

PLAN STRATEGIC DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ AL RAIONULUI CIMIȘLIA 2013-2020

Aprobat prin Decizia
Consiliului Raional Cimișlia
nr. 4/1 din 26 aprilie 2013

**PLANUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE
SOCIO-ECONOMICĂ AL RAIONULUI CIMIȘLIA
2013 - 2020**

rl. Cimișlia

CUPRINS

I. Introducere.....	4
II. Profilul socio-economic al raionului Cimișlia.....	5
2.1. Prezentare generală a raionului.....	5
2.2. Cadrul natural.....	9
2.3. Caracteristici demografice și sociale.....	11
2.3.1 Aspecte demografice.....	11
2.3.2 Migrația populației.....	15
2.3.3 Aspecte sociale.....	16
2.4. Infrastructura raionului.....	19
2.4.1. Fondul locativ.....	19
2.4.2 Transport și comunicații.....	20
2.4.3. Servicii de utilități.....	21
2.5. Economie locală.....	22
2.5.1. Potențialul economic local.....	22
2.5.2. Agricultură.....	25
2.5.2.1. Sectorul vegetal.....	25
2.5.2.2. Sectorul animal.....	28
2.5.3. Industria, comerțul și prestarea serviciilor.....	30
2.5.4. Potențialul de afaceri.....	31
2.6. Servicii sociale.....	34
2.7. Finanțele publice.....	37
2.8. Administrația locală și sectorul asociativ.....	38
2.9. Calitatea factorilor de mediu.....	39
III. Elaborarea Planului Strategic	
3.1. Etapele realizării planului strategic.....	41
3.2. Principiile Planificării strategice.....	42
3.3. Evaluarea potențialului socio-economic.....	42
3.4. Implementarea PSDSE	43
3.5. Actualizarea PSDSE.....	43
3.6. Participarea actorilor în cadrul PSDSE a raionului Cimișlia.....	44
IV. Analiza mediului social	
4.1. Analiza actorilor interni	46
4.2. Analiza actorilor externi.....	48
V. Contextul național strategic.....	50
5.1. Strategiile naționale.....	50
5.1.1. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”.....	50
5.1.2. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014	50

5.1. 3. Strategia Națională de Descentralizare.....	51
5.2. Programe și strategii sectoriale.....	55
5.2.1. Educație: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Educației pentru perioada 2012-2014.....	55
5.2.2. Agricultură: Prioritățile strategice pentru activitățile Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova în anii 2011 – 2015.....	56
5.2.3. Economie: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Economiei pentru perioada 2012-2014.....	56
5.2.4. Mediu: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Mediului pentru perioada 2012-2014.....	57
5.2.5. Cultură: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Culturii pentru perioada 2012-2014.....	57
5.2.6. Finanțe: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Finanțelor pentru perioada 2012-2014.....	58
5.2.7. Protecție socială: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pentru perioada 2012-2014.....	58
5.2.8. Tineret și Sport: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerul Tineretului și Sportului pentru perioada 2012-2014.....	59
5.2.9. Transporturi: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor pentru perioada 2012-2014.....	59
5.2.10. Tehnologie Informațională: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor pentru perioada 2012-2014	60
5.2.11. Sănătate: Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Sănătate 2008-2017....	60
VI. Contextul regional – Regiunea de Dezvoltare	
6.1. Scurtă descriere - Regiunea de Dezvoltare Sud.....	61
6.2. Strategia de Dezvoltare Regională Sud.....	61
VII. Misiunea, viziunea, valorile și principiile raionului Cimișlia.....	63
VIII. Planul strategic	
8.1. Formularea obiectivelor orizontale și strategice.....	64
8.2. Planul de acțiuni de implementare a obiectivelor strategice CR Cimișlia.....	66
Obiectiv strategic 1. Dezvoltarea infrastructurii și amenajarea teritoriului.....	67
Obiectiv strategic 2. Dezvoltare economică locală.....	75
Obiectiv strategic 3. Educație, cultură și protecție socială.....	83
Obiectiv strategic 4. Protecția mediului înconjurător, eficiență energetică și utilizarea energiilor regenerabile.....	94
Obiectiv strategic 5. Consolidarea APL și dezvoltarea parteneriatelor.....	99
IX. Implementare, monitorizare și evaluare	
9.1. Detalierea proiectelor.....	101
9.2. Sistemul de monitorizare al acțiunilor.....	101
9.3. Planul de Monitorizare și Evaluare a PSDSE pe anul 2013.....	104
9.4. Pericole și oportunități.....	105

I. INTRODUCERE

În actualul context economic și social din RM, autoritățile APL trebuie să ofere comunităților locale din raionul Cimișlia un Plan strategic de dezvoltare socio-economică raional, care să reprezinte un document ce definește viziunea de dezvoltare pe termen mediu și lung, care identifică prioritățile și stabilește măsurile de implementare necesare, ce se vor concretiza în propuneri de proiecte finanțate din fonduri guvernamentale sau din fonduri ale comunității europene. PSDSE trebuie să fie orientat spre o dezvoltare armonioasă și durabilă a comunităților locale din raionul Cimișlia.

Obiectivele generale ale Planului Strategic de dezvoltare socio-economică sunt:

- Elaborarea unui document de dezvoltare pe termen mediu și lung, prin participarea tuturor factorilor raionali interesați;
- Valorificarea creativă a potențialului raionului;
- Regenerarea și dezvoltarea rolului teritorial al localităților din raion;
- Structurarea și consolidarea parteneriatelor public-privat-comunitate în vederea atingerii obiectivelor de dezvoltare comun agreeate;
- Corelarea documentelor și demersurilor majore privind dezvoltarea într-o abordare structurată, integrată, sinergică, în beneficiul bunăstării localităților din raion și a cetățenilor săi;
- Conștientizarea existenței valorilor și potențialului raional și angajarea cetățenilor în procesele de planificare și implementare a obiectivelor identificate în parteneriat.

Un aspect important referitor la necesitatea elaborării PSDSE îl reprezintă faptul că existența acestuia este o pre-condiție pentru atragerea de fonduri de la diferiți donatori externi și interni, pentru proiectele edilitare ale administrației locale și regionale.

PSDSE pune în fața autorităților APL obiective clare și precise, termene de realizare și responsabilizează actorii raionali. Elaborarea programelor strategice locale permit actorilor raionali mai bine să înțeleagă responsabilitățile ce le revin.

Planul strategic are ca bază resursele și potențialul local raional, este ghidat de interesele economice și sociale locale, dar în același timp ia în considerație strategiile regionale și naționale și este deschis către partenerii de dezvoltare externi și interni.

Populația totală constituie 59,4 mii locuitori, din care 12,6 mii populația urbană și 46,8 mii persoane populație rurală.

În ramura agriculturii în raion activează 71 agenți economici, 10118 gospodării țărănești. În circuitul agricol sunt incluse 71,1mii ha, nota de bonitate a solului este de 62 puncte. Suprafața terenurilor agricole ocupate de plantații viticole este de 6,1 mii ha. Principalele culturi cerealiere – grâu și porumb, culturi tehnici – floarea soarelui. Sectorul zootehnic include creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor și păsărilor.

În raionul Cimișlia activează 68 întreprinderi industriale, inclusiv 8 fabrici de vin, 1 fabrică de conserve, 25 mori, 25 olărești, 4 brutării, 2 întreprinderi de producere a mezelurilor și a produselor din carne, o secție de producere a berii și a băuturilor fără alcool, o secție de prelucrare și uscare a fructelor, o fabrică de mobilă.

În teritoriul raionului funcționează 2 școli primare, 21 gimnazii, 9 licee, unde își fac studiile 6271 elevi. 2900 copiii de vîrstă preșcolară frecventează 36 de grădinițe din teritoriul raionului.

Serviciile medicale populației raionului sunt prestate de către IMSP Centrul Medicilor de Familie, IMSP Centrul de Sănătate Javgur, IMSP Spitalul Raional, Centrul de Sănătate Publică Cimișlia, Stația Zonală Asistență Medicală de Urgență.

Rețeaua instituțiilor de cultură este constituită din 34 case și cămine culturale. 39 Centre informaționale, inclusiv 4 pentru copii, 2 școli de artă și muzică, 2 cluburi sportive, un centru de creație și un muzeu.

Pagina web – [www. raioncimislia.md](http://www.raioncimislia.md)

Adresa juridică a Consiliului raional Cimișlia:

MD 4101, Republica Moldova, or. Cimișlia,
bld. Ștefan cel Mare nr. 12

Președintele raionului - Colța Maxim

Analiza punctelor tari, punctelor slabe, oportunităților și amenințărilor (SWOT)

Pentru a avea o imagine clară asupra raionului, pentru a genera un PSDSE fezabil, în urma validării informațiilor culese, s-a realizat o analiză SWOT, metodă de lucru prin care s-au identificat punctele tari, punctele slabe, amenințările și oportunitățile.

Punctele tari reprezintă avantajele competitive ale raionului, care pot deveni factori interni ai dezvoltării sale.

Punctele slabe sunt factorii care pot deveni obstacole sau amenințări în calea dezvoltării, iar ele pot fi de natură economică, socială, legislativă, financiară, de mediu etc.

Punctele slabe și punctele tari se consideră a fi factori interni ai raionului, iar amenințările și oportunitățile se consideră a fi factori externi.

Oportunitățile sunt factori externi care facilitează dezvoltarea avantajelor competitive ale raionului.

Amenințările sunt factori externi nefavorabili dezvoltării, care duc la pierderea avantajelor competitive ale acestuia.

Analiza SWOT a raionului Cimișlia

<u>Puncte tari</u>	<u>Puncte slabe</u>
• așezare geografică reușită • amplasare strategică la traseele de transport naționale • procent ridicat de terenuri cu plantații forestiere • prezența resurselor acvatice • lărgirea suprafețelor plantate cu soiuri moderne de vii cu suportul investițiilor bugetare de stat • creșterea suprafețelor plantate cu păduri • prezența codrilor și stepei • prezența Planului Local de Acțiuni de Mediu raional • procesul de îmbătrânire demografică, este mai lent decât cel înregistrat în mediu pe țară • rata de divorțuri scăzută • trend descrescător a numărului persoanelor plecate oficial din raion • coeficient de îmbătrânire a populației mai mic ca media pe țară • creșterea numărului de utilizatori de telefonie fixă, internet • acces rapid la Internet • bonitate bună a solului destinat agriculturii • trend crescător al numărului agenților economici • tradiții și experiență în creșterea producției agricole • creșterea vânzărilor a agenților economici în	• cotă mică de terenuri sub pășuni • terenuri insuficiente amenajate pentru irigare • lipsa utilităților și serviciilor publice • suprafețe mici destinate terenurile fondului silvic aflate în proprietatea publică a UAT • implicare slabă a populației în domeniul protecției mediului • lipsa serviciilor de tratare a deșeurilor menajere • folosirea practicilor neprietenoase mediului în agricultură • lipsa mijloacelor bugetare pentru realizarea măsurilor de mediu • grad înalt de poluare al apelor • lipsa Planurilor Urbanistice Generale • cotă mică a fondului de rezervă a terenurilor pentru dezvoltarea socială a localităților din raion • densitate redusă a populației • reducerea populației tinere în structura pe vârste • prevalarea mortalității asupra natalității • rata mortalității este superioară comparativ cu media pe țară • rata natalității este mai mică comparativ cu media pe țară • lipsa locurilor de muncă bine plătite • lipsa utilităților și serviciilor publice • rată scăzută a mișcării naturale a populației • trend ascendent de îmbătrânire demografică • rată scăzută a nupțialității populației

ultimii ani • utilizare satisfăcătoare a capacităților instituțiilor sociale • trend de creștere a veniturilor bugetare • relații de parteneriat cu APC și APL • relații bune de colaborare cu agenții economici și alți actori locali • prezența paginii WEB a raionului www.raioncimislia.md • creșterea gradului de asigurare a gospodăriilor din raion cu utilități • disponibilitatea spațiilor industrial favorabile depozitării, congelării, prelucrării și producerii • proiecte realizate la nivel de raion din diferite domenii (infrastructură, educație, social, etc.) • existența infrastructurii sociale la nivel de raion (32 școli, 32 Case de Cultură, 34 Grădinițe, 39 Centre informaționale, inclusiv 4 pentru copii, 2 școli de artă și muzică, 2 cluburi sportive, un centru de creație și un muzeu) • amplasare reușită față de piețele naționale și regionale (Chișinău, Hîncești, Comrat) • trend de creștere a veniturilor bugetare	• creștere ușoară a persoanelor singurate • procent redus de persoane active în structura pe vârste • descreșterea numărului persoanelor ocupate în sectorul economic • creșterea constantă a numărului pensionarilor în structura pe vârste • număr relativ mare de persoane din păturile social vulnerabile • cotă mică de acoperire a sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă și canalizare a localităților din raion • serviciile de salubritate nu sunt create în majoritatea localităților din raion • gunoiștile autorizate nu sunt amenajate corespunzător • sistemul de asigurare cu gaz natural nu cuprinde toate localitățile, grad scăzut de conectare, preț ridicat de conectare la sursa de gaz, precum și plata ridicată a utilizării gazului • costuri mari de încălzire a unităților publice • insuficiența resurselor naturale • dezvoltare slabă a sectorului civil • lipsa accesului calitativ la școlile de circumscripție (drumuri, transport, cadre didactice calificate) • acces redus la infrastructura socială • grad sporit de utilizare a capacităților gunoiștilor existente • grad înalt de deteriorare a drumurilor în comparație cu alte raioane
<u>Oportunități</u> • utilizarea terenurilor în circuitul agricol • acces la resurse acvatice stabile • acces la granturi și fonduri externe • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • utilizarea rațională a resurselor locale • posibilitatea atragerii granturilor și investițiilor • folosirea resurselor financiare, experienței și abilităților gasterbaiterilor în dezvoltarea raionului • folosirea resurselor regenerabile • întărirea capacității instituționale a întreprinderii municipale de a oferi servicii comunale cu utilități	<u>Riscuri</u> • agricultură supusă riscurilor și cataclismelor naturale • impactul crizei economice globale și naționale • instabilitate politică • abandonarea activităților agricole • noi valuri de migrație • neîntoarcerea familiilor celor plecați din raion • posibilitățile reduse ale statului în domeniul atragerii investițiilor în infrastructură • concurența acerbă pe piețele de desfacere externe pentru produsele moldovenești • existența măsurilor protecționiste pe piețele de desfacere externe • prezența impedimentelor de ordin administrativ în atragerea investițiilor

• crearea PPP pentru oferire de utilități • dezvoltarea de noi genuri de activități economice • diversificarea serviciilor în raion • crearea de noi întreprinderi • atragerea investițiilor străine în economia locală • alocații majorate de la guvern • donații • contribuția migranților • schimbări benefice în legislație • modificarea legislației în vederea asigurării autonomiei locale • parteneriate cu alte localități • descentralizare efectivă • dezvoltarea meșteșugurilor • vacanță fiscală pentru afacerile nou instituite	• creșterea prețurilor la resursele energetice • grad sporit de secetă • relief accidentat • schimbarea legislației • inflația • epidemii • conflicte militare • calamități naturale • poluarea apelor • descentralizare neeficientă • corupție
--	---

2.2. CADRUL NATURAL

Arealul teritorial-administrativ dispune de resurse naturale relativ reduse. Suprafața totală a fondului funciar atribuit localităților raionului constituie 92370 ha, inclusiv 71120 ha de teren arabil, 8996 ha de terenuri ocupate cu plantații multianuale, 11140 ha cu pășune, plantații forestiere – 12951 ha, 1718 ha sub ape, intravilan – 5396 ha, alte terenuri – 6800 ha.

Tabelul 1. Fondul funciar al raionului la sfârșitul anului, ha.

Anul	Total	Intra vilan	Terenuri agricole, inclusiv:						Păduri	Rîuri, lacuri, bazine	Alte terenuri
			Total	Teren arabil	Plantații multianuale, inclusiv:			Pășuni, finețe			
					Total	Vii	livezi				
2009	92370	5964	71266	50071	9724	6889	2286	11471	12862	1706	6536
2010	92370	6011	71141	50343	9481	6733	2255	11317	12950	1720	6559
2011	92370	6023	71101	50656	9279	6485	2258	11166	12951	1718	6800
2012	92370	5396	71120	50982	8996	6384	2078	11140	12951	1718	6740

Tabelul 2. Structura intravilanului, ha

Anul	Total	Rezerva	Terenuri în construcție
2009	5964	827	718
2010	6011	784	600
2011	6023	836	576
2012	6165	734	588

SWOT - Cadrul natural

<u>Puncte tari</u> • procent ridicat de terenuri cu plantații forestiere • prezența resurselor acvatice • lărgirea suprafețelor plantate cu soiuri moderne de vii cu suportul investițiilor • creșterea suprafețelor plantate cu păduri • prezența terenurilor sub construcții • prezența codrilor și stepei	<u>Puncte slabe</u> • cotă mică de terenuri sub pășuni • terenuri insuficiente amenajate pentru irigare • lipsa utilităților și serviciilor publice • suprafețe mici destinate terenurile fondului silvic aflate în proprietatea publică a UAT • implicare slabă a populației în domeniul protecției mediului • lipsa serviciilor de tratare a deșeurilor menajere • folosirea practicilor neprietenoase mediului în agricultură • lipsa mijloacelor bugetare pentru realizarea măsurilor de mediu • grad înalt de poluare a apelor • lipsa Planurilor Urbanistice Generale • cota mică a fondului de rezervă a terenurilor pentru dezvoltarea socială a localităților din raion • lipsa punctelor de rachetare antigrindină
<u>Oportunități</u> • utilizarea terenurilor în circuitul agricol • acces la resurse acvatice stabile • acces la granturi și fonduri externe • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • utilizarea rațională a resurselor locale • utilizarea rațională a resurselor forestiere	<u>Riscuri</u> • agricultură supusă riscurilor și cataclismelor naturale • impactul crizei economice globale și naționale • instabilitate politică • abandonarea activităților agricole

2.3. CARACTERISTICI DEMOGRAFICE ȘI SOCIALE

2.3.1. Caracteristici demografice

Populația raionului la 01.01.2011 marca 61740 de locuitori. Densitatea populației în medie pe raion constituie 75 locuitori/km². Pe parcursul anilor 2008-2011, numărul locuitorilor raionului a variat de la 62900 persoane în anul 2008 la 61740 locuitori în anul 2011, ceea ce reprezintă o ușoară descreștere. În raion este înregistrată o paritate relativă a persoanelor de ambele sexe. Astfel, în anii 2008-2011, ponderea persoanelor de gen masculin în totalul populației din raion a variat de la 51,35% la 49,10 la sută. În ultimii patru ani, numărul bărbaților din raion a scăzut ușor de la 32300 la 30314 persoane, în timp ce numărul persoanelor de gen feminin a crescut de la 30600 la 31426.

Tabelul 3. Numărul populației în localități

Denumirea localităților		01.01.2008 total	inclusiv bărbați	01.01.2009 total	inclusiv bărbați	01.01.2010 total	inclusiv bărbați	01.01.2011 total	inclusiv bărbați
Raion	stabil	62900	32300	62601	30710	62219	30524	61740	30314
	prezent	60420		60177		59883		59430	

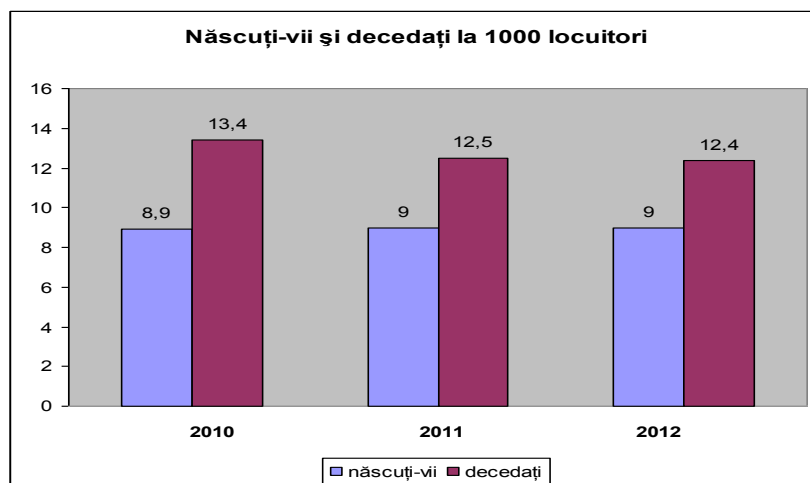
Structura populației stabile pe sexe din raion diferă de structura populației configurată în țară. La 1 ianuarie 2011, ponderea persoanelor de gen masculin în structura populației stabile din Republica Moldova înregistra 48,1%, iar ponderea bărbaților în structura populației din mediul rural constituia 48,8%. În mediul rural, structura populației stabile pe sexe era aproape identică cu cea din raion și țară. Ponderea bărbaților în structura populației din mediul rural constituia 49,08%, iar cea a femeilor – 50,92%.

În ultimii 5 ani, în raion, mortalitatea populației este superioară natalității. Numărul persoanelor născute în această perioadă a constituit 2745 persoane, în timp ce numărul persoanelor decedate a marcat 3943 persoane. Sporul natural negativ a constituit 1198 persoane. Numărul persoanelor născute a oscilat de la 516 persoane în anul 2007 la 555 persoane în anul 2011, nivelul minimum fiind înregistrat în anul 2007 - 516 de persoane născute. În anii 2007-2011, s-a înregistrat o creștere lentă a natalității. Numărul persoanelor decedate a înregistrat nivelul minim în anul 2009 - 770 de persoane și a crescut până la 830 persoane în anul 2010.

Tabelul 4. Natalitatea, mortalitatea și migrațiunea populației raionului, persoane.

Perioada	Numărul populației la începutul perioadei	Născuți	Decedați	
			Total	inclusiv copii până la 1 an
2008	62900	527	794	5
2009	62600	584	770	7
2010	62200	563	830	10
2011	61700	555	771	3
2012	61300	554	828	7
2013	60900			

În anul 2011, rata natalității în rl. Cimișlia înregistra un nivel inferior (8,99 persoane la 1000 de locuitori) comparativ cu media pe țară (10,6). În același an, rata mortalității în raion (12,49 persoane la 1000 de locuitori) a fost superioară comparativ cu media pe țară (12,0).

Conform datelor preliminare în ianuarie-decembrie 2012 numărul născuților-vii s-a micșorat cu 0,7% comparativ cu anul trecut, rata natalității a constituit 9,0 născuți la 1000 locuitori. Mortalitatea a înregistrat o scădere de 2,0 % comparativ cu anul trecut, rata mortalității a constituit 12,4 decedați la 1000 locuitori

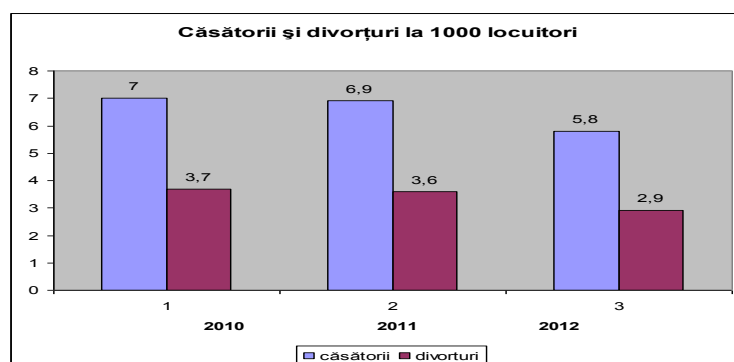
În perioada anilor 2007-2011 în raion au fost luate în evidență 2136 de căsătorii și 1072 divorțuri. O creștere mai accentuată a numărului de căsătorii este marcată în anii 2009 și 2010, în care au fost înregistrate 472 și respectiv 434 de căsătorii.

După numărul divorțurilor la 1000 de persoane, în raion situația este mai bună decât în raport pe țară. În anul 2011, în raion au fost înregistrate 3,43 divorțuri la 1000 de persoane comparativ cu 3,9 în mediu pe țară.

Tabelul 5. Numărul căsătoriilor, divorțurilor

Perioada	Numărul de căsătorii	Numărul de divorțuri
2009	472	222
2010	434	232
2011	426	220
2012	357	180

După numărul căsătoriilor la 1000 de persoane, în raion situația este mai proastă decât în raport pe țară. În anul 2011, în raion au fost înregistrate 6,88 căsătorii la 1000 de persoane comparativ cu 8,2 căsătorii la 1000 de persoane în mediu pe țară. În anii 2007-2010 situația referitor la formarea numărului de familii a fost alarmantă, indicatorii respectivi fiind sub media pe țară.

Rata nupțialității a constituit 5,8 căsătorii la 1000 locuitori, numărul căsătoriilor fiind în descreștere cu 16,4%, iar rata divorțialității a alcătuit 2,9 divorțuri la 1000 locuitori, numărul divorțurilor înregistrând o descreștere de 22,7% față de perioada similară a anului trecut.

În raionul Cimișlia, procesul de îmbătrânire demografică, este mai latent decât cel înregistrat în mediu pe țară. În anii 2007-2011, structura populației pe grupuri de vârstă a suferit unele modificări, datorate creșterii lente a numărului populației cu vârstă cuprinsă în intervalul 16-61 ani și a descreșterii numărului populației cu vârstă de peste 62 de ani (57 ani pentru persoanele de gen feminin). Numărul populației cu vârstă cuprinsă în intervalul 16-61 ani a crescut de la 42123 persoane în anul 2007 la 43137 persoane în anul 2011, iar cel a persoanelor cu vârstă de peste 62 de ani a descrescut de la 8457 persoane în anul 2007 la 7130 persoane în anul 2011. În aceeași perioadă, numărul persoanelor cu vârstă cuprinsă între 0-15 ani s-a redus de la 13220 persoane în anul 2007 la 11483 persoane în anul 2011.

În anul 2011, în raion locuiau 5885 persoane de gen masculin și 5588 persoane de gen feminin cu vârstă cuprinsă între 0-15 ani, 21567 bărbați și 21570 femei cu vârstă cuprinsă în intervalul 16-61 ani, 2862 bărbați și 4268 femei cu vârstă de peste 62 de ani.

Tabelul 6. Structura pe grupuri de vârstă a populației, persoane la începutul anului

Anul	Vârsta		
	0 – 15 ani	16 – 61 (56) ani	Peste 62 (57) de ani
2009	12786	42803	7012
Inclusiv:			
gen masculin	6516	21351	2843
gen feminin	6270	21452	4169
2010	12082	43085	7052
Inclusiv:			
gen masculin	6186	21488	2850
gen feminin	5896	21597	4202
2011	11483	43137	7130
Inclusiv:			
gen masculin	5885	21567	2862
gen feminin	5588	21570	4268

Persoane cu vârsta cea mai înaintată: bărbați - 115, vârsta peste 85 ani, femei - 239, vârsta peste 85 ani.

Este necesar de menționat, că în ansamblu pe țară, în anul 2011, coeficientul îmbătrânirii populației (numărul persoanelor în vârstă de 60 ani și peste la 100 locuitori) a constituit 13,7%. (Pentru a. 2011 la Cimișlia coeficientul îmbătrânirii populației constituia 11,55%, practic cu 2 % mai mic ca media pe țară). Aproximativ 15% din populație a depășit vârsta de 60 ani. În totalul populației feminine rurale ponderea femeilor vârstnice fiind de 17,7%. La începutul anului 2011, 354 persoane cele mai longevive de gen masculin și feminin din raion aveau vârsta de peste 85 ani (115 bărbați și 239 femei).

În profil teritorial se remarcă o morbiditate superioară natalității în 22 primării. Mai accentuat unde numărul decedaților depășește pe al natalității în primăriile: Codreni – de 6 ori; Suric – de 4 ori; Ecaterinovca, Sagaidac – de 3,1 ori; Ivanovca Mouă – de 2,8 ori; Lipoveni – 2,6 ori; Topala – 2,4 ori; Cenac – 2,3 ori; Gradiște, Satul Nou, Valea Perjei, Mihailovca – de 2,2 ori; Javgur – de 2 ori; Hîrtop – cu 193,7%; Ciucur-Mingir, Gura-Galbenei – cu 175%; Selemet – cu 169%; Troițcoe – cu 150%, etc.

SWOT - Aspecte demografice

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • prezența instituțiilor sociale dezvoltate • procesul de îmbătrânire demografică, este mai lent decât cel înregistrat în mediu pe țară • rata de divorțuri scăzută • trend descrescător a numărului persoanelor plecate oficial din raion • coeficient de îmbătrânire a populației mai mic ca media pe țară	<u>Puncte slabe</u> • densitate redusă a populației • reducerea populației tinere în structura pe vârste • infrastructură slab dezvoltată • lipsa instituțiilor care s-ar ocupa cu problemele tineretului • prevalarea mortalității asupra natalității • rata mortalității este superioară comparativ cu media pe țară • rata natalității este mai mică comparativ cu media pe țară • lipsa locurilor de muncă bine plătite • lipsa utilităților și serviciilor publice • trend crescător de persoane singuratice • trend ascendent de îmbătrânire demografică • rată scăzută a nupțialității populației
<u>Oportunități</u> • crearea unui centru comunitar social • posibilitatea atragerilor granturilor și investițiilor • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • creșterea mai accentuată a disparității de gen • noi valuri de migrațiune. • agricultură supusă riscurilor cataclismelor naturale • impactul crizei economice globale și naționale • instabilitate politică și economică

2.3.2 Migrația populației

Creșterea numărului de persoane plecate la muncă în afara localităților raionului este explicat în mare măsură prin diminuarea eficienței activităților economice din raion. Un impact considerabil asupra eficienței activităților economice din raion, în special a celor din agricultură a fost exercitat de efectele secetei din anii 2007, 2009 și 2012, și de prăbușirea prețurilor la majoritatea produselor agricole în anii 2008 și 2009.

Tendențele înregistrate în raion sunt similare cu cele înregistrate în țară. În baza datelor cercetării „Migrația Forței de Muncă (MFM)” realizată de BNS în cadrul proiectului „Eliminarea traficului de ființe umane din Republica Moldova și Ucraina prin măsuri ale pieței muncii”, implementat de către Organizația Internațională a Muncii (OIM) împreună cu Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale și în parteneriat cu Ministerul Economiei și Comerțului a fost estimat un număr de 318,3 mii persoane, care în ultimele 12 luni, premergătoare interviului, au lucrat sau au căutat de lucru peste hotare. Din aceștia 72,4 mii (sau 22,7%) la momentul cercetării se aflau pe teritoriul Republicii Moldova (se întorsese definitiv sau pe o perioadă anumită). În distribuția pe sexe ponderea cea mai mare a migranților o constituie bărbații, iar în distribuția după medii de reședință ponderea cea mai mare o constituie persoanele din mediul rural. Mai bine de $\frac{3}{4}$ sunt persoane între 25-54 ani. Vârsta medie a migranților este de 35 ani. Practic, toți migranții au plecat pentru prima dată peste hotare în ultimii 6 ani (90,4%). Astfel, perioada medie pe care a petrecut-o un migrant peste hotare (incluzând revenirile pe termen scurt) a fost de 2,1 ani.

La momentul efectuării cercetării, femeile se aflate peste hotare o perioadă mai îndelungată decât bărbații (2,3 ani față de 2,0 ani). Aceeași situație se înregistrează și cu migranții din mediul rural, în comparație cu cei din mediul urban. Distribuția migranților după țările de destinație relevă, că cei mai mulți migranți lucrează în Rusia (61,4%). Plecarea unui număr impunător de migranți spre Federația Rusă este cauzată de cheltuielile relativ mici pentru deplasare, intrarea fără viză, cunoașterea limbii ruse, etc. În cea mai mare parte în această țară, au lucrat persoanele de sex masculin și cele din mediul rural 72,9% și respectiv 64,6% din numărul total al acestora. Durata medie de ședere în Rusia constituia 1,8 ani. Pe de altă parte, în țările Uniunii Europene (UE 27), în care accesul este mai dificil din cauza costurilor și regimului de vize, lucrează 28,8% din migranți. Ponderea femeilor migranți și a celor din orașe este semnificativ mai mare decât cea a bărbaților și celor din mediul rural, durata medie a șederii fiind și ea mai mare, de 2,7 ani. Dintre țările UE cea mai populară destinație este Italia, în care au lucrat 18,3% din migranți. Conform datelor cercetării în această țară, în tr. II 2011, lucrau aprox. 58,1 mii persoane cu vârsta mai mare de 14 ani. Conform datelor Institutului Național de Statistică al Italiei, la 31 decembrie 2010, în Italia se aflau 68,66 mii cetățeni ai Republicii Moldova. Totodată în tr. IV al anului 2010, Ancheta Forței de Muncă, realizată de BNS, a estimat un număr de 61,8 mii persoane de 15 ani și peste care lucrau în această țară.

Pentru stoparea proceselor de migrare a populației din raion sunt necesare măsuri orientate spre crearea și consolidarea sectorului economic non-agrar din localitate: crearea întreprinderilor specializate în prestarea de servicii pentru antreprenori (aprovizionarea cu input-uri, colectarea producției agricole, depozitarea și păstrarea produselor agricole, transport și logistică pentru comerț intern și extern), micilor întreprinderi industriale.

SWOT - Migrația populației

<u>Puncte tari</u> • transfer de mijloace financiare în localitățile raionului de către cei plecați la muncă peste hotare • așezare geografică reușită • prezența instituțiilor sociale dezvoltate	<u>Puncte slabe</u> • număr ridicat de persoane apte de muncă plecate în afara localității • creșterea numărului persoanelor plecate la muncă în afara localităților din raion • infrastructură slab dezvoltată • lipsa instituțiilor care s-ar ocupa cu problemele tineretului • lipsa locurilor de muncă bine plătite • lipsa utilităților și serviciilor publice • copii rămași fără supravegherea părinților • creșterea îmbolnăvirilor prin maladii social-condiționate (tbc, HIV) • copii rămași fără supravegherea părinților
<u>Oportunități</u> • folosirea resurselor financiare și a experienței, abilităților persoanelor plecate la muncă în străinătate pentru dezvoltarea comunitară • posibilitatea atragerii granturilor și investițiilor în dezvoltarea economică a localităților • participarea la proiectele în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • neîntoarcerea familiilor celor plecați • stagnarea întreprinderilor locale • diminuarea cererii la produsele locale • noi valuri de migrațiune • impactul crizei economice globale și naționale

2.3.3 Aspecte sociale

În raion, numărul populației active din punct de vedere economic a crescut pe parcursul ultimilor 5 ani, de la 42123 persoane în anul 2007 la 43137 în anul 2011. Numărul persoanelor active din punct de vedere economic la 1 ianuarie 2011 constituia 67,78 la sută din totalul populației raionului. Un trend contrar, de descreștere, este caracteristic și evoluției numărului populației ocupate în economie. Astfel, în perioada anilor 2007-2011, numărul populației ocupate în economie a descrescut de la 8189 persoane în anul 2007 la 6970 persoane în anul 2011, datorită descreșterii numărului angajaților din agricultură și altor categorii cu 1219 de persoane.

Numărul angajaților din învățământ și educație preșcolară, sănătate, administrația publică și asigurarea ordinii publice pe parcursul ultimilor 3 ani a rămas stabil.

Tabelul 7. Ocupația populației, la începutul anului

Nr.	Indicatori	2008	2009	2010	2011
	Total populație (r.2+r.11)	7984	7189	6742	6970
	Populația activă din punct de vedere economic	7984	7189	6742	6970
	- Agricultură	2901	2188	1864	1699
	- Învățământ și educație preșcolară	1958	1943	1916	1941

Nr.	Indicatori	2008	2009	2010	2011
	- Sănătate	613	604	587	605
	- Servicii și comerț	1784	1813	1733	2025
	- Administrația publică și asigurarea ordinii publice	527	521	522	522
	- Altele	131	120	120	178

Astfel, numărul angajaților din învățământ în anul 2011 a constituit 1941 de persoane, a persoanelor din sfera serviciilor și comerț – 2025 de persoane, iar a celor din domeniul sănătății 605 persoane, administrația publică și asigurarea ordinii publice câte 522 de persoane.

Numărul șomerilor – bărbați depășește cu circa 30% numărul șomerilor – femei din țară. La nivel național, rata șomajului în rândul bărbaților constituie 4,55%, iar în rândul femeilor – 3,38%.

Conform datelor Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă în ianuarie-decembrie 2012 în căutarea unui loc de muncă se aflau circa **544 șomeri înregistrați**, dintre care 276 (50,7%) - femei, 256 (47,1%) tineri în vîrstă de la 16-29 ani.

Pe parcursul ianuarie - decembrie 2012 au fost plasați în câmpul muncii 347 șomeri, din care 170 (49,0%) – femei, 154 (44,4%) tineri în vîrstă de 16 – 29 ani.

În perioada ianuarie-decembrie 2012 numărul șomerilor aflați în căutarea unui loc de muncă conform studiilor sunt persoane cu studii gimnaziale 283 (132 femei), studii liceale și medii de cultură generală – 73 (45 femei), cu studii secundare profesionale - 123 (59 femei), cu studii medii de specialitate – 32(16 femei), cu studii superioare 26 (19 femei), cu studii primare 7 (5 femei).

Motivele aflării în șomaj sunt: persoane demisionate 127 (72 femei), persoane concediate 32 (13 femei), persoane a căror contract individual de muncă a încetat în circumstanțe ce nu depind de voința părților 30 (16 femei), din ei au fost plasați în câmpul muncii respectiv 93 (73,2%), 18 (56,3%), 12(40,0%); ceilalți 348 (175 femei) de persoane înregistrate de alte categorii.

De la începutul anului 105 unități economice au prezentat oferte de locuri de muncă, înregistrînd 634 locuri libere, inclusiv 137 (21,6%) - pentru funcționari și 497 (78,4%) pentru muncitori.

Din numărul locurilor vacante de muncă 455 (71,8%) au provenit din sectorul privat și 139 (21,9 %) - sectorul public, alte forme de proprietate 40 (6,3%).

În luna decembrie 2012 salariul mediu lunar al unui angajat în economia raionului a fost de 2850,4 lei, fiind în creștere cu 1,4% față de luna decembrie anul 2011. În sectorul bugetar salariul mediu în luna decembrie a constituit 2730,8 lei, cu 4,4% mai mic față de cel al unui salariat în economia raionului.

La 1 ianuarie 2013 la întreprinderi și organizații în raion activau **4574 persoane** (exclusiv cu contract individual de muncă /raport de serviciu suspendat și cumularzi externi). Suma restanțelor agenților economici și sociali pentru remunerarea muncii (datorii cu termenul de achitare expirat - mai mult de o lună calendaristică) a alcătuit **765,6 mii lei**, mărindu-se față de luna noiembrie 2012 cu 272,1 mii lei.

SWOT - Aspecte sociale

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • prezența instituțiilor sociale dezvoltate • trend de creștere a numărului de persoane active din punct de vedere economic • amplasare strategică la traseile de transport naționale	<u>Puncte slabe</u> • procent redus de persoane active în structura pe vârste • descreșterea numărului persoanelor ocupate în sectorul economic • creșterea constantă a numărului pensionarilor în structura pe vârste • număr relativ mare de persoane din păturile social vulnerabile • trend ascendent al numărului pensionarilor • creșterea numărului de pensionari cu grad de invaliditate • număr ridicat de persoane apte de muncă plecate în afara localității • creșterea persoanelor plecate la muncă în afara localității • infrastructură slab dezvoltată • lipsa instituțiilor care s-ar ocupa cu problemele tineretului • lipsa locurilor de muncă bine plătite • lipsa utilităților și serviciilor publice • lipsa unei discipline școlare, care ar dezbată problemele vieții și familiei • nivelul redus de asigurare medicală a populației, comparativ cu media în țară • lipsa unui Centru de Plasament pentru boschetari în perioada rece a anului • prezența în teritoriu a cetățenilor fără acte de identitate din categorii defavorizate • lipsa spațiului locativ pentru tinerii specialiști
<u>Oportunități</u> • deschiderea Centrului Intercomunitar în domeniul Social • acces la finanțări și fonduri externe • folosirea resurselor financiare și a experienței și abilităților gasterbeiterilor în dezvoltarea comunitară • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • număr ridicat de familii, care se află sub pragul sărăciei • neîntoarcerea familiilor celor plecați din raion • noi valuri de migrație • agricultură supusă riscurilor cataclismelor naturale • impactul crizei economice globale și naționale • diminuarea persoanelor apte de muncă

2.4 INFRASTRUCTURA RAIONULUI

2.4.1. Fondul locativ

Suprafața totală a fondului locativ la 01.01.2012 este **1 476 757 m²**, inclusiv în blocuri cu apartamente 74 564m², în case particulare – **1 402 193m²**.

Numărul total de case (locuințe), inclusiv case cu multe apartamente - 1298

Numărul caselor (apartamentelor) proprietate privată – 22656

Inclusiv: apartamente -1192, case individuale- 21464

Numărul total de gospodării (curți) - 22656

SWOT - Fondul locativ

<u>Puncte tari</u> • creșterea gradului de asigurare a gospodăriilor cu utilități • așezare geografică favorabilă • proiecte implementate în domeniul infrastructurii de utilități	<u>Puncte slabe</u> • densitate redusă a populației, fapt ce duce la creșterea costurilor utilităților • mijloace financiare reduse disponibile pentru construcții de locuințe • acces limitat la mijloace creditare/ ipotecare la condiții favorabile • lipsa programelor de stat în domeniu • lipsa Planurilor Urbanistice Generale și a Planurilor Urbanistice Zonale • cotă mică de acoperire a sistemului de iluminare stradală • cotă mică de acoperire a sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă și canalizare a localităților din raion
<u>Oportunități</u> • acces la fonduri și granturi externe • folosirea resurselor interne la construcții de locuințe • folosirea resurselor regenerabile • folosirea tehnologiilor moderne în construcții • folosirea resurselor financiare și a experienței și abilităților gasterbeiterilor în construcții • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • participare la proiecte intercomunale	<u>Riscuri</u> • relief accidentat • zonă supusă cataclismelor naturale • noi valuri de migrație • impactul crizei economice globale și naționale

2.4.2. Transport și comunicații

Transportul de mărfuri este organizat prin intermediul transportatorilor privați din localitate sau din centrul raional. În bază de contract de achiziții publice cu agenții economici, centralizat sunt deservite instituțiile publice.

Lungimea drumurilor publice locale constituie 398,9 km din care 246,6 km sunt cu acoperire rigidă. Drumurile naționale au o lungime de 92,3 km. Drumurile și străzile sunt în proprietatea APL și APC. Acestea sunt într-o stare precară, caracteristică majorității străzilor din localitățile rurale.

Starea rețelilor telefonice din raion sunt satisfăcătoare. Telefonie fixă este asigurată pe toată suprafața localității de S.A."Moldtelecom", iar cea mobilă este asigurată de operatorii Orange, Moldcell și S.A."Moldtelecom". În raza raionului puterea semnalelor telefoniei mobile lasă de dorit. Toate sistemele operatorilor de telefonie mobilă permit accesul la Internet.

SWOT - Transport și comunicații

<u>Puncte tari</u> • prezența transportatorilor publici în raion • stații telefonice digitale moderne • acces la telefonie mobilă • creșterea numărului de utilizatori de telefonie fixă • acces rapid la Internet	<u>Puncte slabe</u> • starea precară a drumurilor publice • posturi locale radio și TV insuficiente • număr redus de posturi TV și radio recepționate în raion • procent redus de drumuri asfaltate • lipsa Planurilor Urbanistice Generale și a Planurilor Urbanistice Zonale • număr insuficient de rute intercomunale • număr redus de unități de transport în proprietatea locuitorilor
<u>Oportunități</u> • așezare geografică favorabilă • accesarea fondurilor extrabugetare pentru renovarea infrastructurii • folosirea resurselor financiare și a experienței și abilităților gasterbeiterilor • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • relief accidentat • zonă supusă cataclismelor naturale • noi valuri de migrație • impactul crizei economice globale și naționale • creșterea prețurilor la carburanți

2.4.3. Servicii de utilități

Serviciile de salubritate nu sunt prestate în toate comunele. Există o singură întreprindere municipală specializată în prestarea acestor servicii. Marea majoritate a localităților nu au nici transport dotat pentru evacuarea deșeurilor, nici rampe de deșeuri menajere. Colectarea și utilizarea deșeurilor menajere este realizată în mod particular de locuitorii satelor, care transportă la gunoștile autorizate din imediata apropiere a localităților.

SWOT - Servicii de utilități

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică favorabilă • grad înalt de asigurare a gospodăriilor cu utilități publice în anumite localități • proiecte atrase în asigurarea instituțiilor publice și a populației cu utilități	<u>Puncte slabe</u> • cotă mică a sistemului de iluminare publică • serviciile de salubritate nu sunt create în majoritatea localităților raionului • gunoștile autorizate nu sunt amenajate corespunzător • sistemul de asigurare cu gaz natural nu cuprinde toate localitățile, grad scăzut de conectare, preț ridicat de conectare la gaz, precum și plată ridicată a utilizării gazului • costuri mari de încălzire a unităților publice • majoritatea localităților nu au sisteme de apă și canalizare • lipsa Planurilor Urbanistice Generale și a Planurilor Urbanistice Zonale
<u>Oportunități</u> • accesarea fondurilor extrabugetare pentru renovarea infrastructurii • întărirea capacității instituționale a întreprinderii municipale de a oferi servicii comunale cu utilități • crearea PPP pentru oferire de utilități • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • teren accidentat • densitate redusă a populației, fapt ce duce la creșterea costurilor utilităților • zonă supusă cataclismelor naturale • impactul crizei economice, globale și naționale

2.5. DEZVOLTARE ECONOMICĂ

2.5.1. Cadrul general

În raionul Cimișlia, în anul 2011, erau înregistrați 10388 de agenți economici, inclusiv 10179 întreprinderi cu drept de persoane fizice și 209 întreprinderi cu drept de persoane juridice. În ultimii 3 ani, numărul agenților economici este în creștere, datorită creșterii numărului de întreprinderi cu drept de persoane fizice. Numărul întreprinderilor cu drept de persoane fizice a crescut la 10179 în anul 2011. Acest fapt se datorează creșterii numărului de GȚ.

Tabelul 8. Numărul agenților economici după forma organizatorico-juridică

	2009	2010	2011
Întreprinderi de stat	1	1	1
Întreprinderi municipale	3	3	3
SA	31	23	19
SRL	309	350	409
Gospodării țărănești	10209	9946	9434
Întreprinderi individuale	708	691	687
Patentă		243	261

Numărul întreprinderilor cu drept de persoane juridice înregistrate în raion este relativ stabil. În anul 2011, în raion activau 175 societăți cu răspundere limitată, 3 Întreprinderi municipale, 24 Societăți pe Acțiuni. Numărul întreprinderilor cu drept de persoane fizice înregistrate în raion este în ușoară creștere. La moment activează 61 de Întreprinderi individuale și 10118 GȚ. După forma de proprietate, agenții economici din raion sunt entități economice private, care activează într-un număr limitat de sectoare din economia națională: agricultură, comerț, transport și telecomunicații.

În ramura agriculturii în raion activează **71** agenți economici, **9434** gospodării țărănești. În circuitul agricol sunt incluse **71,1mii ha**, nota de bonitate a solului este de **62** puncte. Suprafața terenurilor agricole ocupate de plantații viticole este **de 6,1 mii ha**. Principalele culturi cerealiere – grâu și porumb, culturi tehnice – floarea soarelui. Sectorul zootehnic include creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor și păsărilor.

Tabelul 9 . Principalele produse agricole

Denumire	Unitatea de măsură	2009	2010	2011	2012
Cerealiere	tone	53495	57723	83575	15052
Struguri	tone	15660	10465	19145	9065
Floarea soarelui	tone	6800	11825	12260	5980

În raionul Cimișlia activează 68 întreprinderi industriale, inclusiv 8 fabrici de vin, 1 fabrică de conserve, 25 mori, 25 olonițe, 4 brutării, 2 întreprinderi de producere a mezelurilor și a produselor din carne, o secție de producere a berii și a băuturilor fără alcool, o secție de prelucrare și uscare a fructelor, o fabrică de mobilă.

Tabelul 10. Numărul agenților economici după forma de proprietate

	2008	2009	2010	2011
Total:	136	260	262	153
Proprietate privată	122	246	246	138
Proprietate publică	9	9	8	7
Întreprinderi cu capital străin	2	2	1	1
Proprietate mixtă (publică, privată)	3	3	7	7

În ansamblu vânzările ale AE din raion au crescut considerabil în ultimii 4 ani de la 52,6 mln lei la 93, 2 mln lei înregistrând o creștere de 77,2 %. Acest fapt se datorează următoarelor ramuri ale economiei raionale comerț de la 31,4 la 59,9 mln lei (90,8%), agricultură de la 6.3 la 12,2 mln lei (93,6 %), transport și telecomunicații de la 6,7 la 7,1 mln lei (6%), industria de prelucrare de la 3,3 la 4,1 mln lei (24,2%), construcții de la 1,8 la 2,5 mln lei (38,9%), sănătate de la 2,0 la 3,7 mln lei (85%), alte ramuri de la 1,1 la 3,7 mln lei (236%). Ponderea cea mai mare în valoarea vânzărilor are comerțul (64,3%) urmat de agricultură (13,1%) și transport (7,6%).

Tabelul 11. Structura ramurală a întreprinderilor, (valoarea vânzărilor, mii lei)

	2008	2009	2010	2011
Total, inclusiv:	526076,8	785518,8	765049	931615
Comerț	314468,4	513650,4	495237	598948
Agricultură	62827,5	80723,2	64211	122178
Transport și telecomunicații	66586,2	74833,9	59565	70557
Industria de prelucrare	32880,3	45706,4	36093	40670
Construcții	18068,8	39757,7	23146	25095
Sănătate	19724,9	26471,7	33679	37520
Alte ramuri	11520,5	4375,5	53118	36647

Activitățile economice din localitate sunt finanțate prin intermediul filialelor și reprezentanțelor băncilor comerciale: Filiala BC Moldova - Agroindbank SA, Filiala Băncii de Economii SA.

SWOT - Potențialul economic local

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică favorabilă • bonitate bună a solului destinat agriculturii • trend crescător al numărului AE • tradiții și experiență în creșterea producției agricole • creșterea vânzărilor a agenților economici în ultimii ani	<u>Puncte slabe</u> • economie locală nediversificată • număr redus de agenți economici • infrastructură slab dezvoltată • număr redus al întreprinderilor din industria de prelucrare, industria ușoară și sfera serviciilor • fărâmițare excesivă a terenurilor agricole în procesul de producere • cotă mică a sistemului de irigare
--	--

	• utilizarea tehnologiilor neadaptate la schimbarea climatică • costuri mari de producere în agricultură • colaborarea insuficientă cu mediul de afaceri, partenerii de dezvoltare și societatea civilă • necorespunderea finanțelor alocate cerințelor reale de activitate • lipsa programelor de instruire ce țin de cunoașterea unei limbi de circulație internațională • flux prea mic de investiții străine • utilizarea redusă a tehnologiilor informaționale și de comunicații în business și organizații
<u>Oportunități</u> • dezvoltarea a noi genuri de activități economice • dezvoltarea sectorului serviciilor în localitate • crearea de noi întreprinderi mixte • atragerea investițiilor străine în economia locală • participarea la realizarea de proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • dezvoltarea infrastructurii sectorului de servicii • favorizarea apariției unor noi tipuri de servicii destinate spre export • asigurarea competiției în domeniul prestării serviciilor • lansarea acțiunilor promoționale a imaginii întreprinderilor locale în străinătate, precum și a produselor și serviciilor autohtone orientate la export • accesul la diverse programe de instruire și perfecționare profesională în țară și peste hotarele ei • atenția sporită a societății civile și mass media cu privire la politicile economice, facilitând astfel comunicarea și implementarea politicilor și proiectelor promovate	<u>Riscuri</u> • epuizarea surselor de finanțare • posibilitățile reduse ale statului în domeniul finanțării investițiilor în infrastructură • concurența acerbă pe piețele de desfacere externe pentru produsele moldovenești tradiționale • existența măsurilor protecționiste pe piețele de desfacere externe • menținerea în regiune a proceselor migrației de muncă • prezența impedimentelor de ordin administrativ în atragerea investițiilor • competiția regională sporită în domeniul atragerii investițiilor • creșterea prețurilor la resursele energetice • dependența economiei naționale de factorii externi • insuficiența finanțelor alocate pentru executarea cerințelor reale • economia polarizată din punct de vedere regional • bariere informale și netarifare în calea comerțului • modelul defectuos de guvernare a sectorului de cercetare - dezvoltare

2.5.2. Agricultură

2.5.2.1. Sectorul vegetal

Terenurile cu destinație agricolă (54677ha) includ terenurile din proprietatea publică a UAT (343 ha) și terenurile aflate în proprietatea privată (54344ha). Terenurile din domeniu privat sunt prelucrate în mod individual sau sunt date în arendă. Raionul dispune de 2037 ha de livezi și 5308 ha vii.

Tabelul 12. Suprafața agricolă după proprietate, ha.

Terenuri agricole	Total	Proprietate privată										Pr. Publică
		Total	GȚ		S.A.		Cooperative agricole		SRL		alte	
			Total	arenda	total	inclusiv	total	inclusiv	Total	inclusiv	total	
Teren arabil	46875	46590	19208	3342	1743	1133	2193	1752	19346	17910	4109	285
Plantații multianuale	7645	7635	5213	34	305	8	134	134	1925	1603	58	10
- vii	5308	5308	3692	-	297		77	77	1192	1014	50	-
- livezi	2037	2027	1424	34	8	8	1	1	589	446	5	10
Pășuni, fînete	157	109	6		5						98	48

În raion sunt înregistrate următoarele unități de tehnică 170 combine, 2053 tractoare care se află în stare satisfăcătoare. Cea mai mare parte de combine sunt concentrate la SRL 75 unități și GȚ 36 unități, iar tractoarele sunt concentrate la persoane fizice 937 unități, SRL 388 unități și GȚ 342 unități.

Tabelul 13. Dotarea cu tehnică agricolă

Tipul tehnicii agricole	Total	GȚ	SRL	SA	CAP	Persoane fizice	Neapreciați	Întreprinderi de stat
Combine	170	36	75	8	8	27	16	
Tractoare	2123	362	407	90	73	968	163	60

Circa 85% din numărul tractoarelor și 90% din combine sunt cu termenele expirate de exploatare, cu uzura fizică complet epuizată, întreținerea acestor mașini este nerentabilă, exploatarea cărora necesită sume excesiv de mari a surselor financiare. Acest număr de mașini este moștenit de fostele gospodării agricole și la moment prezintă cota valorică. În perioada după implementarea programului „pământ” de actualii agenți economici au procurat 257 combine, 16 tractoare și un număr semnificativ de mașini și agregate agricole.

Agenții economici la moment dispun de un număr suficient de tractoare moderne pentru prelucrarea solului, combine contemporane pentru recoltarea cerealelor, agregate combinate ce

execută 4-5 operații la o trecere. Lipsește complexul de mașini pentru prelucrarea conservativă a solului de tipul Mini-Till, No Till, însă gospodăriile țărănești au cantitatea insuficientă de mașini pentru cultivarea viței de vie, livezilor.

În marea măsură, entitățile agricole din localitate practică activități agricole de subzistență. O agricultură intensivă este posibilă numai în cazul modernizării agriculturii, care poate avea loc prin mecanizarea agriculturii, fertilizarea minerală și extinderea îngrășămintelor complexe, tratamentelor contra maladiilor și dăunătorilor, conservarea și procesarea produselor vegetale și minerale, specializarea și cooperarea în agricultură. Pentru aceasta sunt necesare resurse financiare consistente, care în cele mai multe cazuri lipsesc în localități.

Principalele culturi agricole crescute de agricultorii din comună sunt cerealele (grâul și orzul de toamnă, porumbul), legume, floarea soarelui, culturile multianuale (pomii fructiferi). Produsele agricole recoltate sunt destinate consumului local, procesării industriale și comercializării pe piața internă. Randamentele și producțiile totale sunt relativ mici și nestabile. Creșterea producțiilor vegetale, a randamentelor și calității produselor agricole constituie elementul cheie în dezvoltarea entităților agricole ce activează în sectorul vegetal. Susținerea unor programe de instruire și de pregătire personală permanentă a agricultorilor din localitate va elimina vacuumul informațional ce împiedică agricultorii să se alinieze la practicile moderne agricole. Totodată, existența unui mecanism de control în comercializarea input-urilor agricole (material semincer și săditor, material reproductiv, fertilizanți și preparate chimice pentru agricultură) în regiune va încuraja pătrunderea în localitate, dar și în raion a input-urilor agricole valoroase și performante.

Creșterea producției necesită investiții în agricultură. În prezent oportunitățile existente nu sunt fructificate de agricultori. De exemplu, fondul de subvenționare în agricultură prevede resurse financiare pentru înființarea plantațiilor pomicole și nucifere, pentru promovarea agriculturii ecologice, pentru utilizatorii de produse de uz fitosanitar și de fertilizanți, pentru subvenționarea asigurării de riscuri în agricultură, pentru crearea de stațiuni tehnologice de mașini, pentru acoperirea cheltuielilor de pompare a apei la irigarea terenurilor agricole, pentru subvenționarea producătorilor agricoli la livrarea pe teritoriul țării a producției agricole de fabricație proprie, pentru stimularea investițiilor în producerea de legume pe teren protejat, pentru stimularea investițiilor în unitățile de procesare și păstrare a producției agricole, pentru stimularea investițiilor în activități de post-recoltare a tutunului, pentru sectorul zootehnic și pentru stimularea investițiilor în procurarea de tehnică și utilaj agricol. Un acces mai sporit la aceste resurse poate fi asigurat prin participarea mai activă a reprezentanților din regiune în activitățile comisiilor centrale și locale de profil pentru repartizarea mijloacelor funciare din fond. Suplimentar, un imbold puternic accesului mai larg a fermierilor din raion constituie informarea obiectivă și la timp a agricultorilor privitor la oportunitățile de finanțare existente.

Bonitatea medie a terenurilor din raion este egală cu 62 grad/ha. Bonitatea medie a terenurilor ocupate de livezi și vii 62 grad/ha. Nota medie ponderată pe bonitate constituie 62 puncte și este mai mică decât media calculată pe țară, dar mai mare ca media pe Regiunea Sud.

Tabelul 14. Bonitatea medie, grad/ha

Teren arabil	Plantații multianuale, inclusiv:			Pășuni, fânețe
	Media	vii	Livezi	
62	62	62	62	45

Tabelul 15. Terenuri amenajate pentru irigare, ha

Anul	Total	Teren arabil	Plantații multianuale	Pășuni
2008	408	394	5	9
2009	408	394	5	9
2010	408	394	5	9
2011	408	394	5	9

La moment există suprafețe agricole amenajate pentru irigare, care se utilizează parțial. O problemă majoră este calitatea apei pentru irigare, precum și utilajul și echipamentul pentru irigare care este uzat și energofag.

SWOT - Sectorul vegetal

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • producție relativ diversificată • condiții favorabile dezvoltării agriculturii • experiență în creșterea viei și livezilor • bonitate bună a solului	<u>Puncte slabe</u> • randamente și producții totale agricole mici • lipsa unui sistem de irigare • practicare de activități agricole de subzistență • tehnică agricolă învechită cu un grad ridicat de uzură • infrastructură slab dezvoltată (drumuri, etc.) • lipsa capacităților de prelucrare și păstrare a produselor agricole • capacități reduse ale producătorilor agricoli în domeniul marketingului agricol • lipsa unui program strategic de revigorare a sectorului la nivel de raion • lipsa frigiderelor moderne pentru păstrare a fructelor • ineficiența fabricilor locale de prelucrare a produselor agricole
<u>Oportunități</u> • utilizarea resurselor regenerabile • pregătirea cadrelor pentru agricultură în afara țării • practicarea leasingului pentru capitalizarea întreprinderilor • transfer relativ rapid al tehnologiilor avansate (semințe, material săditor, fertilizanți, mașini și echipament etc.) care sporesc productivitatea sectorului • modernizarea sistemului autohton de management al calității, de inofensivitate a produselor alimentare și sănătate a	<u>Riscuri</u> • lipsa de coerență în acțiunile statului în spațiul rural • probabilitate ridicată de producerea riscurilor naturale • vulnerabilitatea sporită a agriculturii față de impactul factorilor externi, barierele netarifare în comerț, instabilitatea piețelor produselor agroalimentare, etc. • infrastructura de irigare învechită și uzată • plantațiile multianuale degradate și cu un grad sporit de uzură morală • impactul crizei economice globale și

plantelor și animalelor • sporirea investițiilor, locale și străine, care ar spori competitivitatea și inovația prin transfer de <i>know-how</i>, crearea de noi calificări cerute de piață, modernizarea infrastructurii de piață și de irigare, precum și implementarea standardelor de calitate • accesarea fondurilor pentru agricultură locale și străine (de exemplu, fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli) • terenuri amenajate pentru irigare	naționale • prețuri ridicate și instabile la inputuri și prețuri reduse la outputuri în agricultură • avansarea la scară globală a cerealelor genetic • progresul lent de tranziție de la sistemul de standarde bazat pe GOST-uri la unul bazat pe standardele internaționale • tergiversarea pătrunderii produselor moldovenești pe piețele de valoare înaltă
---	---

2.5.2.2. Sectorul animal

Sectorul animalier este afectat de aceleași probleme cu care se confruntă crescătorii de animale și păsări din întreaga țară. Evoluția acestui sector este determinată de decapitalizarea întreprinderilor specializate în creșterea producției animaliere, diminuarea efectivului de animale și a suprafețelor culturilor furajere, calitatea redusă a efectivelor de animale, lipsa accesului la piețele de desfacere și concurența acerbă cu produsele de import, care prevalează asupra celor locale. Efectivul de animale din raion este concentrat în cadrul gospodăriilor casnice. În ultimii 5 ani, efectivul de animale a cunoscut o reducere neuniformă, care de altfel, este o tendință urmărită și în ansamblu pe țară. În această perioadă, numărul de bovine din raion s-a redus cu circa 33 la sută, cel de ovine a crescut cu 23 %, iar efectivul de cabaline a descrescut cu 33%. Efectivul de porcine a înregistrat o descreștere cu circa 21 la sută.

Tabelul 16. Numărul de animale în localitate, la sfârșitul anului

Anul	Bovine			Porcine			Ovine și caprine			Cabaline		
	Total	în gospodării țărănești și casnice	întreprinderi agricole	Total	în gospodării țărănești și casnice	întreprinderi agricole	Total	în gospodării țărănești și casnice	întreprinderi agricole	Total	în gospodării țărănești și casnice	întreprinderi agricole
2008	4622	4538	84	8545	3882	663	32911	32068	843	1002	989	13
2009	4550	4482	68	5276	3768	1508	34660	33653	1007	1029	1018	11
2010	4188	4135	53	6919	5222	1697	36246	35418	828	941	930	11
2011	4171	4109	62	6583	5854	729	34411	33805	606	973	964	9
2012	3497	3427	70	4848	4318	530	30558	30054	504	785	777	8

Diminuarea efectivului de animale în comunitățile raionului este explicată prin aceleași cauze, care justifică amplificarea acestui fenomen în ansamblu pe țară, cum ar fi politicile agricole necoerente în domeniu, eficiența redusă în sector, competitivitatea scăzută a produselor animaliere pe piața internă, efectele secetei din anul 2007. La toate acestea, asupra diminuării efectivului de animale un impact esențial îl exercită și factorii locali: proprietățile funciare restrânse, deficitul de furaje și dominația clară în sector a gospodăriilor casnice, care nu sunt

orientate spre piață și care sunt excluse din programele de stat orientate spre susținerea crescătorilor de animale.

Creșterea producțiilor animale, a randamentelor și calității produselor animaliere poate fi realizată prin menținerea unui echilibru dintre sectorul vegetal și animal. Creșterea efectivelor și îmbunătățirea raselor de animale pentru carne și lapte necesită a fi realizată odată cu creșterea suprafețelor ocupate cu culturi furajere și proteice. Susținerea ofertei locale de produse agricole presupune și creșterea asortimentului de producție animală. În condițiile locale pot fi relansate o serie de sectoare considerate în prezent secundare în agricultură, cum ar fi cunicultura, piscicultura și apicultura.

SWOT - Sectorul animal

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • prezența factorilor de producere • tradiții și experiență în creșterea animalelor • condiții climaterice favorabile	<u>Puncte slabe</u> • reducere a efectivului de animale • deficit de furaje • fond nesatisfăcător de pășuni • ferme cu efectiv numeric foarte mic • lipsa capacităților industriale de producere a cărnii • lipsa mijloacelor financiare de susținere a producătorilor locali de către stat • dominația clară în sector a gospodăriilor casnice • lipsa unui sistem de colectare a produselor animale de la populație • infrastructură slab dezvoltată • ineficiența potențialului local de creștere a bovinelor și porcinelor
<u>Oportunități</u> • modernizarea sistemului autohton de management al calității, de inofensivitate a produselor alimentare și sănătate a plantelor și animalelor • sporirea investițiilor în sector atât locale, cât și străine, care ar spori competitivitatea și inovația prin transfer de <i>know-how</i>, crearea de noi calificări cerute de piață, modernizarea infrastructurii de piață și de irigare, precum și implementarea standardelor de calitate • acces la piețele agroalimentare ale orașelor Chișinău și Cimișlia • diversificarea activităților economice din sector prin dezvoltarea cuniculturii, pisciculturii, apiculturii, etc.	<u>Riscuri</u> • lipsa de coerență în acțiunile statului în spațiul rural • conjuncturile nefavorabile pe piețele internaționale • stoparea finanțării proiectelor și programelor de dezvoltare în spațiul rural • exodul forței de muncă calificate • condiții climaterice nefavorabile • prețuri fluctuante și mici la produsele animale în raport cu costurile • impactul crizei economice globale și naționale • prețuri instabile la resursele energetice • creșterea importurilor de produse animaliere • menținerea în continuare a situației curente

• accesul la fondurile agricole guvernamentale și externe • folosirea raselor genetic performante în condițiile RM • asimilarea experienței internaționale avansate privind dezvoltarea producerii plantelor de nutreț în condiții similare • elaborarea unor strategii eficiente de marketing și export	în care produsele animaliere sunt aduse în țară pe filierele de contrabandă
---	---

2.5.3. Industria, comerțul și prestarea serviciilor

În raionul Cimișlia activează 68 întreprinderi industriale, inclusiv 8 fabrici de vin, 1 fabrică de conserve, 25 mori, 25 oloinițe, 4 brutării, 2 întreprinderi de producere a mezelurilor și a produselor din carne, o secție de producere a berii și a băuturilor fără alcool, o secție de prelucrare și uscare a fructelor, o fabrică de mobilă.

În raion sunt înregistrate insuficiente unități economice prestatoare de servicii pentru locuitori, cum ar fi case de deservire, băi, curățătorii, piețe comerciale, etc. Nu activează legal, și entități economice specializate în colectarea produselor agricole și aprovizionarea cu input-uri agricole (material semincer și săditor, preparate chimice pentru agricultură, tehnică agricolă, material reproductiv pentru zootehnie, etc).

Volumul vânzărilor cu amănuntul în ultimii ani a cunoscut o creștere de la 189,5 la 249,2 mln lei în creștere cu 31,5%. Cea mai mare pondere în vânzări are sectorul organizat 92,6%. De asemenea a crescut și numărul unităților de comerț cu amănuntul de la 126 la 147 unități (creștere 17%).

Tabelul 17. Comerțul intern

	2009	2010	2011
Volumul vânzărilor cu amănuntul, mii lei, inclusiv	189526,8	201374,6	249147,7
- sectorul organizat	178403,4	191078,2	230698,9
- sectorul neorganizat	11123,4	10296,4	18448,8
Numărul unităților de comerț cu amănuntul	126	152	147
Piețe	1	1	1

De asemenea a crescut în perioada 2007-2010 volumul serviciilor cu plată în deservirea socială de la 66,3 la 84,8 mln lei (creștere 13%)

Tabelul 18. Deservirea socială

	2008	2009	2010	2011
Volumul serviciilor cu plată, mii lei	66342,5	81245,8	72894,2	84804,6

SWOT - Industria, comerțul și prestarea serviciilor

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • stabilitate a întreprinderilor în sfera serviciilor • prezența anumitor factori de producere (terenuri și clădiri) • creșterea volumului de vânzări	<u>Puncte slabe</u> • cota sectorului industrial în DEL este mică • sector de servicii slab dezvoltat • lipsa entităților economice specializate în colectarea produselor agricole și aprovizionarea cu input-uri agricole • volum de vânzări foarte mic
<u>Oportunități</u> • atragerea investițiilor străine directe în sectorul industrial și sectorul serviciilor • acces la programele de stat pentru susținerea IMM-urilor • modernizarea sistemului autohton de management al calității, de inofensivitate a produselor alimentare și sănătate a plantelor și animalelor • sporirea investițiilor în sector atât locale, cât și străine, care ar spori competitivitatea și inovația prin transfer de <i>know-how</i>, crearea de noi calificări cerute de piață, modernizarea infrastructurii de piață, precum și implementarea standardelor de calitate • acces la piețele agroalimentare ale orașelor Cimișlia și Chișinău • elaborarea unor strategii eficiente de marketing și export	<u>Riscuri</u> • impactul crizei economice globale și naționale • prețuri instabile la resursele energetice • lipsa de coerență în acțiunile statului în susținerea IMM-urilor • conjuncturile nefavorabile pe piețele internaționale • exodul forței de muncă calificate • prețuri fluctuante și mici la produsele industriale în raport cu costurile • prețuri instabile la resursele energetice • creșterea importurilor • menținerea în continuare a situației curente în care produsele industriale sunt aduse în țară pe filierele de contrabandă

2.5.4. Potențialul de afaceri

În mare măsură, agenții economici locali activează în agricultură. Datorită faptului, că comuna are un fond funciar limitat, oportunitățile din agricultură sunt modeste. Pentru a eficientiza activitățile agricole, este necesar de a modifica structura culturilor agricole, în favoarea creșterii suprafețelor culturilor multianuale și extinderea suprafețelor ocupate de înființările agricole pe teren protejat. La fel, este eminentă restabilirea efectivului de animale la nivelul înregistrat în anul 2000.

În comunele raionului lipsesc o serie de servicii, necesare pentru comunități și pentru agenții economici locali, care ar putea fi prestate de noi întreprinderi economice specializate în colectarea produselor agricole și comercializarea lor pe piața internă și externă, aprovizionarea cu input-uri agricole, oferirea unor servicii sociale.

Pentru relansarea activităților economice din localitate este necesar, ca întreprinderile locale să valorifice toate oportunitățile existente. În cadrul programelor de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, entitățile economice locale pot beneficia de credite preferențiale cu garanția statului pentru afaceri generatoare de noi locuri de muncă în sectorul întreprinderilor mici și mijlocii, de asistență financiară și subvenții pentru întreprinderile mici și mijlocii producătoare din sectorul rural, de asistență financiară sub formă de granturi pentru dezvoltarea capacităților de producție a întreprinderilor mici și mijlocii din sectorul rural, de participare în Programele naționale de instruire continuă a antreprenorilor, de participare în cadrul programului moldo-german de sporire a calificării managerilor”, susținut de Ministerul Economiei și Tehnologiilor al Republicii Federative Germania și de asociația germană “InWEnt”, de instruirea conducerii și personalului întreprinderilor mici și mijlocii în domeniul sistemelor de management al calității și în pregătirea procedurilor documentate, de implementarea sistemelor de management al siguranței alimentului conform ISO 22 000 la întreprinderile mici și mijlocii din domeniul agroalimentar și sistemelor de management al calității (SMC), inclusiv a celor integrate în sectorul întreprinderilor mici și mijlocii conform standardelor europene și internaționale, de acordarea de către MIEPO a consultanței și instruirii angajaților întreprinderilor mici și mijlocii în scopul elaborării strategiilor de export, a perfecționării tehnicilor de marketing și a managementului exportului, de oportunitatea existentă în antrenarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii în programe sociale prin intermediul sistemului național de gestionare a granturilor Uniunii Europene și a altor programe de cofinanțare în scopul promovării programelor antreprenoriatului social, și în implicarea alături de alte întreprinderi mici și mijlocii în procesul de colaborare în cadrul Euroregiunilor .

Agricultorii din comună pot beneficia de resurse financiare alocate prin intermediul fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli pentru înființarea plantațiilor pomicole și nucifere, pentru promovarea agriculturii ecologice, pentru utilizatorii de produse de uz fitosanitar și de fertilizanți, pentru subvenționarea asigurării de riscuri în agricultură, pentru crearea de stațiuni tehnologice de mașini, pentru acoperirea cheltuielilor de pompare a apei la irigarea terenurilor agricole, pentru subvenționarea producătorilor agricoli la livrarea pe teritoriul țării a producției agricole de fabricație proprie, pentru stimularea investițiilor în producerea de legume pe teren protejat; pentru stimularea investițiilor în unitățile de procesare și păstrare a producției agricole, pentru stimularea investițiilor în activități de postrecoltare a tutunului; pentru sectorul zootehnic și pentru stimularea investițiilor în procurarea de tehnică și utilaj agricol.

Avantaje și oportunități investiționale:

- Amplasarea la intersecția importantelor drumuri naționale și internaționale, accesul la calea ferată (2 stații de căi ferate);
- Rețelele de transportare a energiei electrice;
- Condiții agro-climaterice favorabile;
- Bonitatea solului relativ înaltă;
- Disponibilitatea spațiilor industriale favorabile depozitării, congelării, prelucrării și producerii.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții:

- Industria alimentară, mini-fabrici pentru prelucrarea fructelor și legumelor;
- Prelucrarea deșeurilor de la fabricile vinicole (extragerea uleiului din semințe de struguri, producerea hranei pentru animale);
- Dezvoltarea turismului (agroturism, piscicol, viti-vinicol);
- Legumicultura inclusiv în sere, creșterea boboaselor;
- Viticultura, prelucrarea îmbutelierea vinului;
- Agricultură;
- Servicii de depozitare a producției în instalații frigorifice;
- Servicii de protecție și de irigare în agricultură.

SWOT - Potențialul de afaceri

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • stabilitate economică relativă a întreprinderilor locale • prezența anumitor factori de producere (terenuri și clădiri)	<u>Puncte slabe</u> • potențial de afaceri restrâns • număr redus de întreprinderi în domeniu • majoritatea agenților economici au raportat pierderi financiare • activități nediversificate în domeniu • piețele locale existente sunt slab amenajate • multe localități din raion nu au piețe locale
<u>Oportunități</u> • eficientizarea potențialului agricol • modificarea structurilor culturilor agricole, în favoarea creșterii suprafețelor culturilor multianuale și extinderea suprafețelor ocupate de înființările agricole pe teren protejat • restabilirea efectivului de animale • deschidere de afaceri noi în sfera serviciilor • dezvoltarea turismului rural • acces la fonduri externe • diversificarea activităților economice • valorificarea resurselor locale inclusiv cele regenerabile • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • impactul crizei economice globale și naționale • prețuri instabile la resursele energetice • lipsa de coerență în acțiunile statului în susținerea IMM-urilor • conjuncturile nefavorabile pe piețele internaționale • exodul forței de muncă calificate • prețuri fluctuante și mici la produsele industriale în raport cu costurile • prețuri instabile la resursele energetice • creșterea importurilor • menținerea în continuare a situației curente în care produsele industriale sunt aduse în țară pe filierele de contrabandă

2.6. SERVICII SOCIALE

2.6.1 Educația

În raionul Cimișlia funcționează o serie de obiecte sociale, care prestează servicii pentru populația locală.

Grădinițe

2900 copiii de vîrstă preșcolară frecventează 36 de grădinițe din teritoriul raionului.

Școli, licee

În teritoriul raionului funcționează 2 școli primare, 21 gimnazii, 9 licee , unde își fac studiile 6271 elevi.

Tabelul 19. Continuarea studiilor de către absolvenții din gimnaziile raionului Cimișlia

Anul	În clasa X	În școlile profesionale	În colegii	La cursuri
2008	422	206	128	73
2009	442	196	109	98
2010	439	173	103	58
2011	387	140	124	50
2012	287	118	114	

Tabelul 20. Continuarea studiilor de către absolvenții din licee și școlile medii de cultură generală

Anul	În universități	În colegii	În școli profesionale	Peste hotare
2008	200	30	11	22
2009	238	20	5	17
2010	206	26	8	17
2011	218	26	8	13
2012	201	19	6	

În perioada anilor 2008-2012, numărul absolvenților din gimnazii, care și-au continuat studiile în clasa X s-a diminuat cu 35 persoane. De asemenea a descrescut substanțial numărul elevilor, care au dat preferință școlilor profesionale, și colegiilor.

2.6.2. Cultură, tineret și sport

Rețeaua instituțiilor de cultură este constituita din 34 case și cămine culturale, 39 Centre informaționale, inclusiv 4 pentru copii, 2 școli de artă și muzică, 2 cluburi sportive, un centru de creație și un muzeu.

2.6.3. Sănătate

Serviciile medicale populației raionului sunt prestate de către IMSP Spitalul Raional, IMSP Centrul Medicilor de Familie, Centrul de Sănătate Publică Cimișlia, Stația Zonală Asistență Medicală de Urgență, IMSP Centrul de Sănătate Javgur. Centrele medicale se află la balanța contabilă a Centrului Medicilor de Familie Cimișlia sau a primăriilor.

Tabelul.21 Morbiditatea de diferite boli

Anul	Tuberculoză	Hepatită	Boli ale aparatului digestiv	Alcoolici	Narcomanie
2008	70	672	3327	991	25
2009	81	655	2923	967	18
2010	102	860	3499	986	35
2011	86	931	3337	965	34

La nivelul r-lui Cimișlia, în ultimii ani se atestă o creștere a morbidității la așa boli ca tuberculoza de la 70 bolnavi în 2008 la 86 în 2011 (creștere 23%), hepatită de la 672 bolnavi în 2008 la 931 în 2011 (creștere 38%), boli ale aparatului digestiv de la 3327 la 3337 bolnavi în 2011 (creștere 1%). În aceeași perioadă de timp numărul narcomanilor a crescut de la 25 la 34 de persoane (creștere 36%), pe când numărul alcoolicilor a descrescut de la 991 la 965 de persoane (descreștere 3%).

Tabelul 22. Nașteri naturale și cezariene

Anul	Total nașteri	Din care cezariene
2008	375	35
2009	383	29
2010	370	35
2011	357	32

Din totalul nașterilor de 357 în anul 2011, nașterile cezariene alcătuiesc 32 cazuri (0,9%). Numărul nașterilor cezariene a descrescut de la 35 în anul 2008 la 32 în anul 2011.

2.6.4. Asistență socială

Furnizorul principal de asistență socială din cadrul Consiliului Raional Cimișlia este Secția Asistență Socială și Protecția Familiei.

- **Serviciul asistență socială comunitară**

În cadrul *Serviciului Asistență Socială Comunitară* activează 25 asistenți sociali. Metoda principală de lucru a asistentului social comunitar este Managementul de caz, prin care asistenții sociali evaluează în complex nevoile individuale ale beneficiarului și întreprind acțiuni axate pe mobilizarea eforturilor persoanei și sporirea sprijinului din partea familiei și comunității în vederea depășirii situațiilor dificile.

- **Serviciul Îngrijire socială la domiciliu**

Serviciul Îngrijire socială la domiciliu este format din lucrători sociali și șefi serviciu.

SWOT - Servicii sociale

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • proiecte implementate în domeniu social • infrastructură socială dezvoltată • utilizare satisfăcătoare a capacităților instituțiilor sociale • personal pregătit a instituțiilor respective • capacități satisfăcătoare ale factorilor interesați în domeniul atragerii fondurilor din domeniul social	<u>Puncte slabe</u> • stare demografică critică • lipsa serviciilor pentru tineret • infrastructură slab dezvoltată • starea tehnică a imobilelor nesatisfăcătoare • stadioane locale neamenajate • coeficient scăzut de practicare a modului sănătos de viață • implicarea slabă a societății și altor structuri publice în probleme de sănătate existente • capacitate financiară redusă a APL pentru a contribui la dezvoltarea Instituției medicale • imperfecțiunea Cadrului legal de finanțare a Ocrotirii Sănătății din Bugete Locale
<u>Oportunități</u> • accesare de fonduri extrabugetare • creare de noi servicii sociale • diversificarea serviciilor sociale • eficientizarea serviciilor sociale existente • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • durabilitate insuficientă a serviciilor sociale • trend demografic negativ • noi valuri de migrație • impactul crizei economice globale și naționale • asigurarea durabilității proiectelor sociale implementate • instabilitate politică

2.7. FINANȚE PUBLICE

Rezultatul activității financiare a agenților economici în **ianuarie- decembrie 2012** conform cercetării statistice trimestriale nr.5-CI generalizate se prezintă astfel:

- pe toate genurile de activitate numărul de întreprinderi raportoare - 50;
- **venituri din vânzări (cifra de afaceri) fără TVA și accize - 891795,9mii lei;**
 - inclusiv pe forme de proprietate :

de stat	-	6964,8 mii lei;
colectivă	-	811926,4 mii lei;
municipală	-	43633,4 mii lei;
privată	-	11100,1 mii lei;
mixtă	-	15465,1 mii lei;
cetățeni străini	-	2706,1 mii lei.

Din total consumuri și cheltuieli a întreprinderilor, consumuri și cheltuieli materiale au cifrat 125466,9 mii lei, sau 43,3% (combustibil, piese de schimb, materii prime, energie electrică, apă etc.) consumuri și cheltuieli aferente serviciilor prestate de terți – 14618,9 mii lei (5,0%), uzura (amortizarea) activelor pe termen lung – 25605,0 mii lei (8,8%), remunerarea muncii 76960,4 mii lei (26,6%), contribuții privind asigurările sociale și medicale – 20366,1 mii lei (7,0%), alte consumuri și cheltuieli operaționale – 26508,6 mii lei (9,3%).

SWOT – Finanțe publice

<u>Puncte tari</u> • prezența câtorva agenți economici cu o bază fiscală satisfăcătoare • trend de creștere a veniturilor bugetare • condiții bune pentru dezvoltarea agriculturii (climă, potențial de irigare, bonitate ridicată a solului)	<u>Puncte slabe</u> • stare demografică critică • economie nediversificată • bază fiscală insuficientă • lipsa instituțiilor care ar dezvolta economia locală • capacități reduse ale APL de a stimula DEL • lipsa autonomiei financiare ale APL • pondere mare în buget a transferurilor • evaziune fiscală, procent ridicat a economiei tenebre • munca la negru a angajaților în sectorul privat • acordarea resurselor bugetare conform criteriului politic
<u>Oportunități</u> • dezvoltarea economiei locale prin utilizarea resurselor locale și atragerea investițiilor • accesare de fonduri extrabugetare • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • deschidere de afaceri noi în sfera serviciilor • dezvoltarea turismului rural • acces la fonduri externe • diversificarea activităților economice • Elaborarea CCTM	<u>Riscuri</u> • erodarea bazei fiscale și, respectiv, reducerea considerabilă a veniturilor fiscale • trend demografic negativ • noi valuri de migrațiune • impactul crizei economice globale și naționale

2.8. ADMINISTRAȚIE LOCALĂ ȘI SECTORUL ASOCIATIV

Consiliul raional întrunește un număr de 33 consilieri, care activează în 3 comisii de specialitate: Comisia pentru problemele economico-financiare, investiții drept și disciplină; Comisia învățământ, cultură, protecție socială, sănătate publică și turism și Comisia pentru problemele agriculturii, industriei, protecției mediului și amenajării teritoriului.

În cadrul aparatului Președintelui activează 25 funcționari publici.

Administrația locală și sectorul asociativ

<u>Puncte tari</u>	<u>Puncte slabe</u>
• așezare geografică reușită • relații de parteneriat cu APC și APL • relații bune de colaborare cu agenții economici și alți actori locali • existența pentru fiecare funcționar a fișelor de post • participarea unor funcționari la cursuri de instruire • fluctuația redusă de cadre • prezența paginii WEB a raionului www.raioncimislia.md • trend de creștere a veniturilor bugetare	• stare demografică critică • infrastructură slab dezvoltată • capacitate instituțională redusă a Consiliului local în domeniul dezvoltării intercomunale • capacități reduse ale ONG la nivel local • inactivitatea și lipsa de inițiativă a unor consilieri la ședințele consiliului • existența problemelor ce țin de amenajarea locurilor de muncă • lipsa unui Plan de Cheltuieli pe Termen Mediu • lipsa contribuțiilor statului pentru funcțiile delegate • venituri proprii mici pentru planificare • capacități reduse de acumulare a veniturilor la bugetul local • lipsa regulamentelor interne privind auditul • lipsa personalului specializat pentru efectuarea auditului intern • supraîncărcarea funcționarilor • motivația insuficientă a consilierilor, funcționarilor • salarizare redusă, care nu corespunde funcțiilor exercitate • insuficiența de unități în statele de personal • necorespunderea funcțiilor cu statele de personal • existența funcțiilor neacoperite financiar • necorespunderea studiilor funcționarilor cu funcțiile îndeplinite • slaba conlucrare cu ONG-le naționale pentru elaborarea proiectelor și atragerea investițiilor • parteneriate insuficiente cu alte UAT și a înfrățirii cu localități din exteriorul țării

	• Insuficiența bazelor de date (MoldLex, cadastru, contabile) • comunicarea insuficientă a autorităților locale cu cetățenii • insuficiența mijloacelor de informare a cetățenilor • utilizare modestă a tehnicii și programelor electronice • circulația și schimbul de informații se efectuează preponderent pe suport de hârtie • sector asociativ slab dezvoltat
<u>Oportunități</u> • accesare de fonduri extrabugetare • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud • stabilirea unor principii clare în redistribuire a veniturilor de la bugetul de stat spre bugetele unităților administrativ-teritoriale, inclusiv prin promovarea unei noi legi privind finanțele publice locale	<u>Riscuri</u> • trend demografic negativ • impactul crizei economice globale și națională • erodarea bazei fiscale și, respectiv, reducerea considerabilă a veniturilor fiscale • noi valuri de migrațiune

2.9. CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU

Clima este moderat continentală, cu iarnă scurtă și blândă și vară fierbinte. Putem menționa potențialul energiei solare 102-107Kkal/cm² și perioadă de luminare a soarelui 2040 ore pe an.

Temperatura medie anuală este de 9,5 C, iar cantitatea anuală de precipitații este de 490-590 mm. Solurile sunt de tip cernoziomuri obișnuite și carbonatate, cu o bonitate bună. Condițiile agroclimaterice sunt favorabile pentru creșterea culturilor agricole, legumelor și culturilor pomicole.

Conform studiului „Mediul înconjurător: starea și dinamica”, efectuat de Institutul de Geografie al AȘM, calitatea factorilor de mediu se prezintă astfel:

- raionul face parte dintr-un areal unde starea ecologică este moderată;
- activitatea economică ca factor de intensificare are un indice de 1-5, ce reprezintă un indice mediu;
- utilizarea pesticidelor și îngrășămintelor minerale este calificată drept medie;
- fenomenele naturale nefavorabile înregistrate sunt propice nivelului mediu înregistrat în țară;
- procesele geologo-geomorfologice au un grad de influență mare;
- apele sunt poluate cu cupru și cu azot de azotit.

SWOT - Calitatea factorilor de mediu

<u>Puncte tari</u> • așezare geografică reușită • capacități satisfăcătoare ale factorilor interesați în domeniul atragerii fondurilor • prezența instituțiilor publice locale cu capacități • condiții climatice favorabile dezvoltării florei, faunei și culturilor agricole • cotă mare de terenuri împădurite • bonitate bună a solului • prezența codrului și a stepei pe teritoriul raionului • potențial satisfăcător al resurselor regenerabile (energia solară, biomasă, etc.)	<u>Puncte slabe</u> • stare demografică critică • infrastructură slab dezvoltată • implicare slabă a populației în domeniul protecției mediului • lipsa serviciilor de tratare selectivă a deșeurilor menajere • folosirea practicilor neprietenoase mediului în agricultură • lipsa mijloacelor bugetare pentru realizarea măsurilor de mediu • grad înalt de poluare a apelor • majoritatea localităților nu au sisteme de canalizare
<u>Oportunități</u> • accesare de fonduri extrabugetare în domeniul protecției mediului • finanțare acțiuni de mediu prin programe Regiunii de Dezvoltare Sud și programelor de cooperare transfrontalieră • participare la proiecte naționale și internaționale de protecție a râurilor • dezvoltare turismului rural și ecologic la nivel local • participare la proiecte de agricultură ecologică • utilizarea resurselor regenerabile • participare la proiecte în cadrul Regiunii de Dezvoltare Sud	<u>Riscuri</u> • durabilitate insuficientă a măsurilor de protecție a mediului • trend demografic negativ • impactul crizei economice globale și naționale • probabilitate ridicată de cataclisme naturale • relief accidentat • creșterea și instabilitatea prețurilor la resurse energetice

III. Elaborarea Planului Strategic

Elaborarea planului strategic a fost un proces ce s-a derulat de-a lungul câtorva luni, în cadrul a 4 grupuri de lucru raionale. Grupurile de Lucru au fost formate prin dispoziția președintelui raionului din persoane reprezentative din diferite domenii de activitate (educație, medicină, sectorul asociativ, business, persoane de diferite grupuri sociale, APL, etc).

Acesta a avut un caracter deschis și democratic. Rezultatele obținute au fost făcute publice, de-a lungul întregului proces, pentru a permite validarea acestora și realizarea unui feed-back veritabil asupra calității acestora.

La procesul de elaborare a planului strategic au participat specialiști din cadrul aparatului președintelui, reprezentanți ai administrației publice locale de nivelul I și II, instituții de educație și cultură, servicii descentralizate și desconcentrate din cadrul raionului Cimișlia, reprezentanți ai mediului de afaceri, precum și experți din cadrul CALM, etc.

Elaborarea planului strategic s-a realizat în ședințe ale Grupurilor de Lucru, unde s-au identificat direcții strategice de dezvoltare, obiective și măsuri de intervenție necesare realizării acestora.

Atitudinea adoptată pentru elaborarea PSDSE a fost de depășire a punctelor slabe și de maximizare a oportunităților existente în mediile externe.

După realizarea analizei socio-economice, experții au centralizat ideile emise în cadrul ședințelor Grupului de Lucru, care au generat dezbateri și în urma cărora s-a stabilit misiunea, viziunea și direcțiile de dezvoltare pe termen lung (8ani).

Pe baza misiunii, viziunii și a direcțiilor de dezvoltare s-au elaborat în mod participativ obiectivele și măsurile de intervenție pentru fiecare domeniu analizat.

3.1. Etapele realizării planului strategic

Proiectul planului strategic de dezvoltare socio-economică a raionului Cimișlia, a fost elaborat în cadrul atelierului de planificare strategică.

Atelierul de planificare strategică a fost precedat de studierea activităților curente ale raionului, de discuțiile cu funcționarii din cadrul instituțiilor raionale.

Grupul de Lucru Comunitar, sub îndrumarea experților, a parcurs un număr de 4 seminare intensive de planificare a dezvoltării raionului. În cadrul acestor seminare au fost implicați în mod participativ factorii interesați, s-a identificat misiunea și viziunea raionului, au fost efectuate analize SWOT pe domenii, s-au identificat probleme și s-au propus soluții pentru depășirea lor în cadrul domeniilor de intervenție. De asemenea s-a propus modalități de realizare a oportunităților comunitare, care au fost integrate în cadrul PSDSE.

În cadrul seminarelor s-au găsit soluții pentru depășirea obstacolelor identificate în seminarele anterioare. Tot în cadrul acestor seminare s-au stabilit și activitățile strategice care vor fi întreprinse. Aceste activități au fost grupate în direcții de dezvoltare.

În finalul seminarelor s-au concretizat pașii ce vor fi întreprinși pentru realizarea activităților propuse. De asemenea, s-au delegat responsabilitățile și termenele de implementare ale planului de activități.

3.2. Principiile Planificării strategice

Principiile utilizate în procesul de definire a metodologiei au fost în mare parte echivalente celor utilizate în UE și, în același timp, adaptate condițiilor din Republica Moldova. Principiile de bază care au fost aplicate în elaborarea PSDSE au fost următoarele:

1. **Parteneriatul** este o condiție esențială pentru durabilitatea și cerințele unei schimbări accelerate a condițiilor economice prin aplicarea instrumentelor dinamice de planificare. Esența PSDSE este formată dintr-o varietate de consultări, care au drept scop atingerea consensului și determinarea așteptărilor rezonabile ale comunității din partea structurilor împuternicite. Din acest motiv, toți factorii interesați, cum ar fi reprezentanții autorităților, instituțiilor educaționale, asociații antreprenorilor, întreprinderilor respective, societății civile etc. sunt invitați să participe la procesul de luare a deciziilor și la elaborarea direcțiilor strategice.
2. **Principiului sentimentului co-proprietate și participare a principalilor actori** din administrațiile publice și sectorul privat asigură un consens social vast, precum și un suport public evident.
3. **Durabilitate.** Problema principală în legătură cu durabilitate se referă la un bun echilibru și coerența elementelor interne ale PSDSE (obiective, măsuri, programe) susținute prin aplicarea tuturor principiilor menționate în documentul de față.
4. **Integrarea** a fost implementată în următoarele două aspecte:
 - Integrarea necesităților locale comune la nivel regional, în termeni geografici și de conținut. În final, acest lucru semnifică: orice obiect va duce un anumit impact la nivel local. Integrarea este realizată prin participarea activă a tuturor părților interesate.
 - Integrare în calitate de plan multidimensional pentru dezvoltarea sectoarelor prioritare și a domeniilor de intervenție care se susțin reciproc și ignoră vehement conflictele interne sau influențe negative. Astfel, în acest sens, integrarea asigură concentrarea pe compatibilitatea și sinergia măsurilor.
5. **Calitatea planului strategic** este asigurată prin identificarea avantajelor comparative și a domeniilor de intervenție în baza analizei socio-economice.
6. **Inovația** este aplicată ca un principiu în procesul de identificare a proiectelor, referindu-se în mare parte la abordarea propusă și cel mai eficient mod de utilizare a resurselor disponibile.
7. **Ierarhia** planurilor strategice. Planurile strategice la nivel mai superior sunt generale, asigurând cadrul pentru definiții mai specifice la nivele mai inferioare.

3.3. Evaluarea potențialului socio-economic

Grupurile de Lucru împreună cu consultanții au pornit de la premisa că politicile de dezvoltare locale trebuie să fie conturate, în primul rând, pe baza oportunităților locale existente, deoarece ele trebuie să vină în întâmpinarea nevoilor locuitorilor din comunitate. Evaluarea potențialului socio-economic a fost realizat prin intermediul analizei socio-economice.

În procesul analizei socio-economice s-a avut în vedere faptul că factorul care determină dezvoltarea locală este baza economică și capacitatea de dezvoltare a acesteia, ținând cont atât de Strategia Națională de Dezvoltare 2011-2020, Strategia de Dezvoltare Regională Sud 2011-2013, Programul Național „Satul Moldovenesc”, Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009-2013, cât și de strategiile naționale sectoriale, Planul de Acțiuni al Programului de Țară 2012-2015, precum și studii ale experților (Cartea Verde a Populației RM, UNFPA 2009) etc.

În urma dezbaterilor realizate, s-au stabilit 5 domenii de analiză:

- Dezvoltarea infrastructurii și amenajării teritoriului;
- Dezvoltarea economică locală;
- Educație, cultură și protecție socială;
- Protecția mediului înconjurător, eficiență energetică și utilizarea energiilor regenerabile;
- Consolidarea APL și dezvoltarea parteneriatelor.

În analiza socio-economică s-au relevat resursele pe fiecare domeniu, necesitățile principale și mijloacele de rezolvare a acestora. S-a procedat la efectuarea analizei preliminare SWOT pentru fiecare domeniu, o investigație și o evaluare sistematică ce a avut ca scop identificarea punctelor tari, a punctelor slabe, a oportunităților existente și a amenințărilor (pericolelor) pentru fiecare domeniu. Pe baza rezultatelor analizei socio-economice s-a elaborat PSDSE care cuprinde acțiunile ce urmează a fi întreprinse, în care apar termenele de îndeplinire și responsabilitățile pentru acțiunile preconizate.

3.4. Implementarea PSDSE

Pentru a implementa în bune condiții și cu rezultate maxime PSDSE, s-a conturat necesitatea elaborării unui mecanism care să asigure managementul implementării. În acest scop s-a creat Grupurile de Lucru, care vor administra procesul de implementare.

Misiunea Grupurilor de Lucru este aceea de a concepe Planurile de acțiuni, de a identifica prioritățile și sursele de finanțare.

Planurile de acțiuni se vor elabora și revizui anual în funcție de obiectivele și măsurile de intervenție propuse. Aceste Planuri pot fi revizuite în funcție de apariția unor oportunități și conjuncturi favorabile/nefavorabile. Orice modificare a planurilor de acțiune va fi supusă validării de către Grupurile de Lucru.

Planurile de acțiune vor fi elaborate pe baza prioritizării măsurilor de intervenție, a proiectelor identificate a fi necesare pentru realizarea obiectivelor. Planurile anuale vor cuprinde lista obiectivelor, măsurilor de intervenție, proiectelor, precum și termene de realizare, indicatori de evaluare, responsabilități, valoarea proiectelor și surse de finanțare.

3.5. Actualizarea PSDSE

În timp, datorită unor contexte, va apare necesitatea completării și amendării PSDSE pentru a corespunde noilor provocări, care pot fi noi oportunități sau noi amenințări. Grupurile de Lucru vor propune anual, completările și amendamentele necesare, aceste vor fi finalizate și convenite de membrii Grupului și comunicate comunității locale spre dezbateri. În urma acestui proces de validare și consultare publică se va elabora noua variantă a PSDSE .

3.6. Participarea actorilor în cadrul PSDSE a raionului Cimișlia

Planul strategic de Dezvoltare Socio-economică a fost elaborat în cadrul a 4 Grupuri de Lucru, care au fost instituite prin dispoziția președintelui raionului în conformitate cu metodologia existentă. Rolul GL a fost de a organiza procesul de elaborare a PSDSE, precum și de a se implica în procesul de implementare, monitorizare și actualizare a planului respectiv. Structura grupului a fost concepută în așa mod, încât echipele de lucru să fie mobile și eficiente în realizarea scopurilor propuse. În procesul de planificare strategică au fost create 4 echipe de lucru.

Lista membrilor grupurilor de lucru

GL Nr.1 Consilieri raionali și reprezentanți ONG

Nr	Numele și prenumele	Funcția
1	Panicov Igor	CR, consilier raional
2	Roman Iurie	SRL Romantica, director
3	Ciumeică Ion	Fundația culturală M. Eminescu, președinte
4	Ciobanu Alexandru	CSPT "Tineri pentru Tineri"
5	Grîu Valeriu	Federația carate, antrenor
6	Musteață Tudor	S.A."Drumuri", director
7	Netedu Luminița	PP „Gazeta de Sud”, editor
8	Balmuș Anastasia	II Destin B, director
9	Prisăcaru Andrei	AO „Ecocim”, președinte
10	Bargan Andrei	AO Promedia, director

GL Nr.2 Servicii desconcentrate, ADR

Nr	Numele și prenumele	Funcția
1	Manea L.	Centrul Raional Poșta, director
2	Ghenciu L.	CSP, medic șef
3	Grîu Domnica	CNAM, specialist coordonator
4	Acologorița V.	CTAS, director
5	Florea M.	Spitalul raional, director
6	Gîrnaja Maria	Statistica, șef direcție
7	Melente V.	CRP, comisar
8	Bairac M.	Secția SE, șef secție
9	Musteață Valentina	ADR Sud, specialist planificare strategică
10	Sîrbu Anastasia	AOFM Cimișlia, director
11	Capcelea Ludmila	CMF, director
12	Sobețchi Anatol	Inspecția muncii, inspector
13	Răcilă Dumitru	Inspecția Ecologică Cimișlia, inspector șef

GL Nr.3 Reprezentanți APL

Nº	Numele și prenumele	Funcția
1	Spînu Vasile	CR, secretarul CR
2	Coadă Andrei	CR, consilier
3	Negru Ion	CR, consilier raional
4	Railenu Natalia	Direcție Economie, șef
5	Cojocaru Valeriu	Direcția economie, specialist principal
6	Vîrlan Ludmila	Direcția Economie, Specialist superior
7	Pomujac Savelii	Direcția agricultură și IP, șef
8	Bancov Ștefan	Aparatul președintelui, arhitect șef
9	Codreanu Ion	CR, specialist principal DDT
10	Gorban Olga	Direcția finanțe, șef
11	Motroi Mihail	Asistența socială și protecția familiei,șef
12	Rusu Anastasia	Asistența socială și protecția familiei, sp. principal
13	Delinschi Ion	Direcția Învățămînt, șef
14	Buza Ștefan	Secția cultură tineret și sport, șef
15	Nechit Rodion	Secția Cultură, tineret și sport, sp. principal
16	Stan Alexandru	Aparatul președintelui,specialist superior
17	Dani Valentina	Secția administrație publică, specialist principal
18	Cazacu Olesea	Secția administrație publică,specialist superiu
19	Cotruță Nicolae	Direcția dezvoltare teritorială,specialist principal
20	Șişman Svetlana	AP, specialist RU
21	Bargan Andrei	AO Promedia,director

GL Nr.4. Primarii localităților

Nº	Numele și prenumele	Funcția
1	Durlescu Gheorghe	Primar, s. Gradiște
2	Strogotenu Efim	Primar, com. Ecaterinovca
3	Vacarciuc Gheorghe	Primar, com Javgur
4	Babin Irina	Primaria s. Topala, secretar
5	Mîrza Maria	Viceprimar, s. Gura Galbenei
6	Dumanova Tatiana	Primar, s. Troițcoe
7	Stoica Ioana	Primar, s. Porumbrei
8	Leorda Ioana	Primar, s. Sagaidac
9	Badan Tatiana	Primar, s. Selemet
10	Chistol Natalia	Primar, s. Satul Nou
11	Plaxivîi Mariana	Secretar, s. Primaria Albina
12	Berejan Florin	Viceprimar, or. Cimișlia
13	Sandu Oleg	Primar, s. Cenac
14	Pînzaru Gheorghe	Primar, s. Ciucur Minjir
15	Danilov Gheorghe	Ing.cadastral, Primaria s. Batîr
16	Petrache Mihail	Primar, s. Lipoveni

IV. ANALIZA MEDIULUI SOCIAL

4.1. Actorii Sociali Interni

Participanții la atelierul de actualizare a planului strategic au evidențiat următorii actori sociali interni:

1. APL	8. Fermierii
2. ONG-uri locale	9. Copii pînă la 16 ani
3. Agenții economici din teritoriu	10. Tinerii 18-30 ani
4. Instituțiile publice	11. Femei/bărbați (57/62)
5. Comisariatul de Poliție	12. Pensionarii și invalizii
6. Liderii raionali	13. Șomerii
7. Biserica	

Analiza acestor actori a evidențiat următoarele concluzii:

Actorul	Ce așteaptă el de la noi?	Ce trebuie să facem ca să-i îndeplinim așteptările?	Ce se va întâmpla, dacă așteptările lui nu vor fi îndeplinite?	Prin ce ne influențează actorul?	Ce dorim de la el, de ce avem nevoie de el?	Cît de important este el pentru noi?
APL	Înțelegere Colaborare Respectarea dispozițiilor Contribuție	Să cunoaștem legile Să fim activi Să avem încredere Să îndeplinim dispozițiile Să participăm	Problemele nu vor fi rezolvate Deziluzie Conflict	Organizarea activităților Explicații Fapte Susținere Participare personală	Participare activă Să fie lider Să planifice bine activitățile Să gestioneze Să fie transparent și consecvent	Foarte important
ONG locale	Voluntariat Manifestare de interes în probl. comunității Contribuție	Să cunoaștem statutul Să ne interesăm de problemele comunității Să contribuim	Activitate redusă, fără efect	Ajutor Informare Consultare gratuită	Activi Inteligenți Respectuoși Să atragă resurse	Foarte important
Agenți economici din teritoriu	Procurarea produselor Promovarea produselor Venituri mari la populație Îmbunătățirea stării materiale	Să procurăm marfă Să promovăm produsele lor	Activitate redusă Contribuție mai mică în bugetul local Va da faliment	Prestează servicii Vînd produse Locuri de muncă Contribuie la formarea veniturilor locale	Produse și servicii calitative Amenajare estetică Ecologic pur Facilități pentru păturile social-vulnerabile	Foarte important
Instituțiile publice raionale	Contribuția la soluționarea problemelor Susținere Colaborare	Să susținem comunitatea Să constituim ONG pentru atragerea resurselor Să fim receptivi	Degradarea bunăstării sociale	Profesionalism Prestarea de servicii Consultare	Servicii calitative Organizarea excursiilor pt copii și a altor manifestații social-culturale Cunoștințe Amabili Receptivi Corecți	Foarte important
Comisariatul de poliție	Respectarea legilor Comportare adecvată	Să nu încălcăm legile Să ne comportăm adecvat	Conflicte Dezordine	Instruire Sanțiuni Menține ordinea publică	Seriozitate Activism Să mențină ordinea publică	Foarte important

Actorul	Ce așteaptă el de la noi?	Ce trebuie să facem ca să-i îndeplinim așteptările?	Ce se va întâmpla, dacă așteptările lui nu vor fi îndeplinite?	Prin ce ne influențează actorul?	Ce dorim de la el, de ce avem nevoie de el?	Cît de important este el pentru noi?
Liderii raionali	Susținere din partea comunității Susținere din partea APL Aprecieri Implicarea în diverse activități ca factor de opinie	Să-l susținem Să-l apreciem Să ținem cont de opinia lui	Pasivitate Neîncredere Pasivitate	Organizarea activităților Informarea și mobilizarea populației	Să contribuie la organizarea activităților și soluționarea problemelor Să informeze și să mobilizeze populația	Foarte important
Biserica	Credință Receptivitate Promovarea culturii religioase Contribuirea la buna funcționare	Să fim credincioși Să fim receptivi Să promovăm cultura religioasă Să contribuim la buna funcționare	Degradarea nivelului culturii religioase Creșterea nivelului de criminalitate	Educație religioasă Ne îndeamnă să nu păcătuim Ne ascultă și ne sfătuiește	Educarea populației	Important
Fermierii	Susținere Perfecționarea legislației Crearea pieței de desfacere	Să fi receptivi Să-i susținem Să cumpărăm produsele lor	Descurajare Scăderea bunăstării lor Migrația	Produse ecologic pure Promovarea agriculturii	Inițiativa de a îmbunătăți situația Procuție calitativă și accesibilă	Foarte important
Copiii pînă la 16 ani	Condiții favorabile de trai Educație Promovarea intereselor lor	Să creăm un mediu favorabil Să educăm copiii Să promovăm interesele lor	Apariția „copiilor străzii” Creșterea criminalității	Asigură un viitor prospect	Educație Formare profesională	Foarte important
Tinerii (18-30 ani)	Condiții favorabile de trai Educație Promovarea intereselor lor Locuri de muncă cu salarii avantajoase	Să creăm un mediu favorabil Să educăm tineretul Să promovăm interesele lor Să creăm locuri de muncă Să asigurăm salarii reale	Migrarea tineretului Degradare socială Creșterea criminalității	Asigură un viitor prospect	Educație Formare profesională Implicarea în viața comunitară	Foarte important
Pensionarii și invalizii	Asistență socială și medicală calitativă	Să creăm fonduri de protecție socială Să creăm servicii medicale calitative	Depresie Scăderea sănătății publice Conflicte cu APL	Educarea generației tinere Transmiterea experienței de viață Izvor de tradiții	Educarea populației tinere Sfaturi Promovarea tradițiilor	Important
Șomerii	Condiții favorabile de trai Promovarea intereselor lor Locuri de muncă cu salarii avantajoase Instruire și formare profesională continuă	Să creăm un mediu favorabil Să promovăm interesele lor Să creăm locuri de muncă Să asigurăm salarii reale Instruirea șomerilor	Destrugerea familiilor Sporirea criminalității Scăderea sănătății publice Emigrare	Forță de muncă Capacitatea și dorința de a munci Cunoștințe și practică	Implicarea în activitatea economică Ridicarea nivelului profesional	Important

4.2. Actorii Sociali Externi

Participanții la atelierul de actualizare a planului strategic au evidențiat următorii actori sociali externi:

1. APL de nivelul II	7. Organizațiile donatoare	13. Companiile
2. APC (Adm. Publică Centrală)	8. Instituțiile de prestări servicii	14. Instituțiile de cult
3. ONG-uri naționale și internaționale	9. Sistemul bancar	15. Ambasadele
4. Agenții economici	10. Instituțiile de învățământ	16. Sindicatele
5. Organizațiile politice internaționale	11. Instituțiile medicale	17. Organizațiile
6. Instituțiile culturale	12. Migranții	18. Mass-media

Analiza acestor actori a evidențiat următoarele concluzii:

Actorul	Ce așteaptă el de la noi?	Ce trebuie să facem ca să-i îndeplinim așteptările?	Ce se va întâmpla, dacă așteptările lui nu vor fi îndeplinite?	Prin ce ne influențează actorul?	Ce dorim de la el, de ce avem nevoie de el?	Cît de important este el pentru noi?
APL nivel II	- activism - executarea normelor - colaborare - rezultate	- să conclucrăm - să respectăm normele propuse - să fim activi	- se va rupe orice relație, conclucrare - eșuarea planurilor - nu se va atinge scopul dorit	- colaborare - ajutor material, financiar - atingerea scopului propus	- colaborare - activism - înțelegere - ajutor material, financiar pentru elaborarea planului strategic de dezvoltare	Foarte Important
APC (Administrația Publică Centrală)	- activism - îndeplinirea deciziilor - rezultate - colaborare - susținere	- să activăm intens în program - să îndeplinim toate cerințele ajungînd la un rezultat satisfăcător	- aplicarea pedepselor - lipsa de colaborare - degradarea Comunității	- rezultatul activității - decizie - propuneri	- susținere - colaborare - responsabilitate - îndeplinirea deciziilor - înțelegere	Important
ONG-uri naționale și internaționale	- îndeplinirea cerințelor de colaborare - respectarea contractelor - promovarea imaginii	- să apelăm pentru colaborare - să respectăm cerințele de colaborare - să promovăm imagine pozitivă	- nu ne vor susține - nu vom realiza proiectele înaintate	- prin programele înaintate - prin susținere financiară - prin diverse instruir	- colaborare durabilă - acceptarea unor cerințe ale Comunității	Foarte important
Agenții Economici din exteriorul raionului	- colaborare - activism - facilități în activitate	- să activăm în îndeplinirea sarcinilor	- anularea contractelor de colaborare - nu vom primi ajutor material - faliment	- prin surse financiare - materiale - crearea locurilor de muncă	- atingerea scopurilor și sarcinilor - să activeze - să creeze locuri de muncă - achitarea impozitelor	Foarte important
Organizațiile Politice	- cooperare - vot - încredere	- cooperare - acțiune	- nu vor coopera cu comunitatea noastră	- acțiune - promisiuni	- rezolvarea problemelor comunității	Foarte important

Actorul	Ce așteaptă el de la noi?	Ce trebuie să facem ca să-i îndeplinim așteptările?	Ce se va întâmpla, dacă așteptările lui nu vor fi îndeplinite?	Prin ce ne influențează actorul?	Ce dorim de la el, de ce avem nevoie de el?	Cît de important este el pentru noi?
Instituțiile culturale naționale	- frecventare	- să frecventăm manifestațiile culturale	- nu vor funcționa	- prin educare	- activități culturale diverse	Foarte important
Organizațiile donatoare	- apelare la susținere - promovarea imaginii	- să apelăm pentru colaborare - să respectăm cerințele de colaborare - să promovăm imagine pozitivă	- nu ne vor susține - nu vom realiza proiectele onaintate	- prin programele înaintate - prin susținere financiară - prin diverse instruiți	- colaborare durabilă - acceptarea unor cerințe ale comunității	Foarte important
Instituțiile de prestări servicii	- achitarea la timp a serviciilor - respectarea contractelor	- achitarea la timp a serviciilor - să apelăm la serviciile acordate	- nu se vor presta servicii - nu vom avea condiții de trai	- prin calitatea serviciilor prestate	-prețuri raționale la serviciile prestate - îndeplinirea obligațiunilor de furnizori	Foarte important
Companiile de asigurări	- conlucrare - adresare pentru asigurare - acceptarea serviciilor prestate	- apelarea și acceptarea serviciilor	- vor dispărea	- serviciile acordate	- acordarea serviciilor calitative	Important
Instituțiile de Cult	- respectarea normelor morale - smerenie - evlavie - credință	- contribuții la construcția lăcașurilor - memorarea persoanelor trecute din viață	- degradarea societății - creșterea numărului de secte	- prin serviciile divine - prin promovarea valorilor religioase	- curățare sufletească - respectarea normelor religioase	Foarte important
Mass-media	- atenție - activism - susținere - propuneri - idei	- colaborare - susținere	- apariția conflictelor - proteste	- prin informație concretă -susținere	- promovare - implicare - conlucrare - sursă publicitară - informare	Important
Partidele politice	- cooperare - vot - încredere	- cooperăm - acțiune	- de formă - nu vor coopera cu comunitatea noastră	- acțiune - promisiuni	- rezolvarea problemelor comunității	Important

V. Contextul național strategic

Cunoașterea contextului național de politici publice și planificare strategică la general și în domeniile relevante APL permite de a încadra planificarea strategică locală într-un tot întreg și integrat. Abordarea de planificare de sus în jos cu luarea în considerare a specificului și necesităților locale permite de a conjuga și a prioritiza eforturile APL eficient și eficace.

5.1. Strategiile naționale

5.1.1. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”

Strategia Națională de Dezvoltare “Moldova 2020” are ca obiectiv de bază accelerarea creșterii economice și reducerea sărăciei. Acest obiectiv major va fi realizat prin intermediul a 7 obiective strategice pe termen lung:

1. Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie.
2. Investiții publice în infrastructura de drumuri naționale și locale în scopul diminuării cheltuielilor de transport și sporirii vitezei de acces.
3. Diminuarea costurilor finanțării prin intensificarea concurenței în sectorul financiar și dezvoltarea instrumentelor de management al riscurilor.
4. Ameliorarea climatului de afaceri prin optimizarea cadrului de reglementare și prin aplicarea tehnologiilor informaționale în serviciile publice destinate mediului de afaceri și cetățenilor.
5. Diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie.
6. Sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii întru asigurarea unei rate adecvate de înlocuire a salariilor.
7. Sporirea calității și eficienței actului de justiție și combaterea corupției întru asigurarea echității pentru toți cetățenii.

Scopul prezentei Strategii este de a produce un impact economico-social pe fiecare din dimensiunile problematice nominalizate mai sus. Efectul cumulat al soluționării problemelor vizate constă în eliminarea barierelor critice care împiedică valorificarea optimă a factorilor de producție. Această abordare face posibilă prioritizarea domeniilor de intervenție ale statului și supunerea acestora unui obiectiv bine definit al Strategiei: **accelerarea creșterii economice și, implicit reducerea sărăciei.**

5.1.2. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014

Programul de activitate al Guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” oferă cadrul de politici de guvernare a Republicii Moldova pentru perioada 2011-2014. Astfel, viziunea strategică a programului propus o constituie creșterea bunăstării populației, care se va axa pe două obiective majore ale Guvernului:

- creșterea nivelului de trai al cetățenilor;
- integrarea europeană.

Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014 a fost conceput pe următoarele obiective:

- Integrarea europeană;
- Reintegrarea țării;
- Politică externă eficientă și echilibrată;
- Supremația legii;
- Combaterea sărăciei și servicii publice de calitate;
- Creșterea economică durabilă;
- Descentralizarea puterii.

În vederea realizării acestor obiective, Guvernul își propune să întreprindă o serie de acțiuni pentru protecția socială a cetățenilor, dezvoltarea economiei, consolidarea statului de drept, creșterea numărului locurilor de muncă, dezvoltarea relațiilor cu partenerii externi, atragerea investițiilor, eliminarea vizelor și alte acțiuni care au ca finalitate o viață mai bună pentru populația Republicii Moldova.

5.1.3. Strategia Națională de Descentralizare

Reforma administrației publice locale (descentralizarea) este parte integrantă a reformei AP. Având ca scop primordial Integrarea UE, Republica Moldova trebuie să reformeze administrația publică locală și centrală. Reforma administrației publice locale este impusă și ghidată prin aderarea Moldovei la Consiliul Europei și este inclusă în Strategia Națională de Dezvoltare și Programul actual de activitate al Guvernului Republicii Moldova.

Viziune

O administrație publică locală democratică și autonomă, care să asigure în mod echitabil, inclusiv din perspectiva respectării drepturilor grupurilor vulnerabile, prestarea serviciilor publice de calitate și managementul eficient al competențelor locale.

Scopul Strategiei

Asigurarea unei administrații publice locale care

- să funcționeze democratic și autonom,
- să aibă capacitatea și resursele necesare pentru a furniza servicii publice conform necesităților și cerințelor beneficiarilor, în condiții de eficiență, eficacitate, echitate, inclusiv din perspectiva drepturilor grupurilor vulnerabile, și disciplină financiară.

Domenii de acțiune

Au fost determinate șapte domenii de acțiune și identificate problemele specifice și obiectivele rezultate. Un set de acțiuni prioritare a fost conceput și îmbinat într-un plan de acțiune cuprinzător.

1. Descentralizarea serviciilor și competențelor

Acțiuni prioritare:

- *Elaborarea nomenclatorului competențelor proprii ale APL de nivelurile întâi și al doilea.*
- *Evaluarea necesarului/disponibilului de resurse financiare alocate furnizării eficiente și eficace a competențelor transferate către APL – evaluarea volumului de cheltuieli totale ale APL în funcție de competențele transferate. [I]*

- **Revizuirea sistemului actual instituțional/juridic de delegare a competențelor către APL** conform principiilor enunțate, setului de criterii stabilite prin prezenta Strategie. [I/II]
- **Crearea de instrumente instituționale, legale și financiare** care să stimuleze furnizarea eficientă a serviciilor specifice competențelor descentralizate (asociere, concesionare, contractare). [I/II]
- **Asigurarea de către Guvern a elaborării strategiilor sectoriale de descentralizare**, pe baza principiilor și criteriilor expuse în prezenta Strategie. [II]
- **Consolidarea capacității instituționale și profesionale la nivelul APC** – în special la nivelul Cancelariei de Stat – în ceea ce privește aplicarea principiilor și criteriilor specifice unei descentralizări eficiente și eficace, sensibile la dimensiunea de gen. [I/II]
- **Perfecționarea mecanismului instituțional la nivel local**, în vederea asigurării implementării principiului egalității de gen în politicile de dezvoltare locală. [II]

2. Descentralizarea financiară

Acțiuni prioritare:

- I. **Consolidarea bazei de venituri locale proprii** și a autonomiei de decizie asupra lor, prin:
 - **Revizuirea sistemului existent de taxe și impozite** astfel încât sumele colectate să urmeze funcția, pe niveluri (APC, APL de nivelurile întâi și al doilea).
 - **Revizuirea regimului existent al veniturilor locale, pentru a reduce suprareglementarea de la centru a administrării lor.**
 - **Studierea posibilității de a introduce noi surse de venit local, prin taxe și impozite fixate în legislația națională.**
 - **Examinarea posibilității de a acorda APL de nivelurile întâi și al doilea, libertatea de a introduce taxe și impozite locale noi sau cote suplimentare la cele existente.**
 - **Revizuirea facilităților fiscale** care afectează volumul încasărilor din taxele și impozitele locale, în vederea anulării sau reducerii lor; facilitățile vor fi acordate de beneficiarul venitului.
- II. **Reformarea sistemului de transferuri și impozite partajate**, statuarea acestuia pe baze obiective și previzibile, cu separarea bugetelor APL de nivelurile întâi și al doilea, pentru a asigura un nivel minim de servicii, cu condiția ca sistemul să nu descurajeze efortul fiscal propriu și utilizarea rațională a resurselor:
 - **Revizuirea actualului sistem de colectare și alocare a impozitelor partajate.**
 - **Revizuirea sistemului de partajare a veniturilor fiscale din impozitul pe venit în vederea stabilirii în legislație a unor cote fixe pentru APC, APL de nivelul întâi și al doilea.**
 - **Proiectarea și implementarea unui sistem de echilibrare stabil** (volum, formulă), cu destinație generală, separat de transferurile condiționate, care să încurajeze efortul fiscal propriu.
 - **Separarea transferurilor de echilibrare pentru APL de nivelurile întâi și al doilea (alocare directă pe niveluri).**
 - **Proiectarea și implementarea unui sistem de transferuri condiționate pentru principalele funcții sociale delegate și partajate** (educație, asistență socială, etc), care să asigure un nivel minim și echitabil al prestațiilor.
 - **Proiectarea și implementarea unui sistem de granturi pentru investiții pe baze competitive**, inclusiv a unui mecanism care să încurajeze cofinanțarea locală.
 - **Crearea mecanismelor financiare pentru stimularea cooperării intermunicipale și consolidării teritoriale.**

- *Perfecționarea mecanismului de angajare a împrumuturilor de către APL.*

III. Consolidarea managementului financiar la nivelul APL, cu garantarea disciplinei financiare, creșterea transparenței și participării publice:

- **Mărirea autonomiei locale** (APL de nivelul întâi și al doilea) **în proiectarea și executarea bugetelor**, prin revizuirea procedurilor bugetare.
- Asigurarea unei **platforme permanente de comunicare și negociere între APC, APL** de nivelurile întâi și al doilea în planificarea strategică și soluționarea problemelor financiare curente, inclusiv problemelor sensibile la gen.
- **Consolidarea managementului financiar în APL**, inclusiv introducerea Bugetelor pe programe și a bugetării multianuale, cu creșterea transparenței și participării publice.

3. Descentralizarea patrimonială

Acțiuni prioritare:

I. Elaborarea instrumentelor juridice de delimitare a proprietății de stat și a UAT:

- Elaborarea și aprobarea instrumentelor juridice de delimitare a proprietății de stat și a UAT.
- Elaborarea și aprobarea instrumentelor juridice de delimitare a bunurilor din domeniul public și din domeniul privat al statului și al UAT.

II. Inventarierea și evidența proprietății publice a UAT:

- Identificarea și delimitarea bunurilor proprietate publică a statului și a UAT.
- Evaluarea proprietății publice a statului și a UAT.
- Elaborarea documentației cadastrale.
- Elaborarea standardelor de evidență a proprietății publice a UAT.

III. Finalizarea procesului de delimitare a proprietății de stat și a UAT:

- Înregistrarea bunurilor proprietate publică a statului și a UAT.
- Completarea bazei de date a registrului bunurilor imobile.

IV. Reglementarea regimului juridic și delimitarea patrimoniului de stat și al UAT, public și privat:

- Stabilirea regimului juridic al bunurilor din domeniul public.
- Stabilirea regimului juridic al bunurilor din domeniul privat.
- Stabilirea criteriilor clare de delimitare a proprietății publice și private.

V. Dezvoltarea capacităților APL de administrare a patrimoniului, prin elaborarea și desfășurarea cursurilor de instruire privind administrarea eficientă a patrimoniului:

- Elaborarea și desfășurarea cursurilor de instruire a funcționarilor APL cît și aleșilor locali privind administrarea eficientă a patrimoniului public.

VI. Elaborarea și implementarea sistemului de monitorizare și evaluare a utilizării eficiente a patrimoniului:

- Elaborarea și aprobarea mecanismului de monitorizare și evaluare.
- Aplicarea mecanismelor de monitorizare și evaluare elaborate.

VII. **Elaborarea mecanismelor de cooperare** (public – privat, public – public, public – public – privat) **pentru gestionarea eficientă a patrimoniului.**

4. Dezvoltarea economică, planificarea urbană și teritorială

Acțiuni prioritare:

- I. **Perfecționarea cadrului legal privind abilitarea APL cu capacități și instrumente de impulsione a procesului de dezvoltare economică locală:**
 - *Modificarea cadrului legislativ și normativ.*
 - *Elaborarea și aprobarea mecanismelor de aplicare a prevederilor cadrului legal.*
- II. **Crearea și dezvoltarea capacităților instituționale de atragere a resurselor financiare** pentru implementarea, monitorizarea și evaluarea PUG-urilor și strategiilor:
 - *Elaborarea și desfășurarea cursurilor de instruire privind implementarea, monitorizare și evaluarea PUG-urilor și strategiilor de dezvoltare locală, inclusiv prin prisma drepturilor omului și egalității de gen.*
 - *Identificarea și implementarea mecanismelor de consultanță în domeniul elaborării, implementării, monitorizării și evaluării PUG-urilor și strategiilor de dezvoltare.*
- III. **Elaborarea/actualizarea PUG-urilor și a strategiilor de dezvoltare regională/locală,** incluzând abordarea bazată pe drepturile omului și egalității de gen:
 - *Elaborarea și aprobarea unei metodologii unice privind proiectarea, actualizarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea PUG-urilor și strategiilor de dezvoltare.*
 - *Finalizarea și aprobarea Planului național de amenajare a teritoriului.*
 - *Elaborarea, actualizarea Planurilor regionale de amenajare a teritoriului.*
 - *Elaborarea, actualizarea Planurilor locale de amenajare a teritoriului.*
 - *Crearea bazei de date naționale unice.*

5. Capacitate administrativă

Acțiuni prioritare:

- *Întocmirea unui studiu privind modalitățile cele mai eficiente de creștere substanțială a capacității administrative a UAT-urilor în conformitate cu criteriile și principiile cuprinse în prezenta Strategie, care să prezinte modele alternative de raționalizare și reducere a fragmentării administrativ-teritoriale (consolidare teritorială și administrativă sau stimularea cooperării intermunicipale):*
- *Elaborarea unor propuneri de politică publică pe baza studiului realizat anterior, care să detalieze un număr limitat de alternative de creștere a capacității administrative și care să fie supusă deciziei Guvernului.*
- *Consultarea largă cu factorii interesați (reprezentanții APL, societății civile și a populației, inclusiv a grupurilor vulnerabile).*
- *Implementarea planului de acțiuni – elaborarea și adoptarea legislației specifice.*

6. Capacitatea instituțională

Acțiuni prioritare:

- *Perfecționarea sistemului de instruire pentru a asigura creșterea capacității profesionale a resurselor umane, atât pentru funcționarii publici, cât și pentru aleșii locali, în special în domeniile: planificare strategică participativă; management de proiect; management financiar-bugetar modern; organizarea și asigurarea serviciilor comunale și sectoriale, IT,*

limbi străine, analiza impactului din perspectiva de gen și drepturilor omului, planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea bazată pe drepturile omului și egalitatea de gen.

- ***Asigurarea autonomiei locale atât în ceea ce privește structura instituțională, cât și politica de personal, neadmiterea imixtiunii autorităților centrale în structura executivă locală sau raională.***
- ***Dezvoltarea cadrului și practicilor privind managementul resurselor umane care să asigure accesul liber și nediscriminatoriu prin concurs transparent, motivarea, stimularea, stabilitatea în funcție și posibilitățile de avansare în carieră pentru funcționarii publici, inclusiv prin prisma dimensiunii de gen.***
- ***Dezvoltarea în APL a unor mecanisme care să asigure managementul resurselor umane pe bază de performanță, inclusiv prin prisma dimensiunii de gen.***

7. Democrație, etică, drepturile omului și egalitatea de gen

Acțiuni prioritare:

- ***Îmbunătățirea sistemului de alegeri la nivelul APL, astfel încât să crească semnificativ reprezentativitatea, responsabilitatea și competența aleșilor locali.***
- ***Clarificarea regimului controlului administrativ de legalitate, a sistemului de audit, cu respectarea strictă a autonomiei locale.***
- ***Lărgirea participării publice în procesul de luare a deciziilor la nivel local, inclusiv prin prisma echilibrului de gen și extinderea/generalizarea metodelor de consultare universală în vederea consolidării democratice la nivelul APL.***

5.2. Programe și strategii sectoriale

5.2.1. Educație: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Educației pentru perioada 2012-2014

Ministerul Educației este organul de specialitate al administrației publice centrale care elaborează și promovează politica de stat în domeniul educației și formării profesionale, racordată la tendințele naționale și internaționale moderne de dezvoltare social-economică, cu misiunea de a asigura accesul la educație pentru toți cetățenii Republicii Moldova pe parcursul întregii vieți.

Prin **Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014**, Ministerul Educației a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate:

- Extinderea serviciilor de educație și dezvoltare timpurie a copilului;
- Asigurarea condițiilor necesare/optime pentru extinderea accesului la educație de bază;
- Promovarea educației incluzive și dezvoltarea alternativelor educaționale;
- Sporirea nivelului de pregătire profesională în învățământul vocațional/tehnic;
- Integrarea învățământului superior în spațiul european;
- Extinderea și diversificarea sistemului de instruire al adulților;
- Diversificarea și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu statele lumii și organizațiile internaționale în vederea promovării dezideratelor de integrare europeană;
- Eficientizarea procedurilor de organizare și desfășurare a evaluărilor rezultatelor școlare la toate treptele de școlaritate;
- Implementarea Tehnologiilor Informaționale și Comunicabile în educație.

Pentru respectarea acestor priorități, Ministerul Educației își propune realizarea de programe pentru îmbunătățirea mediului educațional și introducerea de noi metode de învățământ.

5.2.2. Agricultură: Prioritățile strategice pentru activitățile Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova în anii 2011 – 2015

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova a adoptat următoarele priorități pe termen mediu:

- Implementarea reformei siguranței alimentelor;
- Restructurarea și modernizarea sectorului vitivinicol;
- Susținerea dezvoltării unei infrastructuri de piață moderne;
- Implementarea agriculturii conservative;
- Reforma sectorului de producere a cărnii și laptelui;
- Susținerea dezvoltării producției de energie regenerabilă din deșeuri agricole;
- Reorganizarea resurselor existente de educație și cercetare;
- Reorganizarea sistemului de subvenții în agricultură;
- Suport în dezvoltarea Agriculturii cu Valoare Adăugată.

5.2.3. Economie: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Economiei pentru perioada 2012-2014

Ministerului Economiei are misiunea de a promova creșterea economică calitativă și durabilă pentru asigurarea prosperității tuturor cetățenilor Republicii Moldova.

Prin **Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014**, Ministerul Economiei a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate, după cum urmează:

- Asigurarea creșterii economice durabile;
- Sporirea competitivității economiei naționale;
- Cooperarea economică cu Uniunea Europeană;
- Eliminarea constrângerilor de ordin administrativ pentru mediul de afaceri;
- Promovarea exporturilor și atragerea investițiilor;
- Asigurarea dezvoltării IMM și facilitarea accesului la finanțe;
- Asigurarea securității energetice și promovarea eficienței energetice în sectoarele economiei;
- Dezvoltarea relațiilor bilaterale și a colaborării cu organismele internaționale;
- Dezvoltarea durabilă a comerțului interior;
- Asigurarea unui nivel înalt de protecție a consumatorilor;
- Armonizarea integrală a reglementărilor tehnice naționale cu cele europene și implementarea acestora la nivelul cerințelor din domeniile economiei naționale;
- Asigurarea cadrului normativ-tehnic adecvat, corelat cu practicile europene, care să stabilească cerințele de securitate pentru activitățile desfășurate în domeniul securității industriale;
- Dezvoltarea unui sector industrial al economiei bazat pe tehnologii avansate scientintensive, eficient și competitiv, racordat la standardele europene;
- Implementarea metodelor progresiste de deetatzare și administrare a proprietății publice, inclusiv dezvoltarea și valorificarea mecanismului de parteneriat public-privat.

În vederea respectării acestor priorități, Ministerul Economiei își propune realizarea de programe pentru îmbunătățirea mediului fiscal, promovarea exportului, creșterea investițiilor, construirea unei infrastructuri de suport în afaceri și alte acțiuni menite să îmbunătățească mediul economic din Republica Moldova.

5.2.4. Mediu: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Mediului pentru perioada 2012-2014

Ministerul Mediului are misiunea de a asigura realizarea prerogativelor constituționale ale Guvernului prin elaborarea, promovarea și implementarea politicii statului în domeniul protecției mediului și utilizării raționale a resurselor naturale, managementului deșeurilor, folosirii și protecției subsolului, hidroameliorației, gospodăririi resurselor de apă, aprovizionării cu apă și canalizare, reglementării activităților nucleare și radiologice, controlului ecologic de stat, hidrometeorologiei și monitoringului calității mediului.

Prin **Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014**, Ministerul Mediului a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate, după cum urmează:

- Asigurarea durabilității mediului;
- Asigurarea unui cadru adecvat (instituțional, administrativ, politic și legal) pentru protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale, armonizat la legislația și standardele UE în domeniu;
- Asigurarea prevenirii poluării mediului înconjurător și reducerii impactului negativ al activității economice asupra mediului, resurselor naturale și sănătății populației prin integrarea cerințelor de protecție a mediului în politicile sectoriale ale economiei naționale;
- Asigurarea accesului populației la surse sigure de apă și sisteme de canalizare îmbunătățite;
- Îmbunătățirea sistemului de gestionare a deșeurilor, substanțelor chimice toxice și a poluanților organici persistenți în scopul reducerii cantității și a impactului acestora asupra mediului înconjurător, inclusiv prin crearea infrastructurii de colectare, depozitare și de prelucrare/distrugere a lor;
- Creșterea gradului de împădurire a teritoriului Republicii Moldova, inclusiv prin împădurirea terenurilor agricole degradate;
- Extinderea și dezvoltarea ariilor naturale protejate de stat, asigurarea protecției și conservării biodiversității;
- Asigurarea gestionării, asanării și protejării fondului acvatic, inclusiv a bazinelor râurilor Prut și Nistru prin intermediul colaborării multilaterale în acest domeniu;
- Promovarea energiei regenerabile în baza biomasei, energiei solare și eoliene, instalațiilor cu ciclu închis de utilizare a apelor și a producerii mai pure prin utilizarea tehnologiei nonpoluante;
- Reducerea riscurilor și protecția împotriva dezastrelor naturale prin modernizarea și eficientizarea sistemului național de monitoring a stării și evoluției condițiilor hidrometeorologice și a calității mediului;
- Extindere și dezvoltarea cooperării internaționale în domeniul protecției mediului înconjurător;
- Creșterea nivelului de informare, educație și cultură ecologică a cetățenilor prin promovarea campaniilor și acțiunilor naționale de educare și sensibilizare pentru ecologie și dezvoltare durabilă.

Pentru respectarea acestor priorități, Ministerul Mediului își propune realizarea de programe pentru îmbunătățirea politicilor și managementului în domeniul protecției mediului.

5.2.5. Cultură: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Culturii pentru perioada 2012-2014

Ministerul Culturii este responsabil de elaborarea și promovarea politicilor în următoarele domenii: arte profesionale (literatură, teatru, muzică, coreografie, arte plastice, cinematografie, circ), învățământul artistic și industrii culturale, patrimoniu cultural și arte vizuale, arta populară, meșteșuguri artistice (artizanat), activitatea artistică de amatori, cultura scrisă.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Culturii a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate, după cum urmează:

- Dezvoltarea culturii;
- Salvagardarea patrimoniului național și asigurarea accesului larg a cetățenilor la valorile culturale;
- Promovarea valorilor culturale naționale ca parte componentă a patrimoniului cultural european.

În vederea respectării acestor priorități, Ministerul Culturii își propune elaborarea de politici în domeniul culturii și realizarea de programe menite să îmbunătățească managementul în instituțiile din domeniul culturii.

5.2.6. Finanțe: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Finanțelor pentru perioada 2012-2014

Ministerul Finanțelor este organul central de specialitate responsabil de dezvoltarea și fortificarea politicii în domeniul finanțelor publice, gestiunea fluxurilor bugetare, inițierea, menținerea și consolidarea evidenței tranzacțiilor bugetare, proiectarea și producerea aplicațiilor informatice și instrumentelor, care vor fi utilizate de către autoritățile/instituțiile bugetare, pentru evidența și gestiunea fondurilor publice, administrarea datoriei de stat, garanțiilor de stat și recreditării de stat.

Misiunea Ministerului constă în elaborarea și implementarea politicii statului în domeniul finanțelor publice.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Finanțelor a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate:

- Creștere economică durabilă și echilibrată;
- Servicii publice de calitate;
- Descentralizarea puterii.

Pentru respectarea acestor priorități, Ministerul Finanțelor își propune elaborarea de politici și management în domeniul bugetar - fiscal realizarea de programe pentru îmbunătățirea metodelor de administrarea a veniturilor bugetului public național.

5.2.7. Protecție socială: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pentru perioada 2012-2014

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei are misiunea de asigura realizarea prerogativelor constituționale ale Guvernului Republicii Moldova, privind elaborarea, promovarea și realizarea politicii statului în domeniul muncii și protecției sociale.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate:

1. Sporirea accesului populației la măsurile promovate pe piața muncii prin implementarea politicilor active, eficiente și bine orientate;
2. Perfecționarea continuă a sistemului de salarizare a anagjaților din economia națională;
3. Sporirea nivelului de protecție socială a persoanelor asigurate;

4. Susținerea adecvată a persoanelor vulnerabile prin direcționarea eficientă a asistenței sociale și prevenirea excluziunii sociale;
5. Asigurarea accesului populației la servicii sociale de calitate;
6. Asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități;
7. Creșterea calității vieții familiilor cu copii și copiilor aflați în dificultate prin asigurarea unui mediu protector familial;
8. Promovarea egalității șanselor pe plan politic și social-economic prin asigurarea afirmării femeilor.

Pentru respectarea acestor priorități, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei își propune elaborarea de politici și dezvoltarea de programe în domeniul protecție muncii și protecției sociale.

5.2.8. Tineret și Sport: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerul Tineretului și Sportului pentru perioada 2012-2014

Ministerul Tineretului și Sportului are misiunea de elaborarea și implementa politici naționale în domeniul tineretului și sportului, orientarea strategică de dezvoltare și modernizare continuă a sistemului instituțional din domeniu, de a crea condiții de participare a tinerilor în viața politică, economică, socială și culturală a țării și de a promova sportului la nivel național și internațional.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Tineretului și Sportului a identificat prioritatea pe termen mediu în domeniul său de activitate, și anume crearea condițiilor pentru realizarea plenară a potențialului tinerilor în viața politică, socială, economică și culturală a țării și promovarea unui mod de viață sănătos.

În vederea respectării acestei priorități, Ministerul Tineretului și Sportului își propune elaborarea de programe menite să asigure un management eficient în domeniul tineretului, culturii fizice, sportului, să consolideze capacități în vederea sporirii nivelului de participare a tinerilor la dezvoltarea socio-economică a țării prin asigurarea oportunităților egale și condițiilor adecvate pentru tineri și să creeze condiții optime în vederea perfecționării, dezvoltării și funcționării sistemului național de cultură fizică și sport.

5.2.9. Transporturi: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor pentru perioada 2012-2014

Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor are misiunea de asigura realizarea prerogativelor constituționale ale Guvernului privind elaborarea, promovarea și implementarea politicii statului în domeniul transporturilor (feroviar, aviație civilă, auto, naval) și infrastructurii drumurilor prin transpunerea în viață, în baza legilor republicii și decretelor Președintelui Republicii Moldova.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate, după cum urmează:

- Liberalizarea și dezvoltarea piețelor de transport;
- Promovarea Republicii Moldova ca țară de tranzit și alinierea transportului autohton la condițiile europene de transport;

- Restabilirea și dezvoltarea căilor navigabile interne ale Republicii Moldova;
- Gestionarea responsabilă și eficientă a sistemului de transport, dezvoltarea și modernizarea transportului de mărfuri și pasageri conform standardelor europene;
- Dezvoltarea transportului naval, extinderea flotei comerciale navale și dezvoltarea continuă a sistemului de porturi multimodale în Republica Moldova;
- Asigurarea procesului de integrare europeană și implementarea standardelor UE în domeniul transporturilor și infrastructurii drumurilor.

Pentru respectarea acestor priorități, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor își propune elaborarea de politici și dezvoltarea de programe menite să reformeze transportul din Republica Moldova și să fortifice rolul autorităților responsabile.

5.2.10. Tehnologie Informațională: Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor pentru perioada 2012-2014

Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor are misiunea de a asigura dezvoltarea durabilă a tehnologiei informației și comunicațiilor.

Prin Programul de Dezvoltare Strategică pentru perioada 2012-2014, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor a identificat priorități pe termen mediu în domeniul său de activitate:

- Economie națională bazată pe infrastructura tehnologiei informației și comunicațiilor modernă;
- Tehnologiile informației și comunicațiile accesibile tuturor cetățenilor.

În vederea respectării acestei priorități, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor își propune elaborarea de programe menite să creeze o infrastructură a Tehnologiei Informației și Comunicațiilor eficientă și competitivă și să realizeze incluziunea digitală a populației.

5.2.11. Sănătate: Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Sănătate 2008-2017

Ministerul Sănătății are misiunea de a îmbunătăți sănătatea publică prin consolidarea sistemului de sănătate, asigurarea accesului echitabil la servicii de sănătate de calitate și cost - eficiente, protecția împotriva riscurilor financiare asociate cu serviciile de sănătate, îmbunătățirea receptivității sistemului la necesitățile, preferințele și așteptările adecvate ale populației, precum și de a susține și promova intervențiile de prevenție, protecție, promovare a sănătății și prin oferirea posibilităților de alegere a unui mod de viață sănătos.

Prin implementarea Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Sănătate, Ministerul Sănătății își propune crearea unui sistem de sănătate care să asigure:

- a) echitate în alocarea resurselor și accesul populației la servicii de sănătate;
- b) servicii centrate pe pacient, satisfacția reală a utilizatorilor pentru serviciile de sănătate;
- c) servicii de sănătate de calitate, la cel mai bun raport cost - calitate;
- d) responsabilități clar definite ale tuturor părților implicate în procesul de prestare a serviciilor de sănătate.

În vederea realizării obiectivelor menționate, Ministerul Sănătății își propune elaborarea de programe menite să protejeze cetățenii de riscurile financiare în accederea spre serviciile de sănătate și să reducă inegalitățile în utilizarea și distribuirea serviciilor de sănătate.

VI. CONTEXTUL REGIONAL – REGIUNEA DE DEZVOLTARE SUD

6.1. Scurtă descriere - Regiunea de Dezvoltare Sud

Din componența Regiunii de Dezvoltare Sud fac parte 8 raioane ale Republicii Moldova: Cimișlia, Leova, Cantemir, Basarabeasca, Cahul, Căușeni, Ștefan Vodă, Taraclia. RDS are conexiune directă cu Uniunea Europeană, România prin 2 puncte vamale, Cahul-Oancea și Giurgiulești – Galați, inclusiv un traseu feroviar – punctul de trecere Cantermir – Fălciu. La est RDS are conexiune cu Ucraina prin 4 puncte vamale: Palanca – Maiaki Udobne, Tudora – Starokazacie, inclusiv două feroviare Basarabeasca - Serpneve 1 și Giurgiulești – Reni și 7 puncte de trecere rutiere pentru care se aplică regim simplificat.

RDS joacă un rol important în contextul perspectivelor de dezvoltare și asigurării accesului Republicii Moldova spre țările din Bazinul Mării Negre. Zona dispune de toate căile de transport (fluvial, feroviar, aerian și auto). Prin portul internațional Giurgiulești RDS și Republica Moldova are acces la Marea Neagră și este conectată la traseele maritime internaționale. Datorită așezării geografice și condițiilor climatice, RDS dispune de condiții benefice creșterii viței - de - vie. Regiunea asigură în jur de 50% din producția națională de struguri. Cu toate acestea, RDS se clasifică pe locul trei în termeni de VAB regional și VAB pe cap de locuitor, fiind depășită de RDN și RDC. Resursele de zăcămintе subterane reprezintă un avantaj considerabil pentru antreprenorii din regiune. Resursele de bentonită, petrol, gaz natural, cărbune brun, calcar oolitic, calcar cochilifer, brecie, marnă, nisip cuarțifer, bentonite, argile loessoide, pietriș, prundiș, etc. pot pune baza creării mai multor afaceri, care ar propulsa economia regiunii.

Promovarea politicilor de dezvoltare regională și accentul Guvernului asupra descentralizării deschide noi perspective pentru dezvoltarea regiunii.

6.2. Strategia de Dezvoltare Regională Sud

Strategia de Dezvoltare Regională Sud (SDR Sud) este rezultatul final al unui proces complex de consultare și dezbateră pe tema dezvoltării durabile și echilibrate a regiunilor. SDR Sud reprezintă un document de politici publice care are rolul de a trasa dezvoltarea pe termen mediu a RDS.

Evoluțiile în toate domeniile de politici tind să aibă impact spațial și este important ca autoritățile publice să găsească soluții de integrare și complementare a politicilor sectoriale pentru a asigura coerența măsurilor de dezvoltare. Din aceste considerente SDR Sud este corelată cu politicile și strategiile de dezvoltare la nivel național.

Prioritățile definite de SDR sunt:

- Reabilitarea infrastructurii fizice;
- Susținerea dezvoltării sectorului privat și a pieței forței de muncă;
- Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice.

În contextul revizuirii SDR Sud, a fost identificat un domeniu nou care necesită intervenție – Eficiența Energetică (EE). Astfel că prioritățile menționate sunt completate cu măsuri privind sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie, obiectiv care se regăsește și în Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020.

Prioritatea 1. Reabilitarea infrastructurii fizice

Măsuri propuse:

Măsura 1.1. Reabilitarea, modernizarea și extinderea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare.

Măsura 1.2. Construcția, reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și a drumurilor locale.

Măsura 1.3. Reabilitarea căilor de acces spre punctele de trecere a frontierei.

Măsura 1.4. Sporirea eficienței energetice a clădirilor publice.

Prioritatea 2. Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat

Măsuri propuse:

Măsura 2.1. Dezvoltarea infrastructurii de afaceri prin crearea și consolidarea incubatoarelor de afaceri, centrelor de consultanță și dezvoltare a afacerilor, centrelor regionale de expoziție, parcurilor industriale.

Măsura 2.2. Dezvoltarea infrastructurii de colectare, prelucrare, păstrare și comercializare a producției.

Măsura 2.3. Susținerea adaptabilității forței de muncă la cererile actuale ale pieții.

Măsura 2.4. Sporirea capacității de cooperare la nivel regional a producătorilor și promovarea produselor lor pe piețele externe.

Măsura 2.5. Dezvoltarea capacităților de antreprenoriat și susținerea în inițierea afacerilor.

Măsura 2.6. Promovarea eficienței energetice în sectorul de afaceri.

Prioritatea 3. Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice

Măsuri propuse:

Măsura 3.1 Sporirea securității ecologice în regiune, prin promovarea activităților de stopare a degradării solurilor și elaborarea unor programe de anticipare și răspuns la stările extreme de vreme.

Măsura 3.2 Gestionarea eficientă a deșeurilor prin dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor solide.

Măsura 3.3 Crearea, modernizarea și reabilitarea infrastructurii turistice și culturale.

Măsura 3.4 Promovarea RDS ca destinație turistică și suport pentru stabilirea parteneriatelor în sectorul turistic.

Măsura se axează pe intervențiile soft în domeniul turismului, pentru a spori atractivitatea RDS (sau obiectivele ei) ca destinație turistică. Vor fi sprijinite, în special, următoarele:

- Promovarea RDS (sau obiectivele ei), ca destinație turistică, prin elaborarea și distribuirea de materiale promoționale (pentru întreaga regiune, localități selectate, atractivități selectate, etc);
- Prezența RDS (sau obiectivele ei), la târguri și expoziții străine în domeniul turismului;
- Elaborarea de studii și analize de marketing;
- Crearea și facilitarea de parteneriate între întreprinzătorii din turism (furnizorii de servicii turistice) și instituțiile publice;
- Crearea de parteneriate interne, precum și cu agențiile de turism străine și instituțiile similare;
- Crearea, distribuția și comercializarea de produse turistice de valoare adăugată mai mare („pachete” de servicii, etc);
- Formare și educație în furnizarea de servicii de turism și management în turism.

Măsura 3.5 Promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă.

VII. Misiunea, viziunea, valorile și principiile dezvoltării durabile

În cadrul seminarelor în mod participativ au fost elaborate misiunea, viziunea, valorile și principiile dezvoltării durabile.

Misiunea raionului Cimișlia este de a crea condiții de dezvoltare cetățenilor și APL de nivelul I prin prestarea serviciilor publice calitative intercomunale, coordonând activitățile APL și valorificând potențialul local, dezvoltând avantajele competitive și păstrând tradițiile și obiceiurile locale.

Viziunea raionului Cimișlia – pol de creștere regional al RDS amplasat pe arterele de transport regionale, naționale și internaționale cu infrastructură dezvoltată, condiții de trai decente, cu rețele administrative, educaționale, social-culturale, turistice, economice optimizate care utilizează eficient amplasarea geografică favorabilă.

Valorile raionului Cimișlia

Participanții atelierilor de planificare strategică consideră că cetățenii raionului împărtășesc anumite valori comune, prin urmare activitatea și dezvoltarea ei strategică trebuie să fie guvernată de:

Valorile dezvoltării durabile

1. Echitate socială
2. Încredere
3. Responsabilitate
4. Profesionalism
5. Transparență
6. Deschidere
7. Voluntariat
8. Creativitate
9. Eficiență

Principiile dezvoltării durabile

1. Participarea și implicarea cetățenilor
2. Valorizarea resurselor locale
3. Abordarea strategică a nevoilor locale
4. Dezvoltare durabilă
5. Promovarea voluntariatului
6. Respectarea obiceiurilor și tradițiilor locale
7. Neapartenența politică și/sau religioasă
8. Învățare permanentă
9. Transparența procesului de dezvoltare
10. Respectarea diversității
11. Promovarea egalității șanselor
12. Promovarea parteneriatului

VIII. Planul strategic

8.1. Formularea obiectivelor orizontale și strategice

Obiectivele Strategice sunt formulate foarte general și sunt valabile pentru o perioadă de cel puțin 8 ani. Acest cadru temporal a fost ales pentru a preveni repetarea procesului general de elaborare a PSDSE după primul ciclu operațional de 3 ani și pentru a oferi o planificare durabilă pe termen lung. Identificarea Obiectivelor Strategice are la bază viziunea, orientarea strategică și avantajele comparative ale localității.

Obiectivele operaționale (OO) stabilite urmăresc realizarea Obiectivului Strategic, constituind un scenariu pentru o perioadă de 8 ani. Deseori, OO reprezintă o combinație între intervenții (proiecte), reforme și formare de capacități.

Obiectivele orizontale facilitează realizarea obiectivelor strategice. Mai mult ca atât, ele sunt o precondiție a realizării cu succes a obiectivelor strategice. Grupul de lucru a identificat 2 obiective orizontale:

Obiectivul orizontal 1(O.Or.1.) - Edificarea societății civile și activizarea comunităților locale.

Obiectivul orizontal 2(O.Or.2.) - Colaborare activă dintre APL și locuitori.

În cadrul atelierului de planificare s-au trecut în evidență punctele slabe și avantajele comparative, s-au depistat anumite pericole și oportunități ale mediului extern pentru dezvoltarea orașului.

Din prezentările participanților s-a stabilit lista problemelor care sunt prezente în comunitate, care au fost grupate pe probleme strategice majore, care au fost transformate în 5 obiective strategice, având în vedere analiza socio-economică și analiza SWOT a raionului:

Obiectivul strategic OS.1:

Dezvoltarea infrastructurii și amenajarea teritoriului.

Obiectivul strategic OS.2:

Dezvoltarea economică locală.

Obiectivul strategic OS.3:

Educație, cultură și protecție socială.

Obiectivul strategic OS.4:

Protecția mediului înconjurător, eficiență energetică și utilizarea energiilor regenerabile.

Obiectivul strategic OS.5:

Consolidarea APL și dezvoltarea parteneriatelor.

La rîndul său, fiecare obiectiv strategic a fost desecat în mai multe obiective operaționale, care pe parcursul implementării PSDSE în dependență de condițiile interne și externe pot fi transformate în proiecte (unul sau mai multe). Metodologia dată permite de a folosi Planul Strategic dat în cadrul altor instrumente moderne de gestiune: bugetul de performanță, managementul de performanță, etc.

VIZIUNEA Viziunea raionului Cimișlia - pol de creștere regional al RDS amplasat pe arterele de transport regionale, naționale și internaționale cu infrastructură dezvoltată, condiții de trai decente, cu rețele administrative, educaționale, social-culturale, turistice, economice optimizate care utilizează eficient amplasarea geografică favorabilă.				
Obiectivul orizontal 1 Edificarea societății civile și activizarea comunităților locale.		Obiectivul orizontal 2 Colaborare activă dintre autoritățile APL și locuitorii raionului.		
Obiectivul strategic OS.1 Dezvoltarea infrastructurii și amenajarea teritoriului	Obiectivul strategic OS.2 Dezvoltarea economică locală	Obiectivul strategic OS.3 Educație, cultură și protecție socială	Obiectivul strategic OS.4 Protecția mediului înconjurător, eficiența energetică și utilizarea energiilor regenerabile	Obiectivul strategic OS.5 Consolidarea APL și dezvoltarea parteneriatelor
Obiectivul operațional 1.1. Modernizarea infrastructurii drumurilor publice 1.2. Modernizare apeduct și canalizare 1.3. Înființarea sistemului de colectare selectivă a deșeurilor 1.4. Construcția și renovarea sistemului de iluminare publică 1.5. Modernizarea sistemului de încălzire public 1.6. Întreținerea edificiilor publice 1.7. Definitivarea PUG și PUZ – managementul teritoriului	Obiectivul operațional 2.1. Dezvoltarea infrastructurii de afaceri 2.2. Consolidarea capacităților Agenților Economici 2.3. Stimularea și dezvoltarea agriculturii și industriei prelucrătoare 2.4. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor 2.5 Dezvoltarea Turismului rural, cultural, religios, ecologic și vitivinicol	Obiectivul operațional 3.1. Modernizarea unităților de învățământ 3.2. Dezvoltarea culturii și protejarea patrimoniului 3.3 Reabilitarea infrastructurii sportive și promovarea politicilor de tineret 3.3. Înființarea serviciului integrat de asistență și protecție socială 3.4. Fortificarea sistemului de sănătate	Obiectivul operațional 4.1. Amenajare spații verzi și a zonelor de agrement 4.2. Promovarea comportamentului prietenos față de mediu și conservarea resurselor naturale 4.3. Combaterea eroziunii solului și amenajări hidrotehnice 4.4. Împăduriri în zone afectate de defrișări 4.5 Măsuri de eficiență energetică și energie regenerabilă	Obiectivul operațional 5.1. Întărirea capacității instituționale APL 5.2. Informatizarea instituției 5.3. Informarea populației, creșterea transparenței 5.4. Măsuri de consolidare a mass-mediei regionale și TIC (tehnologii informaționale și comunicare)

8.2. Planul de acțiuni de implementare a obiectivelor strategice

Fiecare Obiectiv Strategic a fost divizat în proiecte și activități, care sunt reflectate sub formă de tabel.

Obiectivul orizontal 1 (O.Or.1.) - Edificarea societății civile și activizarea comunităților locale

	Nr.	Denumirea proiectului	Perioada	Sursele financiare	Responsabil
O.Or.1.	1.	Informarea potențialilor beneficiari referitor la înregistrarea ONG	2013-2014	APL, DONATORI	APL, ONG
	2.	Diseminarea cunoștințelor despre procedurile legale de funcționare a ONG și voluntarilor	2013-2014	APL, DONATORI	APL, ONG
	3.	Dezvoltare de capacități în domeniul managementului ONG și accesării de fonduri	2013-2015	APL, DONATORI	APL, ONG
	4.	Crearea unui fond raional de susținere a proiectelor APL I și ONG (ca contribuție)	2013-2020	APL	APL

Obiectivul orizontal 2 (O.Or.2.) - Colaborare activă dintre APL și locuitorii raionului

	Nr.	Denumirea proiectului	Perioada	Sursele financiare	Responsabil
O.Or.2.	1.	Participarea permanentă a cetățenilor în procesul decizional al APL	Permanent	APL, DONATORI	APL, ONG
	2.	Crearea bazei de date cu caracter economic (pentru AE)	2013	APL, DONATORI	APL, ONG
	3.	Evidența unui registru raional a inițiativelor comunitare	2013-2014	APL	APL
	4.	Delegarea ONG a realizării de proiecte din sursele Bugetului raional	2013-2020	APL	APL, ONG

OBIECTIVUL STRATEGIC 1. DEZVOLTAREA INFRASTRUCTURII ȘI AMENAJAREA TERITORIULUI

Obiectivul național: Strategia infrastructurii transportului terestru 2008 – 2017

Dezvoltarea Durabilă și Gestionarea Deșeurilor – Strategia de gestionare integrată a deșeurilor solide Regiunea de Dezvoltare Sud

Obiectiv regional: Reabilitarea infrastructurii fizice

Surse potențiale de finanțare: Fondul Rutier, FNDR- Fondul Național pentru Dezvoltare Regională, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Investiții străine.

Măsura 1.1.Modernizarea infrastructurii drumurilor publice

Proiect	Locație	Perioada	Indicatori	Responsabili
Construcția coridorului de transport Ucraina – Ștefan Vodă – Căușeni – Cimișlia (Basarabeasca) – Leova – România (pod peste râul Prut)	Ștefan Vodă, Căușeni, Cimișlia, Basarabeasca, Leova	2013 - 2017	drum de legătură între Ucraina și România	APL, MDRC
Construcția și reconstrucția drumurilor naționale:				
- reconstrucția drumului „R-3 Chișinău – Hîncești – Cimișlia – Basarabeasca”	sectorul Hîncești – Cimișlia – Bogdanovca Veche	2013 - 2015	32.7 km	A P L I, II, MDRC
- reconstrucția drumului „R-26 Tiraspol – Căușeni – Cimișlia”	Tiraspol, Căușeni, Cimișlia	2017 - 2019	17.5 km	
- reconstrucția drumului „ R-47 Cimișlia – Iargara – Sărata Nouă”	Cimișlia, Iargara, Sărata Nouă	2018 - 2020	20.6 km	
- reconstrucția drumului „ M-3 Chișinău – Cimișlia – Vulcănești – Giurgiulești – frontieră cu România”	sectorul de la satul Porumbrei pînă la ieșirea prin ocolire a or. Cimișlia și conectarea la drumul ce duce spre or. Comrat	2015 - 2017	43.5 km	
Construcția drumului Sagaidacul Nou – Codreni	Sagaidacul Nou, Codreni	2013 - 2014	4,9 km de drum nou construit	A P L I, II MDRC
Reconstrucția drumului „ L580 Mihailovca – Sagaidac – Valea Perjei”	Mihailovca, Sagaidac, Valea Perjei	2015 - 2018	33 km	A P L I, II
Reparația capitală a drumurilor :				
„ L578 Albina – Fetița – Lipoveni – Munteni – Porumbrei”	Albina, Fetița, Lipoveni, Munteni, Porumbrei	2013 – 2017	19.6 km	A P L I, II
„ L578.1 Drum de acces spre s. Mereni”	Mereni	2015 - 2017	4.9 km	
„ L578.3 Drum de acces spre s. Schinoșica”	Schinoșica	2014 - 2015	5.7 km	
„ L 581 Valea Perjei – Javgur”	Valea Perjei, Javgur	2013 - 2015	20.4 km	
„ L 550 R26 – Batîr – Chircăeștii Noi”	Batîr, Chircăeștii Noi	2017 - 2018	7.0 km	

„ L 583 R 47 - drum de acces spre satul Dimitrovca” „ L586 Cicur Mingir - Cenac” „ L549 Căinari – Baurci – Codreni” „ L 584 Mihailovca - Stația Cimișlia”	Dimitrovca Cicur Mingir, Cenac Căinari, Baurci, Codreni Mihailovca, Cimișlia	2014 - 2016 2014 - 2017 2019 - 2020 2019 - 2020	4.1 km 13.1 km 9.2 km 2.4 km	
Reconstrucția și construcția drumurilor de acces spre școlile de circumscripție: - construcția drumului între satele Mereni – Hîrtop - reconstrucția drumului L-580.1 între satele Suric – Satul Nou - reconstrucția drumului între satele Codreni – Sagaidac - reparația capitală a drumului între satele Topal – Cenac - reparația capitală a drumului între satele Ivanovca Nouă – Gura Galbenei - reparația capitală a drumului între satele Coștangalia - Gradiște	Mereni, Hîrtop Suric, Satul Nou Codreni, Sagaidac Topal, Cenac Ivanovca Nouă, Gura Galbenei Coștangalia - Gradiște	2013 - 2014 2013 - 2014 2013 – 2014 2014 - 2015 2014 - 2015 2014 - 2015	3.4 km 5.4 km 6.3 km 4.5 km 6.1 km 7.74 km	A P L I, II
Reparația capitală a drumului Suric - Sagaidac	Suric, Sagaidac	2015 - 2020	5.6 km	A P L I, II
Reparația capitală a drumului de acces spre satul Bogdanovca Nouă	Bogdanovca Nouă	2015 - 2020	4.4 km	A P L I, II
Construcția drumului cu îmbrăcăminte rutieră din macadam între satele Schinoșica și Porumbrei	cu conexiune la drumul „ L580 Mihailovca – Sagaidac – Valea Perjei”	2015 - 2020	4.0 km	A P L I, II
Construcția drumului de acces spre satul Topala	cu conexiune la drumul „ R-47 Cimișlia – Iargara – Sărata Nouă”	2015 - 2020	2.2 km	A P L I, II
Construcția drumului de acces spre satul Javgur	cu conexiune la drumul „ R-47 Cimișlia – Iargara – Sărata Nouă”	2015 - 2020	6.2 km	A P L I, II
Construcția drumului spre satul Artimonovca	Artimonovca	2015 - 2020	2.0 km	A P L I, II
Construcția drumului de acces spre mănăstirea Sfîntul Gheorghe	localitatea Zloți	2015 - 2020	5.2 km	A P L I, II
Construcția sectoarelor de drum de ocolire a orașului din direcțiile Chișinău - Basarabeasca	Chișinău, Basarabeasca	2015 - 2020	6.6 km	A P L I, II
Lucrări de întreținere cu reparație a drumului local	Hîrtop, Ialpuș, Prisaca	2015 - 2020	9 km	A P L I, II

Hîrtop – Ialpug – Prisaca				
Reparația străzilor: Str. Vasile Alecsandri Str. Mihai Eminescu Str. Mihai Viteazul Str. Maria Cibotaru Str. Ion Creangă Str. Mateevici Str. Serghei Lazo Str. Veronica Micle	or. Cimișlia	2015 - 2020 2014 - 2020 2014 - 2017 2013 - 2016 2013 - 2016 2018 - 2019 2015 - 2016 2016 - 2018	3.2 km 2.2 km 3.8 km 0.8 km 1.8 km 2.6 km 1.2 km 1.2 km	A P L I, II
Renovarea drumurilor cu construcția unui sector nou prin satul Satul Nou	Satul Nou	2013 - 2015	3.6 km	A P L I, II
Renovarea podurilor de trecere peste râul Schinoasa prin satul Satul Nou	Satul Nou	2013 - 2015	2 poduri construite	A P L I, II
Reparația drumurilor intravilane a satului Cenac	Cenac	2013 - 2015	6,2 km	APL I, II
Reparația capitală a podurilor peste râu	satul Gradește	2014 - 2016	3 poduri construite	A P L I, II
Reparația capitală a drumurilor intravilane prin satul Gura Galbenei (spre liceu, satul Ivanovca Nouă și microraionul „La cot”	Gura Galbenei	2014 - 2018	6,0 km	A P L I, II
Finalizarea construcției podului peste râul Cogîlnic în satul Gura Galbenei cu construcția drumului de acces cu conexiune la drumul „R-3 Chișinău – Hîncești – Cimișlia – Basarabasca”	Gura Galbenei	2014 - 2019	1 pod construit 1,6 km drum	A P L I, II
Reparația capitală a drumurilor intravilane	Javgur	2015 - 2020	2,9 km	A P L I, II
Renovarea centrului satului Javgur prin pavare cu hale din beton	Javgur	2013 - 2015	1200 m²	A P L I, II
Repararea podului și drumului de acces spre școală - gradiniță în satul Coștangalia	Coștangalia	2016 - 2018	1 pod, 0,5 km drum reparat	A P L I, II
Construcția unui sector de drum cu îmbrăcăminte rutieră din betonasfaltic, de conexiune între străzile principale a satului Batîr (microraionul din preajma bisericii)	Batîr	2016 - 2019	0,8 km	A P L I, II
Reparația drumurilor intravilane	Ialpujeni	2014 - 2017	4,6 km	A P L I, II
Renovarea centrului satului Selemet prin pavare cu hale din beton	Selemet	2014 - 2017	2400 m²	A P L I, II
Reparația capitală a drumului cu îmbrăcăminte rutieră din beton asfaltic spre liceul teoretic din satul Selemet	Selemet	2014 - 2018	0,8 km	A P L I, II

Reparația capitală a drumului cu îmbrăcăminte rutieră din beton asfaltic prin satul Troițcoe	Troițcoe	2015 - 2017	2,1 km	A P L I, II
Construcția pavilioanelor de oprire auto	Albina, Cenac, Codreni, Coștangalia, Fetița, Gradește, Gura Galbenei, Hîrtop, Javgur, Lipoveni, Maximeni, Mereni, Mihailovca, Munteni, Porumbrei, Suric, Topala	2013 - 2015	20 unități	A P L I, II
Plantarea copacilor pe pantele abrupte	rl. Cimișlia	2014	760 copaci	A P L I, II
Măsura 1.2. Modernizare apeduct și canalizare				
Elaborarea politicilor publice raionale în domeniul asigurării cu apă și canalizare		2014	Politici publice raionale elaborate	APL II
Construcția rețelilor de aprovizionare cu apă potabilă din râul Prut pentru localitățile raioanelor Cimișlia, Basarabeasca	cu conectarea localităților: Albina, Mereni, Fetița, Gura Galbenei, Hîrtop, Ivanovca Nouă, Gradiște, Ialpușeni, Marenfeld, Ialpușeni, Javgur, Cenac, Dimitrovca, Cicur Minjir, Cimișlia, Topala, Bogdanovca Nouă, Bogdanovca Veche, Ecaterinovca, Valea Perjei, Coștangalia, Maximeni	2014 - 2020	64 km rețea de aprovizionare cu apă potabilă instalată	A P L I, II
Renovarea rețelilor de aprovizionare cu apă cu reconstrucția rețelilor, instalarea castelurilor pentru acumularea apei	Batîr Albina Cicur Mingir Selemet Lipoveni	2013 - 2014 2013 - 2014 2014 - 2016 2013 - 2016 2013 - 2014	2,0 km rețea / 2 casteluri 3,8 km / 1 fînt. arteziană 1,2 km / 1 fînt. arteziană 6,0 km / 1 castel 2,1 km / 1 castel	A P L I, II
Reconstrucția rețelilor de aprovizionare cu apă a unor microraiioane	or. Cimișlia	2013 - 2014	lungimea sistemului de aprovizionare cu apă schimbat / reparat	A P L I, II
Construcția rețelilor de canalizare, partea Nord - Vest a or. Cimișlia	or. Cimișlia	2015 - 2019	9.2 km rețea	A P L I, II
Reparația capitală a rețelei de aprovizionare cu apă potabilă a satelor	Gura Galbenei Ialpușeni	2017 - 2020	2,1 km 1,3 km	A P L I, II

	Iurievca Porumbrei Marienfeld Dimitrovca Satul Nou Schinoțica		1,4 km 2,2 km 1,0 km 1.0 km 2,1 km 0,4 km	
Reparația capitală parțială a rețelelor de aprovizionare cu apă potabilă a satelor	Mereni Cenac Selemet Hîrtop Gradiște Troîțcoe Bogdanovca Veche Bogdanovca Nouă	2015 - 2017 2015 - 2017 2016 - 2020 2013 - 2014 2015 - 2018 2016 - 2019 2017 - 2020 2016 - 2019	1,5 km 2,4 km 3,2 km 1,8 km 2,4 km 2,6 km 1,7 km 1,3 km	A P L I, II
Construcția rețelelor de aprovizionare cu apă	Sagaidacul Nou	2016 - 2020	1,8 km	A P L I, II
Instalarea stațiilor de tratare a apei	Batîr Satul Nou Maximeni Mihailovca	2014 - 2015 2015 - 2016 2014 - 2016 2015 - 2017	4 stații de tratare a apei instalate	A P L I, II
Reconstrucția rețelelor de canalizare și stației de epurare	or.Cimișlia	2013 - 2014	8 km rețea de canalizare reconstruită	A P L I, II
Conectarea rețelelor de canalizare a satului Ecaterinovca la rețelele de canalizare a or. Cimișlia	Ecaterinovca	2013 - 2014	1 km - rețea de canalizare construită	A P L I, II
Reconstrucția rețelilor de canalizare cu instalarea microstațiilor de epurare	Lipoveni Satul Nou Hîrtop Cenac Cicur Menjir Ialpugeni Albina Gura Galbenei Munteni	2015 - 2020	1,2 km / 1 stație 2,2 km / 1 stație 1,2 km / 1 stație 1,5 km / 1 stație 0,8 km / 1 stație 2,1 km / 1 stație 1,8 km / 1 stație 3,1 km / 1 stație 1,4 km / 1 stație	A P L I, II
Construcția unui sistem de canalizare comunal a satelor: Selemet – Mihailovca Valea Perjei – Gradiște – Ecaterinovca cu conectarea la rețelele de canalizare a or. Cimișlia	Selemet, Mihailovca Valea Perjei, Gradiște, Ecaterinovca	2019 - 2020 2018 - 2020	6,2 km rețea de canalizare construită 6,3 km rețea de canalizare construită	A P L I, II

Introducerea sistemelor performante de utilizare, evidență a apei	or. Cimișlia	2013 - 2015	sistem de monitorizare instalat	A P L
Elaborarea și implementarea mini proiectelor privind aplicarea tehnologiilor de sanitație descentralizată, sistemul EcoSan, construcția WC Ecosan în instituții publice	Satul Nou Batîr Sagaidac Tabăra de odihnă pentru copii din localitatea Zloți	2014 2014 2015 2013 - 2014	nr. miniproiectelor elaborate; nr. de WC Ecosan construite	A P L I
Construcția unui sistem de canalizare Renovarea traseelor: Blonschi – Ciobanu; Brigada nr.3	Hîrtop	2017	1 km rețea construit/renovat	APL I
Aprovizionarea cu apă a oficiilor medicilor de familie, grădiniței de copii „Andrieș” și gimnaziului Batîr	Batîr	2013	Oficiu medical aprovizionat cu apa	APL I
Construcția apeductului - str. Podgorenilor	Cenac	2015	3 km apeduct	APL I
Măsura 1.3. Înființarea sistemului de colectare selectivă a deșeurilor				
Elaborarea PS raional în domeniul gestionării deșeurilor		2014	PS elaborat și aprobat	A P L II
Elaborarea politicilor publice locale în domeniul colectării selective a deșeurilor		2014	politici publice locale elaborate	A P L I
Gestionarea integrată a deșeurilor menajere solide în rl Cimișlia	rl. Cimișlia	2013	Sistem integrat de gestionare a deșeurilor instituit	A P L I, II FNDR
Amenajarea a 5 gunoiști intercomunale	Gura Galbenei Sagaidac Cenac, Mihailovca Marienfeld	2014	5 gunoiști zonale amenajate	A P L I, II FNDR
Amenajarea gunoiștilor existente pentru deșeuri biodegradabile	rl Cimișlia	2014	5 gunoiști amenajate pt deșeuri biodegradabile	A P L
Construcția rampei ecologice subregionale pentru depozitarea deșeurilor solide	rl Cimișlia	2013 - 2020	poligon regional pt deșeuri solide contruit	A P L II
Amenajarea platformei intercomunitare pentru compostarea deșeurilor agricole și celor de grajd	rl. Cimișlia		Platformă intercomunitară amenajată	APL
Promovarea activităților de conștientizare a publicului și formarea capacității de gestionare a deșeurilor	rl Cimișlia	Permanent	Capacități de gestionare a deșeurilor formate	A P L I, II

Măsura 1.4. Construcția și renovarea sistemului de iluminare publică				
Renovarea iluminării străzilor principale și secundare prin localități	Codreni, Maximeni, Artimonovca, Iurievca	2013 - 2015	Sisitem de iluminare renovat	A P L I
Construcția sistemului de iluminat public	Satul Nou	2014	Sistem de iluminare construit	APL I
Măsura 1.5. Modernizarea sistemului de încălzire public				
Izolarea termică a clădirilor sociale			nr. clădiri izolate termic	A P L
Gazificarea satelor	Suric Porumbrei Sagaidac Troîțcoe	2014 - 2015 2014 - 2016 2014 - 2017 2015 - 2017	4 sate	A P L
Gazificarea grădinițelor	Gradiște Batîr, Lipoveni	2016 2013 2013	3 grădinițe cu Sistem de gazificare instalat	A P L
Gazificarea ŞPG	Javgur	2015	sistem de gazificare instalat	A P L
Gazificarea Casei de Cultură	Cenac	2013	sistem de gazificare instalat	A P L
Renovarea sistemului de încălzire la Gimnaziul Mereni	Mereni	2013	sistem de gazificare renovat	A P L
Gazificarea oficiului medicilor de familie	Cenac		sistem de gazificare instalat	A P L
Măsura 1.6. Întreținerea edificiilor publice				
Renovarea și dotarea Casei de cultură raionale	or. Cimișlia	2014 - 2015	clădire reparată	
Repararea și modernizarea Școlii de Artă	or. Cimișlia	2013 - 2014	clădire reparată	APL II
Construcția Casei de cultură	Porumbrei	2020	clădire reparată	APL I
Reparația Caselor de cultură	Batîr, Ciucur Minjir, Marienfeld, Fetița, Gradiște	2013 - 2015	clădire reparată	
Reparația capitală a clădirii gimnaziului Tudor Strișcă	Satul Nou	2014 - 2015	clădire reparată	APL I

Reparația capitală a grădiniței	Porumbrei, Sagaidac	2013 - 2014	clădire reparată	
Deschiderea unei grădinițe	Iurievca	2015 - 2016	grădiniță deschisă	APL I
Renovarea și modernizarea Stației pentru Situații excepționale și crearea a patru posturi noi	Cimișlia Mihailovca, Sagaidac, GuraGalbenei Ialpujeni	2013 - 2014	1 stație reparată 4 posturi noi create	APL II
Măsura 1.7. Definitivarea PUG și PUZ – managementul teritoriului				
Pregătirea registrului resurselor fizice și naturale ale UAT		2013		A P L
Crearea bazei de date a resurselor funciare și ariilor potențiale pentru investiții		2013	bază de date creată	A P L
Elaborarea PUG raionului		2013	plan urbanistic realizat	A P L
Elaborarea proiectelor tehnice de amenajare		2013	proiecte tehnice elaborate	A P L
Elaborarea rapoartelor de expertiză a clădirii fostei Secții de boli infecțioase și a școlii pentru 1266 locuri	or. Cimișlia	2013	rapoarte de expertiză elaborate	A P L II
Amenajarea zonelor de agrement (potențiale rute turistice): - Fabrica de vin Javgur, teren adiacent 21 ha - Mănăstirea Zloți - Iaz Maximeni + pădurea Pătraș - Valul lui Traian - Muzeu Lipoveni + iaz + Monument - Muzeul național paleontologic Cimișlia - Biserica de lemn Cenac - Casa vânătorului - Cimitirul evreiesc Cimișlia - Muzeul satului Selemet - Cramă de vin	rl Cimișlia	2013	zone de agrement amenajate	A P L
Amenajarea zonelor de agrement: parc, iaz	Javgur	2015	parc / iaz amenajat	A P L I
Iluminarea parcului	Javgur	2015	parc iluminat	A P L I
Construcția terenului de fotbal cu acoperire artificială și a bazinei de înot pe terenul stadionului orașenesc	or. Cimișlia		teren cu acoperire artificială construit	A P L I II
Reconstrucția stadionului sportiv	satul Lipoveni		stadion sportiv reconstruit	A P L I

OBIECTIVUL STRATEGIC 2. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ LOCALĂ

Obiectivul național:

Creștere economică durabilă - Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011 - 2014
 Sporirea competitivității economiei naționale, Eliminarea constrângerilor de ordin administrative pentru mediul de afaceri
 - Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Economiei pentru perioada 2012 - 2014
 Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012 - 2020

Obiectiv regional: Diversificarea economiei și susținerea dezvoltării sectorului privat - Strategia de Dezvoltare Regională Sud

Surse potențiale de finanțare:

Consiliul Raional; Parteneriat public – privat; Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD);
 Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD); Banca Mondială,
 USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltarea Internațională; RCC – Consiliul de Cooperare Regională;
 Senior Experten Services (SES); OECD – Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, Corporația Provocările Mileniului;
 FAO – Organizația pentru agricultură și alimentație a NATO; AIPA – Agenția de intervenție și plăți pentru agricultură;
 RISP – Proiect de investiții și servicii rurale; Uni Agro Proiect - Uniunea republicană a asociațiilor producătorilor agricoli (2KR);
 ENPARD – proiect de asimilare a fondurilor europene în sectorul agricol;
 Phare 1+1 - Program de Atragere a remitențelor în economia națională; ODIMM – Organizația de dezvoltare a IMM.

Măsură 2.1. Dezvoltarea infrastructurii de afaceri

Proiect	Locație	Termen de inițiere	Indicatori	Responsabili
Crearea unui parc industrial	or. Cimișlia	2013	Infrastructură de susținere a IMM-urilor din RDS creată; 27 întreprinderi și potențiali antreprenori, investitori autohtoni și străini rezidenți ai Parcului Industrial	APLI, APLII
Crearea incubatorului de afaceri	or. Cimișlia	2013	Infrastructură de susținere a afacerilor dezvoltată; Condiții favorabile pentru activitatea antreprenorilor începători create; 20 de întreprinderi incubate; 45 de locuri de muncă create	APLI, APLII
Biroul Comun de Informare și Servicii	rl. Cimișlia	permanent	850 de servicii și consultări oferite anual	APLII, APLI, serv. descentralizate din teritoriu

Crearea centrului de consultanță antreprenorială	or. Cimișlia	2014	consultanță antreprenorială oferită	APLII, APLI, ONG
Crearea centrului de planificare economică	Selemet	2013	întreprinderi noi deschise, nr. locuri de muncă create	APL I
Crearea Asociației de economie și împrumut	Selemet, Ecaterinovca, alte localități rurale	2013-2020	întreprinderi noi deschise, nr. locuri de muncă create	APL I
Crearea serviciilor de marketing pentru producția agricolă	Satul Nou	2015	servicii de marketing oferite producătorilor agricoli	APL I
Crearea unui centru de informare în afaceri	Selemet	2014	centru de informare creat	APL I
Deschiderea filialei „Camera Înregistrări de Stat” și a filialei “Camerei de Comerț și Industrie”	or. Cimișlia	2014	filială deschisă în teritoriu	APL II, Ministerul Economie
Deschiderea filialei “Camera de Comerț și Industrie”	or. Cimișlia	2014	filială deschisă în teritoriu	APL II, Ministerul Economie
Măsura 2.2. Consolidarea capacităților agenților economici				
Elaborarea Planului raional de acțiuni privind implementarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii		2013	plan elaborate și aprobat	APL II
Elaborarea Planului raional de acțiuni privind implementarea strategiei raionale în domeniul agriculturii și industriei prelucrătoare		2014	plan elaborate și aprobat	APL II
Elaborarea profilului investițional al raionului	Cimișlia	2014	profil investițional elaborate și publicat	APL II
Asistență pentru crearea asociațiilor de producători	Cimișlia	2014	7 asociații de producători create	APLII, APLI, MAIA, ONG
Oferirea serviciilor de consultanță de către centrele ACSA	rl Cimișlia	2013	1200 consultații oferite anual	APLII, APLI, ACSA
Stabilirea parteneriatelor regionale și transfrontaliere între IMM-uri	rl Cimișlia	permanent	30 parteneriate stabilite anual	APLII, APLI, Camera de Comerț și Industrie, MIEPO
Facilitarea dezvoltării parteneriatelor publice-private		permanent	3 parteneriate publice private stabilite anual	APLII, APLI
Dezvoltarea capacităților de antreprenariat prin organizarea cursurilor de instruire în domeniul antreprenoriatului	or. Cimișlia	2013-2020	25 persoane instruite în domeniul antreprenoriatului anual	APLI, APLII, ME, ODIMM; ONG

Dezvoltarea capacităților de antreprenoriat prin organizarea diverselor instruirii, seminare, mese rotunde, traininguri în domeniul antreprenoriatului		permanent	2 instruirii, 7 seminare, 3 mese rotunde organizate anual pentru agenți economici 265 agenți economici, beneficiari instruiți	APLI, APLII, ODIMM, ONG
Facilitarea participării agenților economici la expoziții și forumuri naționale și internaționale „Fabricat în Moldova”, „Farmer”, „Moldagroteh” ș.a.	în țară și peste hotare	2013	Participarea la expoziții, forumuri naționale și internaționale organizate în R.Moldova, 40 agenți economici încurajați pentru participare la expoziții	APLII, APLI, ME, Camera de Comerț și Industrie fil. Hîncești, MAIA, ODIMM, MIEPO
Promovarea dezvoltării parteneriatului prin organizarea și desfășurarea concursului “Cel mai bun antreprenor din sectorul IMM” la nivel local	rl. Cimișlia	anual	30 IMM participante la concurs și premiate	APL II
Promovarea și încurajarea vinificatorilor privați prin organizarea și desfășurarea concursului raional „Polobocul de aur” în cadrul sărbătorii „Ziua națională a vinului”	rl.Cimișlia	anual	40 participanți în concurs	APLII
Încurajarea agenților economici pentru asimilarea investițiilor interne și externe	rl. Cimișlia	anual	265 agenți economici informați și încurajați pentru asimilarea investițiilor interne și externe	APL I, II, ME, MAIA, ODIMM, MIEPO
Măsura 2.3. Stimularea și dezvoltarea economiei, agriculturii și industriei prelucrătoare				
Utilizarea resurselor naturale pentru crearea de noi afaceri (lut, nisip)	rl. Cimișlia	2013-2020	Nr. afaceri create	
Construcția pieței agricole regionale	or. Cimișlia	2014-2017	Infrastructură de colectare, prelucrare, păstrare și comercializare a producției agricole creată	APLI, APLII
Construcția (amenajarea) piețelor agricole în localitățile rurale ale raionului	Selemet Ecaterinovca	2014	Condiții favorabile pentru comercializarea producției agricole create vânzătorilor autohtoni	APL I
Stimularea dezvoltării agriculturii ecologice	rl. Cimișlia	2013-2020	Utilizarea eficientă a resurselor naturale și conservarea mediului ambiant Volum sporit al producției ecologice	APLI, APLII, DAA
Utilizarea eficientă a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli	rl.Cimișlia	2013-2020	1. Creșterea productivității și competitivității agriculturii	ME, MAIA, APLI, APLII

			2. Stimularea transferului tehnologic și serviciilor de extensiune 3. Sporirea veniturilor producătorilor agricoli 4. Utilizarea eficientă a resurselor naturale	
Utilizarea metodelor conservative de prelucrare a solului după principiile No-Til și Mini-Til	rl.Cimișlia	2013-2020	Sporirea productivității producției agricole Număr sporit de agenți economici care vor folosi metodele respective	APLI, APLII, DAA, MAIA
Construcția/renovarea sistemelor de irigare	rl. Cimișlia	2013-2020	Sporirea productivității producției agricole Număr sporit de agenți economici care vor folosi sisteme de irigare	APLI, APLII, DAA, MAIA
Construcția unui sistem de asigurare cu apă pentru irigare din r.Prut	rl. Cimișlia	2013-2017	Sporirea calității și volumului producției agricole Asigurarea cu 50% din necesitățile sectorului agrar din raion cu apă pentru irigare	APLI, APLII, DAA, MAIA, MDR
Cultivarea imașelor și trecerea la pășunatul controlat	rl. Cimișlia	2013-2020	Asigurarea sectorului zootehnic cu hrană vegetală 20% din suprafețele de pășuni - dirijate	APLI, DAA
Stimularea creării fermelor de bovine, porcine și ovine	rl. Cimișlia	2013-2020	5 ferme de bovine, 3 ferme de porcine și 2 ferme de ovine create, Creșterea volumului de producție autohtonă de origine animalieră	APLI, APLII, DAA
Organizarea cursurilor de reciclare profesională a mecanizatorilor din sectorul agroalimentar	rl. Cimișlia	2013-2020	Un curs de reciclare a mecanizatorilor organizat 25 mecanizatori instruiți	APLI, APLII, DAA
Stimularea construcției frigiderelor de păstrare a producției agricole	rl. Cimișlia	2013-2020	3 frigidere de păstrare a producției agricole construite anual	APLI, APLII, DAA
Stimularea creșterii producției din sectorul zootehnic (de carne, lapte, miere și ouă)	rl. Cimișlia	2013-2020	5090 capete de porcine, 4000 bovine, 31400 ovine, 447 000 păsări sau 5% creștere anuală	APLI, APLII, DAA

Stimularea prelucrării materiei prime din sectorul zootehnic	rl. Cimișlia	2013-2020	2 secții pentru prelucrarea materiei prime create Creșterea productivității și competitivității sectorului zootehnic prin modernizarea utilajului tehnologic	APLI, APLII, DAA
Stimularea prelucrării materiei prime din sectorul horticola (legume și fructe)	rl. Cimișlia	2013-2020	3 secții create în sectorul horticola pentru prelucrarea materiei prime Sporirea productivității și competitivității sectorului horticola prin modernizarea utilajului și infrastructurii post recoltare și procesare	APLI, APLII, DAA
Extinderea plantațiilor de livezi cu specii sîmburoase	rl. Cimișlia	2013-2020	Plantarea livezilor cu specii sîmburoase pe o suprafață de 30 ha anual	APLI, APLII, DAA
Extinderea plantațiilor de viță de vie	rl. Cimișlia	2013-2020	Plantarea viței de vie anual pe suprafață de 100 ha	APLI, APLII, DAA
Plantarea salciei și altor culturi energetice	rl. Cimișlia	2013-2020	Plantarea salciei energetic pe o suprafață de 20 ha anual Materie primă pentru implementarea proiectului Energie și Biomasa în R. Moldova	APLI, APLII, DAA
Construcția uscătorilor de fructe	rl. Cimișlia	2013	2 uscătorii de fructe construite	APLI, APLII, DAA
Stimularea creșterii ciupercilor	rl. Cimișlia	2013	4 secții de creștere a ciupercilor	APLI, APLII, DAA
Stimularea creșterii culturilor bacifere	rl. Cimișlia	2013-2020	10 ha de bacifere plantate anual	APLI, APLII, DAA
Stimularea creșterii legumelor pe teren protejat	rl. Cimișlia	2013-2020	Creșterea legumelor pe teren protejat pe o suprafață de 40000 m² anual Îmbunătățirea calității legumelor Sporirea valorii adăugate pe lanțul valoric de creștere a legumelor	APLI, APLII, DAA
Utilizarea deșeurilor agricole în brichetare și peleți	rl. Cimișlia	2013-2015	3 secții de peletare și brichetare create. Protecția mediului ambiant. Trecerea la tehnologii moderne de producere a energiei termice.	APLI, APLII, DAA

Stimularea funcționării agromagazinelor pentru vânzarea echipamentului și materialelor necesare pentru activitatea producătorilor agricoli	rl. Cimișlia	2013-2015	2 agromagazine funcționabile	APLI, APLII, DAA
Facilitarea deschiderii unui centru de achiziționare a produselor agricole	Gradiște	2013	Un centru de achiziționare a produselor agricole deschis Producție agricolă achiziționată	APLI, APLII DAA
Restabilirea fabricii de prelucrare a strugurilor și îmbuteliere a vinului	Hîrtop	2013	Fabrica de prelucrare restabilită Procesarea strugurilor Fabricarea produselor vinicole Sporirea exportului de vinuri cu denumire de origine	APLI, APLII DAA
Finisarea lucrărilor de construcție a bazinului acvatic	reg. Gheorghieș, Hîrtop	2013	Bazin acvatic finisat Posibilități create pentru irigarea terenurilor agricole	APLI, APLII DAA
Facilitarea funcționării brutăriilor	Gradiște, Cenac	2013-2015	2 mini brutării construite Aprovizionarea populației cu produse de panificație	APLI, APLII DAA
Facilitarea funcționării secției de mezeluri	Gradiște	2013	O secție de mezeluri creată Prelucrarea materiei prime din sectorul zootehnic	APLI, APLII DAA
Facilitarea funcționării farmaciilor veterinare	Gradiște, Sagaidac, Ecaterinovca, Cenac	2013-2015	4 farmacii veterinare înființate Acordarea serviciilor sanitare veterinare	APLI, APLII DAA
Construcția unei mori de prelucrare a porumbului	Javgur	2013	O moară de prelucrare a porumbului construită Prestări servicii de prelucrare a porumbului	APLI, APLII DAA
Crearea unui spațiu informațional unic în domeniul agricol	rl Cimișlia	2015	spațiu informațional unic în domeniul agricol creat	APLI, APLII, DAA, MAIA
Crearea registrului digital a exploatațiilor agricole	rl Cimișlia	2013-2014	registru digital creat	APLI, APLII, DAA
Implementarea strategiei în domeniul siguranței alimentelor de origine vegetală și animală	rl Cimișlia	2013-2014	populație asigurată cu produse inofensive	APL I, APL II, DAA

Restabilirea punctelor rachetare și dotarea lor pentru protejare antigrindină	Porumbrei, Satul Nou, Mihailovca, Hîrtop, Javgur Ecaterinovca Dimitrovca	2013-2014	7 puncte de rachetare restabilite Protejarea antigrindină a 92,0 mii ha de teren	APL II, DAA
Măsura 2.4. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor				
Asistență în crearea serviciilor	rl. Cimișlia	permanent	servicii create	APLI, APLII, ODIMM, ONG
Facilitarea prestării serviciilor de: - curățatorie chimică, - prelucrare a pământului, - servicii funerare, - reparații electrocasnice, - ateliere de croitorie, - atelier de reparații a încălțăminteii, - frizerii, - autoservice	rl. Cimișlia	permanent	servicii calitative prestate în localitățile rurale	APL I, APL II
Înființare case de ceremonii în localitățile rurale	rl. Cimișlia	permanent		agenți economici
Facilitarea construcția unei stații de alimentare cu carburanți	Cenac	2014	stație de alimentare cu carburanți construită	APL I
Măsura 2.5. Dezvoltarea Turismului rural, cultural, religios, ecologic și vitivinicol				
Editare prospect turistic		2014	Prospect turistic elaborat	APL I, APL II
Prezentarea raionului ca destinație turistică, prin elaborarea și distribuirea materialelor promoționale	rl. Cimișlia	permanent	Materiale promoționale elaborate și distribuite	APLI, APLII Dep. Dezvoltarea Turismului, ONG
Facilitarea stabilirii parteneriatelor între întreprinzători din turism și instituții publice, cu agențiile străine similare	rl. Cimișlia	permanent	3 parteneriate stabilite	APLI, APLII
Facilitarea formării și educației în domeniul prestării serviciilor de turism	rl. Cimișlia	permanent	2 instruiți anuale organizate în domeniul prestării serviciilor de turism	APLI, APLII, ONG

Elaborarea traseelor turistice și conectarea lor la cele naționale: - Drumul Vinului Fetița - Valea Perjei - Javgur - Cimișlia - Selemet - Mihailovca - Mănăstirea Zloți - Casa Mateevici Zaim Căușeni - Iaz Maximeni - pădurea Pătraș, - Valul lui Traian, - Muzeul satului, Lipoveni, - Muzeul național paleontologic Cimișlia, - Biserica din lemn Cenac, - Casa vânătorului, - Cimitirul evreiesc Cimișlia	rl. Cimișlia	2013	5 trasee turistice elaborate și conectate la traseele turistice naționale	APLII, APLI
Facilitarea creării, distribuirii, comercializării produselor turistice	rl. Cimișlia	2013-2020	Produse turistice realizate	APLII, APLI, ONG, agenți economici
Amenajarea zonelor de agrement	Cimișlia, Satul-Nou		4 zone de agrement amenajate Crearea bunelor condiții pentru odihnă cetățenilor	
Susținerea și dezvoltarea meșteșugăritului local (măști, împletit în lozie, olărit, țesut, preluctarea artistică a lemnului și a pietrei, broderie și croșetat)	rl. Cimișlia	2013-2020	Meșteșugărit local dezvoltat	APLII, APLI, ONG
Construcția “Satul meșteșugarilor”	or. Cimișlia	2014	“Satul meșteșugarilor” construit	APL II, agenți economici
Construcția „Satului moldovenesc”	or. Cimișlia	2014	“Satul meșteșugarilor” construit	APL II, agenți economici

OBIECTIVUL STRATEGIC 3. EDUCAȚIE, CULTURĂ ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Obiectivul național:

Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Educației pentru perioada 2012-2014

Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Culturii pentru perioada 2012-2014

Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova: 2013-2020

Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerul Tineretului și Sportului pentru perioada 2012-2014

Reabilitarea și monotorizarea implementării Planului Strategic pentru anii 2013-2015 “Politici de tineret și sport”

Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pentru perioada 2012-2014

Strategia de Dezvoltare a Sistemului de Sănătate 2008-2017

Surse potențiale de finanțare:

FISM - Fondul de Investiții Sociale din Moldova, donator străini

Măsura 3.1. Modernizarea unităților de învățământ

Proiect	Locație	Termen de inițiere	Indicatori	Responsabili
Înființarea Serviciului raional de asistență psihopedagogică (SAPP) în cadrul Direcției Învățământ	or. Cimișlia	2013	Acordarea asistenței psihopedagogice a 100% copiilor cu necesități speciale	Direcția Învățământ
Crearea Centrului de Excelență pentru pedagogii performanți și elevii dotați	or.Cimișlia	2014	Asigurarea formării a 3% cadre didactice și 5% copii în aplicații practice a conținuturilor curriculare	Direcția Învățământ
Asigurarea Direcției Învățământ și SAPP cu transport pentru realizarea atribuțiilor	or.Cimișlia	2013	O unitate de transport procurată	APL, Direcția Învățământ
Extinderea capacității de proiect a căminului LT „M. Eminescu”	or. Cimișlia	2013	Renovarea a 4 încăperi	Instituția public, APL
Reparația capitală a căminului LT „A. Pușkin”, pentru tinerii pedagogi și elevi – liceeni	or. Cimișlia	2013 - 2014	Renovarea totală a clădirii	APL
Elaborarea strategiei raionale în domeniul educației	or. Cimișlia	2013	Strategia elaborată	Direcția Învățământ
Sporirea numărului de competențe și a autonomiei instituțiilor de învățământ și implementarea noii formule de finanțare a sistemului educațional	localitățile urbane și rurale	2013	25 instituții cu autonomie financiară	APL Direcția Învățământ
Asigurarea accesului egal și sporit la toate nivelurile și formele de învățământ și implementarea practicilor incluzive	Cimișlia, Batîr, Gura Galbenei, Mihailovca, Selemet, Javgur,	2013 - 2016	Formarea a 8 Centre de resurse	Direcția Învățământ, Serviciul Psiho Pedagogic

	Sagaidac, Satul Nou			
Modificarea strategiei de optimizare și restructurare rețelei școlare, pe baza studiilor de prognoză, cu consultarea unităților de învățământ, a autorităților locale	Topal, Codreni, Ecaterinovca, Cimișlia, Albina, Ialpuș, Mereni, Suric, Ivanovca	2013 - 2016	9 instituții restructurate	APL Direcția Învățământ
Redimensionarea managementului educațional din perspectiva asigurării calității sistemului de învățământ din raion	toate instituțiile educaționale	2013 2014	32 manageri școlari evaluați	Direcția Învățământ Managerii școlari
Implementarea standardelor de stat și a curriculumului în învățământul preșcolar	toate instituțiile preșcolare	2013 2018	36 instituții monitorizate	Direcția Învățământ, Managerii
Formarea continuă profesională a cadrelor didactice ca condiție de bază a modernizării învățământului	toate instituțiile educaționale	2013 2020	100% cadre didactice formate	Direcția Învățământ, Managerii școlari
Monitorizarea Curriculumului național axat pe competențe și a sistemului național de evaluare, asigurând respectarea acestora	conform planului anual	2013 2014	10 instituții monitorizate	Direcția Învățământ
Implementarea sistemului de asigurare a calității învățământului la nivel local	toate instituțiile educaționale	2013 2020	Raport final al Comisiei locale de asigurarea calității învăț.	Direcția Învățământ
Realizarea Planului - cadru și eficientizarea instruirii opționale și activităților extracurriculare. Stimularea elevilor capabili de performanță	toate instituțiile educaționale	2013 2018	Instituirea a 3 burse de excelență pentru cele 3 trepte de școlarizare	APL, Direcția Învățământ
Renovarea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale și asigurarea funcționalității instituțiilor de învățământ	toate instituțiile educaționale	2013 2014	45 % instituții implicate în proiecte investiționale	APL, Direcția Învățământ, Instituțiile
Dezvoltarea și implementarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale în sistemul de învățământ din raion	toate instituțiile educaționale	2013 2014	36 calculatoare pentru instituțiile preșcolare	APL, Direcția Învățământ Instituțiile
Dezvoltarea parteneriatelor	toate instituțiile educaționale	2013 2014	100% instituții preuniversitare implicate în diverse parteneriate	Direcția Învățământ Instituțiile

Măsura 3.2. Dezvoltarea culturii și protejarea patrimoniului				
Elaborarea Planului de Acțiuni Culturale	rl Cimișlia	anual	Plan elaborat	SCTS
Crearea unei baze de date raionale al patrimoniului cultural	rl Cimișlia	2014	Baza de date creată	SCTS
Reabilitarea patrimoniului cultural (case de cultură, biblioteci, muzee)	Cimișlia, Selemet, Hîrtop, Mihailovca	2015	4 edificii cultural reabilite	APL I, II, SCTS, Finanțatori externi
Instituirea muzeului raional de istorie și etnografie	or. Cimișlia	2014	1 muzeu raional	SCTS
Schimb de relații culturale cu localități înfrățite, consolidarea parteneriatelor cu ONG-uri internaționale, centre de cultură, ș.a.	Cimișlia, Batîr, Selemet, Hîrtop	permanent	4 colaborări internaționale	SCTS
Dotarea bibliotecilor publice cu calculatoare conectate la internet	localitățile din raion	2015	39 de biblioteci dotate 78 de calculatoare conectate la internet	APL I, II, SCTS
Utilarea instituțiilor culturale, și a colectivelor folclorice cu costume tradiționale cu specific local	Cimișlia, Hîrtop, Batîr, Selemet	2015	20 costume populare cu specific local – bărbați - 20 costume populare cu specific local - femei - 15 costume populare cu specific local - baieti (6-10 ani) - 15 costume populare cu specific local - fete (6-10 ani)	APL I, SCTS
Dotarea instituțiilor culturale și a colectivelor folclorice cu instrumente muzicale	Cimișlia, Selemet, Batîr, Hîrtop, Sagaidac	2015	5 colective dotate	APL I, SCTS
Popularizarea meșteșugurilor tradiționale prin expoziții, târguri, concursuri ș.a.	Cenac, Batîr, Cimișlia, Selemet	2014	2 expoziții naționale, 2 expoziții raionale, 1 târg republican, 2 târguri raionale, 2 concursuri naționale	APL I, SCTS
Modernizarea managementului cultural (traininguri, seminare, instruiți ș.a.)	Cimișlia, Javgur, Gura Galbenei, Hîrtop, Selemet	Permanent	12 specialiști antrenați	APL I, SCTS
Fondarea unui Centru Metodic	or. Cimișlia	2014	3 specialiști antrenați	SCTS
Implementarea proiectul „Novateca,,	Cimișlia, Hîrtop, Batîr	2014	6 biblioteci implicate în	APL I, SCTS

Programul Global Libraris Moldova	Gura Galbenei, Selemet, Satul Nou		program	
Instituirea filialelor Școlii de Arte și Muzică din Cimișlia în localitățile rurale	Satul Nou, Hîrtop, Batîr, Ciucur Mingir	2015	4 filiale fondate	APL I, SCTS
Înființarea unei Săli de dans polivalente	or. Cimișlia	2013	1 sală de dans deschisă nr. participanților	APL I, II ONG
Crearea complexului muzeal sub cerul liber “Ravenele Cimișliei”	or. Cimișlia	2017	complex muzeal sub cerul liber creat	APL I. APL II, Ministerul Culturii
Instalării sistemelor antiincendiu în casele de cultură	rl. Cimișlia	2013 - 2015	Nr de case de cultură dotate cu sisteme antiincendii	APL I, II, SCTS
Promovarea edificării Monumentului „În memoria victimelor represiunilor staliniste din 1940-1949”	or. Cimișlia	2014	1 monument edificat	APL I, SCTS
3.3 Reabilitarea infrastructurii sportive și promovarea politicilor de tineret				
Construcția Centrului regional de resurse pentru tineret	or. Cimișlia	2013	Centru de tineret creat	Consiliul raional
Crearea Centrului de Cultură pentru Tineret	Porumbrei	2015	Centru de tineret creat	APL I, SCTS
Crearea Centrului de turism și sport	or. Cimișlia	2015	Centru de turism și sport creat	Consiliul raional
Construcția complexului de sport și agrement cu bazin de înot	or. Cimișlia		Complex de sport și agrement creat	Consiliul raional
Construcția terenurilor de minifotbal cu acoperire artificială	Cimișlia, Selemet, Mihailovca, Sagaidac, Iurievca, Gradiște	2014	6 terenuri de minifotbal	APL I
Amenajarea sălilor de sport	Hîrtop, Albina, Sagaidac, Batîr, Ecaterinovca	2014	5 săli de sport amenajate	APL I
Dotarea sălilor de sport a instituțiilor de învățămînt cu inventar sportiv	Hîrtop, Albina, Batîr, Ecaterinovca	2015	5 săli dotate cu inventar sportiv	APL I
Asigurarea cu săli de sport și echipament sportiv pentru echipele sportive	or. Cimișlia	2016	10 echipe sportive	APL I
Crearea condițiilor de participare a tinerilor în viața politică, economică, socială și culturală	localitățile din raion	2015	nr. tineri implicați	APL II
Asigurarea accesului tinerilor la servicii de educație (formare personală)	localitățile din raion	2015	nr tinerilor implicați în programe sociale, nr programelor	APL I

Măsura 3.4. Înființarea serviciului integrat de asistență și protecție socială				
Crearea Centrelor comunitare pentru persoane defavorizate	Cimișlia, Selemet Gura Galbenei	2014	3 centre comunitare funcționale	DASPF APL I
Elaborare de politici publice locale în domeniul social		2014	programe sociale elaborate	DASPF
Obținere unei specialități și recalificarea șomerilor și a persoanelor cu dizabilități	localitățile raionului	anual	nr de persoane vulnerabile angajate	OFM, APL I, DASPF
Crearea locurilor de muncă pentru grupurile vulnerabile prin programe de dezvoltare a infrastructurii		anual	nr de locuri de muncă create	OFM, APL I, DASPF
Crearea Centru de zi / de plasament pentru bătrâni	Satul Nou	2015		DASPF APL I, ONG
Crearea unui Centru pentru copii aflați în dificultate	Ecaterinovca	2014	nr de locuri create nr de copii plasați în Centru	DASPF, APL I, APLII IMSP CMF, ONG
Introducerea componentei sociale la elaborarea și implementarea proiectelor		permanent		
Organizarea campaniilor de informare și conștientizare pentru publicul larg, în particular în zonele rurale, privind dreptul femeilor și bărbaților la tratament egal pe piața muncii și în viața economică	localitățile raionului	permanent	informarea publicului	DASPF, APL I, ONG
Actualizarea unei baze de date raionale în domeniul social	localitățile raionului	permanent	deținerea informației veridice	APL I, DASPF
Introducerea analizei procesului bugetar prin prisma dimensiunii de gen		2013		
Elaborarea unui ghid în domeniul social		2015	ghid elaborat	DASPF
Transfer de bune practici între echipele multidisciplinare în domeniul prevenirii violenței domestice	localitățile raionului	permanent	nr de colaborări	DASPF, APLI, IMSP, CMF, CPR, DÎ
Crearea unui centru de plasament temporar pentru familii și copii, atât pentru mamele victime ale abuzului cât și a copiilor expuși abandonului sau altor situații de risc	Cimișlia	2014	locuri oferite pt plasarea a 3 familii	DASPF, APL I, APL II, ONG
Crearea centrului maternal	or. Cimișlia	2016	locuri funcționale pt familii defavorizate	DASPF, IMSP CMF, APL II
Crearea centrului multifuncțional și plasament pentru persoanele cu dizabilități	or. Cimișlia	2015	nr. de locuri oferite pt personae cu disabilități	DASPF; APL I; APL II, IMSP CMF

Deschiderea serviciului Casa comunitară	Ecaterinovca	2014	4-6 locuri oferite pentru copii cu dizabilități	DASPF; APL I; APLII IMSP CMF
Deschiderea serviciului Locuința protejată	Ecaterinovca	2014	4 -6 locuri oferite pentru beneficiari	DASPF; APL I; APLII IMSP CMF
Deschiderea serviciului Respiro	or. Cimișlia	2013	4 locuri oferite în Serviciu	DASPF; APL I; APLII IMSP CMF
Deschiderea serviciului Asistență personală	toate localitățile rlu Cimișlia	2014	nr. de persoane deservite la domiciliu	DASPF; APL I; APLII IMSP CMF
Crearea unui centru de plasament pentru boschetari	Dimitrovca Bogdanovca		8 locuri oferite pentru plasarea boschetarilor	APL I
Asigurarea DASPF cu spațiu și condiții necesare pentru activitate	or. Cimișlia	2014	spațiu și condiții create	APL II
Măsura 3.4. Fortificarea sistemului de sănătate (spitalul raional Cimișlia, asistența medicală primară)				
Promovarea politicilor publice pentru un mod sănătos de viață	rl Cimișlia	permanent	politici publice de sănătate promovate	APL II, MS, CNAM, Centrele de sănătate
Descentralizarea CMF-lui cu formarea a 4 Centre de Sanatate autonome	G.Galbenei, S.Nou, Mihailovca, Cimișlia	2013	CMF descentralizat, 4 Centre de Sănătate autonome	APL II, MS, CNAM, Centrele de sănătate
Modernizarea centrelor de sanătate în conformitate cu cerințele actuale	G.Galbenei, S.Nou, Mihailovca, Javgur Cimislia	2014	4 centrelor de sanătate modernizate	APL II, MS, CNAM, Centrele de sanătate
Reamplasarea centrul de sanătate în edificiu nou	Gura Galbenei	2013		MS, APL I, FIS (f inv sanatate)
Monitorizarea infecțiilor transmisibile și non transmisibile	rl Cimișlia	permanent	monitorizare efectuată nr cazurilor înregistrate	Centrul de Sănătate publică, centrele de sănătate, SR, APL I, II, asistența medicala de urgență
Dotarea cu utilaj corespunzător pentru asigurarea nimicirii sigure a echipamentului injectabil	or. Cimișlia	2014	spital dotat cu echipament corespunzator	ÎMSP Spitalul Raional
Crearea spitalului zonal în baza spitalului raional	or. Cimișlia	2013	spital zonal creat	APL II, MS
Elaborarea planului strategic raional în domeniul ocrotirii sănătății		2013	Plan strategic elaborat	SR, MS, CNAM

Managementul resurselor umane				
Sporirea eficienței gestionării resurselor umane	or. Cimișlia	2013-2020	1.Lista personalului, nr de angajați 2.Numărul de personal necesar (comunicat MS, AOFM, web)	SR, MS, CNAM
Asigurarea instituției cu cadre medicale prin crearea condițiilor atractive pentru specialiști	or. Cimișlia	2013-2020	1.Întruniri cu absolvenți 2.Hotărâri ale Consiliilor raionale la facilități și facilități acordate 3.Elemente motivaționale utilizate 4.Nr de specialiști noi angajați	APL, SR, Fondator
Fortificarea nivelului profesional al angajaților	or. Cimișlia	2013-2020	1.Nr. conferințelor petrecute 2.Numărul de participanți (medici, asistenți medicali) 3.Nr. de personal instruit	SR, USMF, MS
Dezvoltarea competențelor profesionale și adiționale a resurselor umane	or. Cimișlia	2013-2020	1.Plan elaborat 2.Nr. personalului atestat la grad de atestare	SR, USMF
Îmbunătățirea capacităților personalului de conducere în aspect managerial	or. Cimișlia	2013-2020	1. Nr. de persoane instruite 2. Plan de instruire elaborat	SR, USMF, MS
Stabilirea parteneriatelor intersectoriale și medico-sociale pentru sporirea calității actului medical				
Informarea populației despre activitatea instituției (Legea AOAM, programul Unic, Legea drepturilor pacienților)	or. Cimișlia	2013-2020	1.Nr. de panouri prezente în secții 2.Nr. de întruniri cu grupuri de populație	SR
Implicarea comisiilor instituționale și serviciului de asistență socială în rezolvarea problemelor de sănătate	or. Cimișlia	2013-2020	1.Numărul CM, CCC în care a fost evaluată prezența acordului informativ 2.Numărul de ședințe a comisiei 3. Numărul de adresări la asistența socială	APL, SR, Serviciul de Asistență socială
Implicarea comunității în probleme de sănătate	or. Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de emisiuni Radio 2.Numărul de emisiuni TV 3.Nr de articole publicate în presă 4.Note informative către APL 5.Plasarea informației pe pagina WEB	SR, ONG
Conlucrarea cu APL și AMP în vederea realizării Programului de autoasigurare cu sînge	or. Cimișlia	2013-2020	Nr programelor efectuate Nr de donatori	SR, CMF, APL

Organizarea și prestarea serviciilor de calitate în asistența specializată și de staționar adecvat problemelor de sănătate				
Sporirea calității serviciilor prin creșterea transparenței decizionale	or Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de comisii create în 2012 2.Numărul total de comisii 3.Numărul de rapoarte de evaluare a Comisiilor 4.Numărul comisii instituite cu reprezentanți a societății civile (nr. reprezentări) 5.Probleme abordate/soluționate în cadrul comisiilor	SR
Fortificarea calității serviciilor medicale	or Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de rapoarte a Consiliului Calității 2.Numărul de protocoale implementate si respectate 3. Numărul de pacienți trimiși la investigații de performanță 4. Nr de pacienți trimiși la consultații și spitalizați în instituții republicane 5. Numărul de pacienți consultați prin AVIASAN și transportați în instituțiile republicane	SR, CNAM, MS
Asigurarea desfășurării activităților în cadrul programelor naționale de Sănătate și monitorizare a realizării lor	or Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de Programe Naționale reactualizate și aparute în 2013 2.Numărul rapoarte privind executarea PN 3. Eisiunilor TV, Comunicate radio, Articole de presă aplicate 4. Numărul de deplasări în CS, OMF, PN pentru coordonarea activităților în cadrul PNS 5. Nr. de Hotărâri a Consiliului Medical de evaluare a PN	SR, APL, CSP, ONG
Managementul eficient al medicamentelor	or Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de evaluări în cadrul ședințelor CC 3. Numărul de ședințe petrecute	SR, MS, CNAM
Dezvoltarea domeniilor prioritare cu impact asupra sănătății Publice și importanța strategică	or Cimișlia	2013-2020	1.Numărul de specialiști instruiți în acordarea asistenței copiilor	SR, CSP

			2. Gradul de cuprindere cu examen profilactic al copiilor de către medicii specialiști 3. Numărul de gravide referite conform nivelului de eşalonare a naşterilor (II, III) 4. Informarea populaţiei (publicitatea serviciilor)	
Identificarea problemelor în asigurarea calităţii prin evaluarea prestării de servicii medicale în IMSP SR Cimişlia				
Managementul riscurilor	or Cimişlia	2013-2020	1. Prezenţa carnetelor medicale şi respectarea termenilor 2. Lista maladiilor profesionale 3. Rezultatele controlului bacteriologic 4. Numărul de procese verbale ale comisiei infecţiilor nozocomiale 5. Nr. certificatelor de control al aparatajului în fiecare secţie	SR
Implementarea şi utilizarea tehnologiilor informaţionale moderne				
Implementarea şi utilizarea tehnologiilor informaţionale moderne	or Cimişlia	2013-2020	1. Nr. de sisteme existente 2. Nr. de sistemelor parvenite centralizate 3. Nr. de locuri de lucru dotate cu computere 4. Nr. de secţii cu sistemul instalat 5. Pagina web activă	SR, MS, CNAM
Implementarea instruirii la distanţă	or Cimişlia	2013-2020	1. Acord de colaborare încheiat 2. Plan de instruire elaborat 3. Nr. ore realizat 4. Nr. personal instruit	SR, MS, USMF
Gestionarea eficientă a resurselor şi fortificarea bazei tehnico-materială				
Utilizarea raţională a potenţialului uman existent	or Cimişlia	2013-2020	1. Planul lunar de servicii prestate (caz tratat) 2. Normative de funcţie vizite / ambulator 3. Lista statelor de personal aprobat 4. Numărul de chestiuni examinate	SR

			în comisii și numărul de decizii 5. Asigurarea cu echipament 6. Garanții acordate pentru condiții de muncă nocive	
Implementarea reformelor în corespundere cu “Foaia de parcurs” elaborate de MS	or Cimișlia	2013-2020	1. Decizia Fondatorului 2. Mecanisme elaborate de comasare 3. Mecanisme elaborate cu prestare a serviciilor	SR, MS, Fondator
Dezvoltarea bazei tehnico-materiale a instituției	or Cimișlia	2013-2020	1. Rapoarte, acte elaborate 2. Plan de lucrări/dotare elaborată 3. Demersuri înaintate factorilor de decizie 4. Nivelul obținut de finanțare 5. Proiecte investiționale 6. Gradul de satisfacție al pacienților	Parteneri externi, SR, Fondator
Sporirea transparenței în activitatea instituției	or Cimișlia	2013-2020	1. Rapoarte prezentate în Consiliul Administrativ și planul aprobat 2. Contracte aprobate de Consiliul Administrativ 3. Rapoarte financiare prezentate în Consiliul Medical 4. Comisii instituționale de luare a deciziilor 5. Contracte aprobate în Consiliul Administrativ 6. Criterii de salarizare, premiere aprobate în Comisia instituțională	SR, Fondator, CNAM
Asigurarea dezvoltării stabile prin menținerea activității instituției în stări excepționale și calamități				
Fortificarea capacității instituției în stări excepționale și calamități	or Cimișlia	2013-2020	1. Plan reactualizat 2. Nr medici antrenați 3. Nr ședințe de instruire petrecute și personal instruit 4. Plan de reparații capitale și renovare 5. Raport de evaluare 6. Plan de lucrări și plan executat	Fondator, MS, SR, Donatori externi

Renovarea Spitalului raional				
Reparația capitală exterioară a blocului alimentar și acoperișului	or Cimișlia	2013	reparație efectuată	Fondator, SR, PI
Renovarea capitală a acoperișurilor: - Bloc N1 – 1900 m ² - 2500 m ² - Bloc N2 – 1100 m ² Policlinica – 869 m ²	or Cimișlia	2013	reparație efectuată	PI Fondator,SR
Renovarea blocului patalo-morfologic Reparația generală a trotuarilor, inclusiv pavaj	or Cimișlia	2014	reparație efectuată	Fondator,PI;SR;BS SR; Fondator
Reparația capitală a secției de maternitate, inclusiv noduri sanitare în saloane	or Cimișlia	2014	reparație efectuată	Fondator,BS,PI;SR
Reparația capitală a secției de chirurgie (inclusiv sala de operații)	or Cimișlia	2015	reparație efectuată	Fondator, BS,PI, SR
Renovarea capitală a gardului partea exterioară 120m	or Cimișlia	2014	reparație efectuată	Fondator, SR
Dotarea Spitalului raional				
Reducerea impactului efectelor de caniculă asupra stării de sănătate a pacienților din staționar prin dotare cu sisteme de climatizare a secțiilor de staționar N10	or Cimișlia	2013	sisteme de climatizare instalat	Fondator, SR
Asigurarea asistenței medicale înalt specializată prin transferul pacienților, după caz, în Instituțiile republicane: Dotarea cu autosanitară a secției de internare	or Cimișlia	2015	autosanitară procurată nr pacienți transferați în Instituțiile republicane	Fondator, PI, SR
Dotarea cu utilaj medical: - Dotarea secției de patomorfologie cu cameră de frigider - Dotare cu utilaj medical - Ultrasonograf - Fibrogastroduodenoscopic - Laparoscop (ciliascop) - Instalație radiologică pentru secția internare - Utilaj de respirație artificială și narcoz N2 - Utilaj de laborator	or Cimișlia	2013 2013 2013 2013 2014 2017 2014 2014	utilaj medical cumpărat	Fondator, SR Donație externe Fondator, PI, SR MS,

OBIECTIVUL STRATEGIC 4. PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, EFICIENȚĂ ENERGETICĂ ȘI UTILIZAREA ENERGHIILOR REGENRABILE

Obiectivul național:

Programul de Dezvoltare Strategică al Ministerului Mediului pentru perioada 2012-2014
Programul Național pentru Eficiență Energetică 2011-2020

Obiectiv regional:

Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice

Surse potențiale de finanțare:

Fondul național pentru dezvoltare regională; Fondul pentru Eficiență Energetică
Consiliul Raional/Consiliul local, Fondul Ecologic Național, ONG-uri de mediu

Măsura 4.1. Amenajare spații verzi și a zonelor de agrement

Proiect	Locație	Termen de inițiere	Indicatorii	Responsabili
Curățirea albiilor râulețelor Ialpug, Schinoasa și a râului Cogîlnic și a afluenților acestora	s. Ialpug, Cenac, Schinoșica, Sagaidac, Satul-Nou, Selemet, Mihailovca, Albina, Gura- Galbenei, Valea Perjei, Ecaterinovca, or. Cimișlia	2015	3 albii a râurilor și 12 afluenți curățite	APL I, II, MM
Amenajarea și curățirea izvoarelor și a fântînilor de tip mină și arteziene	Porumbrei, Cimișlia, Mihailovca, Gura- Galbenei și Ialpujeni	permanent	5 izvoare, 2900 fântîni de tip mină și 53 arteziene amenajate și curățite	APL I, II, MM și persoane fizice
Crearea spațiilor verzi	Ciucur-Mingir, Cenac, Javgur, Hirtop, Lipoveni, Troițcoie, Mihailovca, Batîr, Valea-Pejei, Sagaidac.	2014 - 2020	10 scuaruri, parcuri	APL I, II, MM
Plantarea arborilor în zonele riverane a bazinelor acvatice	Ciucur-Mingir, Cenac, Artimonovca, Albina, Gura-Galbenă, Iurevca, Selemet, Ecaterinovca	anual	Numărul arborilor plantați	APLI, MM, Agenți economici

Crearea zonelor de recreere	or. Cimișlia, s.Zloți, Valea Perjei, Selemet	2014 - 2015	7 zone de recreere create	APLI, MM, Agenți economici
Plantarea arborilor în locurile unde au loc alunecări de teren	raionul Cimișlia	permanent	Suprafețele plantate (ha)	APLI, ÎSSC Cimișlia
Înființarea gropiilor Bekari	or. Cimișlia, s. Iurievca, s. Gura Galbenei, s. Mihailovca	2015	4 gropi	Agenți economici
Măsura 4.2. Promovarea comportamentului prietenos față de mediu și conservarea resurselor naturale				
Informarea și instruirea populației în domeniul ecologic: - Elaborarea și implementarea proiectelor în domeniul conștientizării populației în păstrarea unui mediu sănătos (seminare, conferințe, focus grupuri, chestionare, ședințe în teritoriu, utilizarea mass-media, pagina WEB, ș.a.); - Editarea pliantelor, ziarelor cu scopul oglindirii problemelor ecologice.	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Populație instruită nr.de acțiuni, nr. seminarelor, nr. articole.	APL I, DÎ, ONG de mediu
Neutralizarea și lichidarea fostelor depozite de pesticide	raionul Cimișlia	2015 - 2020	15 depozite de pesticide	APLI, II, MM, Agenții economici
Măsura 4.3. Combaterea eroziunii solului și amenajării hidrotehnice				
Regenerarea și crearea fișilor de protecție a terenurilor agricole	raionul Cimișlia	2013 - 2020	nr fișilor de protecție a terenurilor agricole create	APL I, ÎSSC Cimișlia, GȚ
Instalarea filtrelor de purificare a apei potabile la sistemele de apeduct	Cimișlia	2014	nr. filtrelor instalate	
Curățirea bazinelor acvatice	Cenac, Ciucur Mingir, Selemet, Gura-Galbenei, Hîrtop, Ecaterinovca, Cimișlia	2013 - 2020	7 bazine curățate	APL I, ONG, MM
Împădurirea terenurilor supuse alunecărilor de teren	raionul Cimișlia	2013	terenuri supuse alunecărilor de teren împădurite	APL I, MM, , ÎSSC Cimișlia, GȚ

Amenajarea canalului central de scurgere a apelor pluviale, sector între Rețelele Electrice „Fenosa” și SA „Autoservice și Comerț” din Cimișlia	Primăria or. Cimișlia	2013	canal central de scurgere a apelor pluviale amenajat	APL I
Reparația capitală a digurilor avariate a bazinelor acvatice	Albina, Javgur, Ivanovca Nouă, Gura-Galbenei, Artimonovca, Selemet	2015	7 diguri ale bazinelor acvatice	APL I, II,
Plantarea arborilor în zonele de protecție a bazinelor acvatice și a fîșiiilor de protecție a cîmpurilor agricole	raionul Cimișlia	anual	fîșii de protecție plantate	APLI, MM, Agenți economici
Măsura 4.4. Împăduriri în zone afectate de defrișări				
Împădurirea terenurilor UAT degradate	raionul Cimișlia	anual	terenuri degradate împădurite	APL I, Agen
Efectuarea raidurilor de prevenire a tăierilor ilicite	raionul Cimișlia	permanent	nr. de raiduri efectuate	IS, APL I, CRP, ISSC Cimișlia
Crearea spațiilor verzi în raionul Cimișlia	raionul Cimișlia	permanent	nr. parcuri create	APL I, II, ONG-ri de mediu
Măsura 4.5. Măsuri de eficiență energetică și energie regenerabilă				
Elaborarea programului raional în domeniu EE și ER		2013 - 2020	Program elaborat	APL II, AEE
Elaborarea planului raional în domeniu EE și ER		anual	Plan elaborat	APL II, AEE
Măsuri de eficiență energetică divizate pe sectoare:				
Sectorul energiei electrice:				
Producerea energiei electrice din surse regenerabile de energie	raionul Cimișlia	2013 - 2020	puterea electrică produsă	APL, FEE, ADR
Construcția parcurilor eoliene, instalarea panourilor fotovoltaice pentru producerea energiei electrice	raionul Cimișlia	2013 - 2020	nr. turbine eoliene, nr. celule fotovoltaice	APL, FEE, ADR
Promovarea și utilizarea aparatelor de uz casnic și a produselor cu impact energetic care să corespundă standardelor de eficiență energetică ale Uniunii Europene	raionul Cimișlia	permanent	nr. de aparate utilizate	APLII, AEE
Sectorul gazelor naturale				
Studierea potențialului și posibilitatea producerii și utilizării biogazului pentru clădirile publice	raionul Cimișlia	anual	volumul produs de biogaz	APL,

Sectorul energiei termice:				
Optimizarea capacităților existente de producere a energiei termice	raionul Cimișlia	anual	capacitate produsă	APL, Producătorii și distribuitorii de energie termică
Valorificarea surselor regenerabile de energie în scop termic	raionul Cimișlia	2013 - 2020	potențialul surselor valorificate	APL, Producătorii și distribuitorii de energie termică
Reducerea și optimizarea consumului de energie termică la consumatorii finali	raionul Cimișlia	anual	Cantitatea energiei termice reduse	APL, Producătorii și distribuitorii de energie termică
Promovarea și înlocuirea noilor tehnologii și echipamente eficiente menite să contribuie la reducerea consumului de energie termică	raionul Cimișlia	permanent	Nr. de echipamente înlocuite	AEE ,APL Producătorii și distribuitorii de energie termică
Instalarea echipamentelor eficiente pentru prepararea apei calde, încălzirea și răcirea încăperilor	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr.de echipamente instalate	APL, Producătorii și distribuitorii de energie termică
Sectorul industrial:				
Stimularea investițiilor în sectorul industrial	raionul Cimișlia	anual	Valoarea investițiilor	Întreprinderile din sectorul industrial și comercial, AE
Reutilizarea instalațiilor tehnologice cu randament scăzut	raionul Cimișlia	permanent	Nr. de instalații reutilate	Întreprinderile din sectorul industrial și comercial, AE
Sectorul agricol:				
Identificarea terenurilor pentru plantarea culturilor energetice (salcie energetică, stuf chinezesc, etc.)	raionul Cimișlia	anual	Potențialul terenurilor plantabile	Întreprinderile din sectorul industrial și agricol, AE
Plantarea culturilor energetice	raionul Cimișlia	anual	Nr. de ha plantate	Întreprinderile din sectorul industrial și agricol, AE

Utilizarea reziduurilor din procesele agricole în scopul producerii peleților și a brichetelor	raionul Cimișlia	anual	Nr. de tone produse	Întreprinderile din sectorul industrial și agricol, AE
Sectorul construcțiilor:				
Stimularea sectorului public și privat pentru efectuarea investițiilor în domeniul eficienței energetice a locuințelor	raionul Cimișlia	anual	Valoarea investițiilor	APL, Sectorul construcțiilor și cel rezidențial
Reabilitarea anvelopei clădirilor de proprietate publică și de menire socială (izolarea termică, schimbarea ferestrelor)	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. clădirilor reabilite	APL, ADR, FEE, Sectorul construcțiilor și cel rezidențial
Certificarea performanței energetice a clădirilor	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. clădiri certificate	APL, AEE, Sectorul construcțiilor și cel rezidențial
Auditarea energetică a clădirilor	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. clădiri audiate	APL, AEE, Sectorul construcțiilor și cel rezidențial
Construcția de clădiri pasive sau cu un consum energetic redus sau aproape de zero	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. de clădiri	Sectorul construcțiilor APL, AE
Sectorul transporturilor:				
Promovarea biocombustibililor ca component de amestec pentru combustibilii tradiționali	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Volumul biocombustibililor utilizați	APL, conducătorii autovehiculelor, parcurile de transport auto
Promovarea pneurilor eficiente din punctul de vedere al consumului de combustibil, sigure și cu niveluri scăzute de zgomot	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. de pneuri utilizate	APL, conducătorii autovehiculelor, parcurile de transport auto
Sectorul public:				
Informarea persoanelor fizice, precum și mediul de afaceri referitor la bunele practici, costurile și beneficiile echipamentelor și utilajelor eficiente, surselor de energie regenerabilă	raionul Cimișlia	anual	Nr. de persoane informate	APL, AEE, AE
Lansarea programe privind îmbunătățirea și restabilirea iluminatului stradal	raionul Cimișlia	2013 - 2020	Nr. de străzi reabilite	APL

OBIECTIVUL STRATEGIC 5. CONSOLIDAREA APL ȘI DEZVOLTAREA PARTENERIATELOR

Obiectivul național:

Accelerarea creșterii economice și implicit reducerea sărăciei - Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”;
 Strategia de reformă a administrației publice central în Republica Moldova
 Programul strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-transformare)
 Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare 2011-2014

Surse potențiale de finanțare:

Consiliul Raional, Consiliile Locale, Fundația Soros – Moldova, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD),
 Departamentul de Dezvoltare Internațională (DFID)

Măsura 5.1. Întărirea capacității instituționale APL

Proiect	Locație	Perioada	Indicatori	Responsabili
Elaborarea și gestionarea eficientă a bugetului local	or.Cimișlia	anual	Numărul seminarelor numărul funcționarilor instruiți	Direcția Finanțe, AAP
Intensificarea comunicării între APL, ONG și/sau Agenți Economici întru crearea parteneriatelor de dezvoltare locală	localitățile din raion	permanent	Numărul proiectelor implementate	APL I, II, ONG,
Echiparea Autorităților Publice Locale cu tehnologii moderne	Consiliul raional, Consiliile locale	2014-2015	Numărul unităților de calcul	APL I, II
Organizarea și desfășurarea seminarelor Instructive pentru funcționari publici și aleșii locali întru consolidarea cunostințelor în domeniul administrației publice, serviciilor publice, finanțelor publice și autonomiei locale, procesul decizional	Consiliul raional Academia de Administrare Publică	semestrial	Numărul de programe de instruire Numărul de reprezentanți ai APL instruiți	APL II, APL I, ONG, AAP
Participarea funcționarilor publici la cursuri de instruire a limbilor de circulație internațională	Consiliul raional	2014	Nr de programe de instruire Nr de reprezentanți ai APL instruiți	APL I, II, ONG
Consolidarea capacităților CR de planificare strategică, elaborare și coordonare a implementării politicilor investiționale (instruiri pentru managementul proiectelor investiționale)	Consiliul raional Academia de Administrare Publică	2014-2015	Nr de programe de instruire Numărul de reprezentanți ai APL instruiți	Direcția Economie

Măsura 5.2. Informatizarea instituției				
Editarea unui prospect informațional despre raion	Consiliul raional	2013	Prospectul informațional editat	APL II
Integrarea calculatoarelor APL în rețea Intranet	Consiliul raional	2014-2015	Numărul de UAT conectate la rețea	APL I, II
Măsura 5.3. Informarea populației, creșterea transparenței				
Plasarea informației privind activitățile Consiliului Raional pe pagina WEB a raionului	Consiliul raional	permanent	Numărul publicațiilor, promptitudinea publicațiilor	APL II
Organizarea regulată a audierilor publice, conferințelor de presă, dezbaterilor pe teme actuale	APL I, II	După necesitate	Numărul activităților realizate, numărul participanților	APL II, ONG
Ridicarea nivelului de comunicare între al APL de niv I, II cu cetățenii și ONG prin aplicarea tehnicilor eficiente de Relații cu Publicul și asigurarea transparenței în activitate	UAT din raion	2013-2015	Numărul activităților realizate în comun de către APL de niv I, II cu cetățenii și ONG	APL II, ONG
Elaborarea ghidului de relație cu publicul de APL întru ridicarea nivelului de comunicare cu cetățenii, ONG și agenții economici	Consiliul raional	2015	Ghidul elaborat	APL II
Plasarea informației a CR pe panourile informative ale UAT din raion și în instituțiile desconcentrate și descentralizate	UAT din raion	permanent	Numărul informațiilor	APL I, II
Instituirea unui parteneriat între raioanele Cimișlia, Leova, Basarabeasca întru implementarea proiectelor regionale	Consiliul raional	2013-2014	Acordurile de parteneriat	Direcția Economie și atragerea investițiilor
Măsura 5.5. Măsurile de consolidare a mass mediei regionale și TIC (tehnologii informaționale și comunicare)				
Crearea Centrului Informațional Sud - tv, radio, ziare, agenții, web (sediu, structura, echipament, autorizări)	or. Cimișlia	2013		APL II, ONG Agenți economici
Crearea multiplexului Sud (rețea digitală)	or. Cimișlia	2014		APL II, ONG Agenți economici

IX. IMPLEMENTARE, MONITORIZARE ȘI EVALUARE

9.1. Detalierea proiectelor

Pentru detalizarea concretă a proiectelor propunem următoarea schemă algoritmică de lucru:

1. Înființarea grupului de lucru
2. Identificarea problemelor
3. Identificarea soluțiilor de rezolvare a problemelor
4. Elaborarea unui plan de lucru
5. Coordonarea proiectului cu factorii interesați
6. În cazul proiectelor „hard”(construcții, renovări,etc), elaborarea studiului de fezabilitate, proiectului tehnic și devizului de cheltuieli
7. Aprobarea bugetului proiectului
8. Identificarea surselor de finanțare
9. Elaborarea cererii de finanțare conform cerințelor finanțatorului
10. Petrecerea achizițiilor de bunuri și servicii
11. Realizarea proiectului
12. Monitorizarea și evaluarea proiectului.

9.2. Sistemul de monitorizare al acțiunilor

Importanța sistemului de monitorizare și de evaluare

Un sistem de monitorizare și de evaluare eficient are o contribuție deosebit de importantă la atingerea obiectivelor și țințelor propuse în PSDSE. Baza pentru monitorizarea Planului de Acțiuni (PA) și pentru cuantificarea rezultatelor este reprezentată de indicatori, care sunt legați direct de obiectivele și țințele stabilite în procesul de planificare pentru soluționarea problemelor/aspectelor energetice și schimbărilor climatice. Implementarea corespunzătoare a PA se va face folosind și contribuția elementelor ce rezultă din monitorizarea și evaluarea sa, pe baza cărora PA se va actualiza periodic.

Procesul de evaluare și monitorizare furnizează informații curente, sistematice, care sprijină procesul de implementare. Procesul de monitorizare și evaluare oferă cadrul pentru:

- compararea eforturilor de implementare cu scopul și obiectivele inițiale;
- determinarea progresului făcut pentru obținerea rezultatelor scontate;
- determinarea încadrării în schemele de timp propuse în proiect.

Obiectivele esențiale ale sistemului de monitorizare sunt acelea de a:

- verifica implementarea și revizuirea PA;
- stabili Echipa de monitorizare (EM) și modalitatea de raportare a stadiului implementării PA;
- identifică beneficiarul și beneficiile acțiunilor realizate;
- stabili dacă acțiunile au fost realizate și dacă efectele sunt cele evaluate inițial.

Toate aceste elemente au rolul de a corecta și preveni, astfel încât implementarea PA să se facă în condiții de eficiență.

Echipa de monitorizare va fi alcătuită din experți în evaluarea proiectelor, reprezentanți ai ONG și APL. Datele colectate de la fiecare responsabil cu implementarea vor fi folosite ca baza a evaluării eficienței eforturilor de implementare. În acest mod se va putea aprecia în ce măsură au fost atinse

obiectivele fixate, care dintre acțiuni au fost realizate, iar în cazul unor disfuncționalități se poate decide ce intervenții sau ce modificări sunt necesare pentru a atinge scopul propus.

Sistemul de Monitorizare

Sistemul de monitorizare/evaluare a rezultatelor PA are trei funcții principale:

- de a verifica faptul că Planul de Acțiuni este în curs de implementare, precum și de a furniza metodologia de revizuire a PA. Fiecare acțiune din PA este încredințată spre implementare unei instituții unde există o persoană nominalizată pentru realizare a acestei acțiuni. De asemenea, pentru fiecare acțiune este desemnat un responsabil cu monitorizarea. Responsabilii pentru implementare și pentru monitorizare au sarcina prezentării rezultatelor, în vederea revizuirii periodice a stadiului de realizare a acțiunilor.
- de a identifica efectul acțiunilor și impactul asupra problemei de rezolvat;
- de a monitoriza atât problema cât și rezultatul punerii în practică a acțiunii, în vederea obținerii feedback-ului necesar pentru revizuirea și actualizarea PA.

Activitatea de monitorizare este complexă, deoarece majoritatea aspectelor energetice și climatice se schimbă continuu, fiind influențate de factori sociali, economici, tehnologici, modificări legislative, aspecte fiscale și așa mai departe. Din aceste motive, se poate ivi situația în care acțiunile PA au fost corect implementate, dar una sau mai multe probleme au luat amploare cu mult mai repede decât s-a estimat, astfel încât este necesară prevederea de acțiuni suplimentare pentru soluționarea lor în următorul PA revizuit. De asemenea este posibil să apară și situația inversă, în care o evoluție neașteptată a unui anumit serviciu, sector sau a pieței poate elimina cauza care a generat problema. În acest caz, acțiunile prevăzute în PA pentru a rezolva această problemă trebuie oprite, iar resursele alocate trebuie transferate pentru alte acțiuni. Deoarece unele dintre acțiunile prevăzute de PA nu vor conduce la soluționarea problemelor vizate în cursul celor doi ani prevăzuți ca perioadă de revizuire/actualizare, evaluarea cantitativă a efectelor acestor acțiuni este foarte importantă, pentru că rezultatele acestei evaluări să fie luate în considerare la elaborarea următorului PA.

Procedura de raportare

Echipa desemnată pentru monitorizarea Planului de Acțiuni (EM), va întocmi la termenele prevăzute, pe baza datelor furnizate de responsabilii cu implementarea, rapoarte periodice conținând evaluarea efectelor acțiunilor realizate.

Raportul de evaluare a rezultatelor implementării

Procesul de evaluare a rezultatelor implementării PA va consta în esență în compararea rezultatelor obținute prin procesul de monitorizare, cu obiectivele și țintele stabilite în Planul de Acțiuni și în Planul de Monitorizare, incluzând și modul de respectare a termenelor propuse. Obiectivele procesului de evaluare sunt:

- cunoașterea stadiului implementării acțiunilor;
- cunoașterea efectelor acțiunilor asupra problemei căreia i-au fost adresate aceste acțiuni;
- furnizarea elementelor pentru ajustarea acțiunilor în funcție de noile realități;
- furnizarea datelor și informațiilor pentru actualizarea și revizuirea PA.

Procesul de evaluare este continuu, ca de altfel întregul proces de implementare a PSDSE. Datele și informațiile obținute prin analiza comparativă a rezultatelor monitorizării cu acțiunile propuse și cu efectele estimate privind soluționarea problemelor vor sta la baza unui Raport de Evaluare a

rezultatelor PA. Responsabilitatea evaluării rezultatelor și a stabilirii măsurilor de corecție necesare revine GLC, în acest proces fiind însă implicate toate celelalte structuri organizatorice ale PA, precum și responsabili direcți pentru implementarea și monitorizarea PA. De asemenea, GLC va decide, după caz, implicarea și altor persoane sau grupuri în acest proces. Instituțiile responsabile de implementare vor fi în mai mare măsură capabile să utilizeze rezultatele evaluării dacă participă și își însușesc procesul de evaluare.

Elaborarea Raportului de Evaluare a rezultatelor PA

Periodicitatea întocmirii Raportului de Evaluare va fi anuală, începând cu anul 2013. În anii în care este stabilită revizuirea PA se va elabora un Raport de Evaluare a rezultatelor implementării pentru întreaga perioadă anterioară revizuirii.

- eficiența acțiunii în atingerea efectelor estimate;
- modul de respectare a termenelor, menționându-se corecțiile necesare;
- modul de conformare a costurilor înregistrate cu cele planificate;
- abilitatea de administrare a diferiților factori din aria de responsabilitate;
- dificultățile întâmpinate;
- modul în care experiența acumulată în implementare servește la îmbunătățirea unor proiecte viitoare și sugestiile de îmbunătățire.

Problemele cele mai importante care vor fi luate în considerare în utilizarea rezultatelor evaluării sunt:

- identificarea acțiunilor pentru care se consideră necesare modificări ale politicilor și programelor;
- identificarea responsabililor cu efectuarea acestor modificări;
- identificarea instituțiilor de implementare care trebuie să facă modificări;
- identificarea datei la care se vor efectua modificările.

Informarea opiniei publice

Comitetul de Coordonare a implementării PSDSE are responsabilitatea organizării programului de informare permanentă a opiniei publice despre atingerea obiectivelor și ȋntelor din Planul de Acțiuni. Opinia publică va fi informată periodic asupra situației realizării PSDSE prin intermediul mass media, panourilor informative, pliantelor, întrunirilor, adunării generale, discuțiilor în cadrul ședințelor Consiliului Local, Audierilor publice, www.raioncimișlia.md, etc.

În procesul de monitorizare a PSDSE sunt utilizate următoarele tipuri de indicatori:

Tip	Scop	Exemplu
Indicator de progres	Măsoară implementarea sub aspect financiar și/sau a mijloacelor utilizate, sau progresul, sau executarea fizică a acțiunii.	Financiar: costurile unui centru tehnologic; Fizic: lungimea în km a drumului nou.
Indicator de rezultat	Măsoară rezultatele, efectele directe sau imediate, calitatea și performanța.	Financiar: investiții productive; Fizic: numărul studenților care au obținut rezultate bune.
Indicator de impact	Măsoară efectele specifice (sau imediate) ale acțiunii asupra obiectivelor specifice și efectele generale (sau finale) asupra obiectivului general.	Efectele asupra obiectivului strategic; Sporirea nivelului de angajare.

Indicatorii de mai sus permit determinarea nivelului de eficiență, dar și eficacitatea implementării, adică acțiunile îndeplinite și rezultatele/impactul comparativ cu resursele alocate, în special resursele financiare.

Funcția de monitorizare include, de asemenea, și estimarea nivelului de gestionare. Aceasta se referă la următoarele aspecte operaționale: mecanisme pentru gestionare administrativă și financiară; funcționarea sistemului de monitorizare; măsurile de promovare, participarea, utilizarea asistenței tehnice; aspecte regulatorii sau legislative; concordanța cu anumite politici.

Monitorizare și evaluarea PSDSE va fi efectuată în mod participativ de către APL și GLC. Monitorizarea îndeplinirii acțiunilor din PSDSE va fi efectuată trimestrial, iar evaluarea va fi efectuată anual. Se recomandă ca la evaluarea PSDSE să fie organizată Audiare Publică.

Patru mari obiective ale ME:

- Să evalueze stadiul privind implementarea priorităților / acțiunilor prevăzute de PSDSE și să raporteze în legătură cu aceasta;
- Să furnizeze informații privind indicatorii stabiliți pentru măsurarea atingerii obiectivelor din plan;
- Să stabilească un cadru pentru realizarea întregului ciclu de planificare pentru PSDSE;
- Să promoveze consultarea cu grupurile implicate în procesul de planificare și să propună măsuri de îmbunătățire a planurilor.

9.3. Planul de Monitorizare și Evaluare a PSDSE pe anul 2013

Nr.	Activitatea
1.	Elaborarea și adoptarea de către GLC a Regulamentului de monitorizare și evaluare a PSDSE cu concursul experților
2.	Elaborarea modelelor raporturilor de monitorizare și evaluare cu concursul experților
3.	Identificarea indicatorilor de monitorizare pentru proiectele și activitățile din PSDSE pentru anul 2013
4.	Elaborarea graficului de monitorizare și evaluare pe anul 2013
5.	Desemnarea grupelor de ME pe fiecare proiect separat
6.	Efectuarea monitorizărilor și evaluărilor pe teren de către grupele de monitorizare conform graficului stabilit
7.	Prezentarea rapoartelor de ME GLC și factorilor interesați
8.	Prezentarea raportului integral de monitorizare a PSDSE pe trimestru I
9.	Prezentarea raportului integral de evaluare pe anul 2013 în cadrul unei Audieri Publice
10.	Diseminarea informației referitor la implementarea PSDSE prin diferite mijloace (mass media, schimb de experiență, transfer de bune practici, etc.)

9.4. Pericole și Oportunități

Participanții la Atelierul de actualizare a Planului Strategic după elaborarea planului de acțiuni au menționat că pot întâmpina anumite obstacole sau pericole de implementare a PS. Acestea au fost enunțate și, de asemenea, pentru fiecare din Pericolele identificate au fost determinate Oportunități de depășire a acestor pericole.

Pericole	Oportunități
Neîncrederea în implementarea Planului Strategic	• Informarea populației • Mobilizarea populației • Implicarea populației • Stimularea populației • Promovarea practicilor pozitive
Lipsa de resurse financiare	• Identificarea și atragerea noilor resurse financiare (donatori, investitori) • Identificarea și stabilirea de noi modalități de impozitare • Voluntariat • Contribuția personală
Pasivitatea comunității	• Schimb de experiență • Promovarea bunelor practici • Stimularea activiștilor • Menționarea activiștilor
Incompetența responsabililor	• Atragere de specialiști • Alegerea lor prin concurs • Instruirea permanentă a responsabililor
Intransparența procesului de implementare a Planului Strategic	• Asigurarea informării continue • Audieri publice • Dezbateri publice
Nerespectarea termenilor	• Grafic de lucru realizabil • Monitorizarea continuă • Stabilirea în concret a responsabililor

Abrevieri

AEE - Agenția de Eficiență Energetică
ADR - Agenția de Dezvoltare Regională
APL - Autorități Publice Locale
AE - Agenți economici
BL - Buget local
BS - Bugetul de Stat
CCTM - Plan de Cheltuieli pe Termen Mediu
CDR - Consiliul de Dezvoltarea Regională
CNAM - Compania Națională de Asigurări în Medicină
COMO - Convenția Primarilor
DNS - Departamentul Național de Statistică
EE - Eficiență Energetică
EM - Echipa de Monitorizare
FEE - Fond Eficiență Energetică
FEN - Fondul Ecologic Național
GL - Grupul de Lucru
IE - Inspectoratul Ecologic
ÎM - Întreprindere Municipală
ME - Ministerul Economiei
MIEPO - Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova
MM - Ministerul Mediului
ONG - Organizații neguvernamentale
ODIMM - Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
PA - Plan de Acțiuni
PSDSE - Planul Strategic de dezvoltare socio-economică
PPP - Parteneriat Public Privat
PUG - Plan urbanistic general
PUZ - Plan urbanistic zonal
RDS - Regiune Dezvoltare Sud
TIC - Tehnologii Informaționale și de Comunicare
UAT - Unitate administrativ teritorială